

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Харківський національний автомобільно-
дорожній університет**

у співпраці з

Lodz University of Technology
(м. Лодзь, Польща)

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
(м. Суми, Україна)

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
(м. Харків, Україна)

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ
ТА ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИЙ
ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ
СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції,
Україна, м. Харків, 28 травня 2021 р.**

Збірник наукових праць

ХНАДУ, 2021

УДК 657:336.2:338.2

*Конференція зареєстрована в УкрІНТЕІ, посвідчення № 855 від 16.12.2020 р.
Друкуються за рішенням Вченої ради факультету управління та бізнесу
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,
протокол № 4 від 24.05.2021 р.*

Організаційний комітет:

- Богомолов В.О.** д-р техн. наук, професор, ректор, ХНАДУ (голова оргкомітету)
Дмитрієв І.А. д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
- Шевченко І.Ю.** д-р екон. наук, професор, декан факультету управління та бізнесу, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
- Маліков В.В.** д-р наук з держ. упр., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, ХНАДУ (заступник голови оргкомітету)
- Качмарек Л.
(Kaszmarek Ł.)** dr hab. inż., prof., Vice Dean for Full Time Degree Programmes, Faculty of Mechanical Engineering, Lodz University of Technology; Head of the Research Groups Space Engineering and Functional Materials; Vice President of the Association of Polish Inventors and Rationalizers; Co-founder of a spin-off company Advanced Graphene Products Sp. z o. o. (м. Лодзь, Польща)
- Бєляєва Л.А.** канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування, ННІ «Каразінський банківський інститут» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
- Бурденко І.М.** канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, ННІ бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету
- Ковальова Т.В.** канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, ХНАДУ
- Болдовська К.П.** канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, ХНАДУ (відповідальний секретар)

Обліково-аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 28 травня 2021 року). Харків : ХНАДУ, 2021. 264 с.

Матеріали конференції будуть корисні для науково-педагогічних працівників, науковців, представників сфери державного управління, практичних працівників, а також аспірантів і здобувачів вищої освіти у галузі обліку і оподаткування, фінансів, економіки, підприємництва, менеджменту.

Матеріали опубліковані в авторській редакції з дотриманням індивідуального стилю. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надано в рукописах, та залишає за собою право не поділяти погляди авторів на ті чи інші питання, що розглянуті в рамках науково-практичної конференції.

© колектив авторів
© ХНАДУ, 2021

ЗМІСТ

1. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ І РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

<i>Болдовська К.П.</i> Об'єкти бухгалтерського відображення розрахунків за податком на прибуток підприємств та особливості їх визначення	8
<i>Долішня Т.І.</i> Обліково-аналітичні особливості в торгівлі	13
<i>Ковальова Т.В., Лівенцова Я.О.</i> Шляхи вдосконалення обліку податку на додатну вартість	18
<i>Кравченко О.В., Бага А.В.</i> Поняття капітальних інвестицій з метою їх обліку	21
<i>Кравченко О.В., Кобець Т.О.</i> Поняття дебіторської заборгованості з метою її обліку	24
<i>Kudria Y.V.</i> The analytical assessment of the positive and negative economy effects of enterprises development in Ukrainian machine building	28
<i>Кулікова К.М., Кисіль В.В.</i> Організаційні аспекти впровадження управлінського обліку на підприємстві	33
<i>Лівенцова Я.О., Горбунова А.Я.</i> Формування управлінської звітності підприємства: процедурні аспекти	36
<i>Матюха М.М.</i> Характеристика структурних інструментів управлінського обліку	38
<i>Овчарова Н.В., Пугач О.В.</i> Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства	41
<i>Осташевській В.С.</i> Організація управління матеріальними запасами	44
<i>Проскура А.С., Комісарова П.А.</i> Соціально орієнтований бухгалтерський облік: сутність і показники	48
<i>Савченко Д.В., Осика А.О.</i> Порівняльна характеристика положень щодо оцінки виробничих запасів згідно національних і міжнародних стандартів обліку	50
<i>Sklyar Ya.</i> Accounting and document flow of international transport	54
<i>Тонконоз К.Г., Ярошенко Б.В.</i> Особливості обліку страхування майна в Україні	58
<i>Khoroshilova I., Khoroshilov M.</i> Kierunki polityki państwa w celu przejścia kryzysu gospodarczego	60

2. ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА І ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

<i>Болдовська К.П., Попкова К.О.</i> Особливості складання податкового плану підприємства	63
<i>Болдовська К.П.</i> Податок на прибуток підприємств: особливості нарахування і способи оптимізації податкових платежів	66
<i>Бреус В.В.</i> Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства	68
<i>Вербицька В.І., Міщенко Б.С., Олефіров Д.Г.</i> Удосконалення аудиту фінансової звітності	72
<i>Нежива М.О.</i> Аудит юридичної корпоративної перевірки	75
<i>Савченко Д.В.</i> Типові недоліки і порушення в обліку виробничих запасів підприємства та шляхи вдосконалення їх аудиту	77
<i>Соколова І.К., Сангаре К.</i> Теоретичні аспекти оподаткування	81
<i>Харіна К.М., Проскура А.С.</i> Переваги і недоліки прямих і непрямих податків	84
<i>Khoroshylova I.O., Baidala V.V.</i> The impact of the pandemic on the banking system of Ukraine	88

3. СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ОДИНИЦЯМИ

<i>Вербицька В.І., Бредіхін В.М.</i> Огляд автоматизованих інформаційних систем управлінського обліку	92
<i>Вербицька В.І., Кисіль В.В., Мошківський В.В.</i> Особливості фінансового планування в процесі використання сучасних технологій	94
<i>Гончаренко Н.Г.</i> Економічний аналіз – як умова ефективного управління інноваціями на підприємствах та забезпечення їх фінансової незалежності	99
<i>Леонтович С.П., Радченко О.Д.</i> Аналіз фінансової безпеки за станом балансу підприємств економіки	101
<i>Пеняк Ю.С., Шевченко Д.Ю.</i> Проблеми впровадження системи управлінського обліку на підприємствах	105
<i>Темченко А.В.</i> Автоматизація процесу бюджетування на підприємстві	109

4. МЕНЕДЖМЕНТ ЗМІН НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТИ

<i>Беляєва Л.А.</i> Бенчмаркінг у сучасному бізнес-середовищі	112
<i>Богашико О.Л.</i> Гнучкі технології управління проєктами в діяльності сучасних організацій	116
<i>Бурковська А.І., Бурковська А.В.</i> Управління змінами на сучасних підприємствах ресторанного бізнесу США в контексті продовольчої безпеки	120
<i>Догадайло Я.В., Бодра Ю.А.</i> Сучасна інноваційна політика дорожнього комплексу України	123
<i>Догадайло Я.В., Лантєва У.Д.</i> Передумови виживання у VUCA-світі	126
<i>Коваль В.В.</i> Визначення результативності системи маркетинг-логістики АТП	130
<i>Ковтун В.А.</i> Стан та значення впровадження штучного інтелекту у підприємницьку діяльність	134
<i>Попова А.М.</i> Аспекти інноваційного менеджмента в плануванні стратегії розвитку	138
<i>Sklyar Ya.</i> International Transport Union: experience and rules	142
<i>Федотова І.В.</i> Формування ієрархічної системи управління АТП	146
<i>Федотова І.В., Асташов А.Р.</i> Процес розробки стратегії взаємовідносин АТП зі споживачами	150
<i>Федотова І.В., Масалов Є.І.</i> Визначення доцільності впровадження аутсорсингу на підприємстві	154
<i>Фісун К.А.</i> Системний підхід в управлінні ресторанним бізнесом	158

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

<i>Артем'єва О.О.</i> Вплив карантинних заходів на стан подання звітності в Україні	163
<i>Бреус В.В., Гунько В.Л.</i> Правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні	166
<i>Гунько В.Л., Бреус В.В.</i> Нормативно-правове забезпечення розвитку малих і середніх підприємств України	170

<i>Ковальова Т.В., Бурденко І.М.</i> Роялті у законодавстві України	173
<i>Lubenska A.V.</i> Regulatory and legal support of entrepreneurship and its disadvantages	177
<i>Мошківський В.В.</i> Адаптація суб'єктів підприємницької діяльності в період пандемії	181
<i>Мошківський В.В.</i> Малі підприємства в умовах пандемії	185
<i>Ророва А., Sklyar Ya.</i> Aspects of development and accounting for the operation of international transport corridors	189
<i>Савченко Д.В.</i> Нормативно-правова база обліку виробничих запасів	192
<i>Sklyar Ya.</i> Documenting international transport: experience and possible mistakes	198

6. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

<i>Болдовська К.П.</i> Роль і перспективи розвитку бухгалтерського обліку як інформаційної системи управління підприємством	203
<i>Вербицька В.І., Іваха С.Я., Колісник В.В.</i> Значення інформаційних систем бухгалтерського обліку	207
<i>Кириленко Н.О.</i> Основні напрямки розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифровізації	210
<i>Костенко Ю.О., Маліков В.В.</i> Сутність та особливості цифрової економіки	213
<i>Костенко Ю.О.</i> Проблеми і перспективи цифровізації економіки України	218
<i>Lubenska A.V.</i> The necessity to digitalize the accounting sphere	222
<i>Матковська Д.А.</i> Вплив цифровізації економіки на сучасний стан фінансової звітності	226
<i>Мошківський В.В.</i> Процес створення програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку	230
<i>Хорошилов М.С., Христенко Я.О.</i> Системне забезпечення ведення обліку в Україні	233

7. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Болдовська К.П. Податкове планування на підприємстві: методологічні аспекти	238
Кириленко Н.О. Облік податку на додану вартість: теоретичний аспект	242
Матковська Д.А. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з контрагентами	245
Савченко Д.В., Разгоняєв Г.В. Організаційні і методичні аспекти аудиту виробничих запасів підприємства	248
Слісаренко О.О. Інвентаризація, як елемент методу бухгалтерського обліку	254
Султанова А.В. Системне забезпечення ведення обліку в сучасних умовах	258

1. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ І РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

ОБ'ЄКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

*Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Для усвідомлення сутності облікових процедур з податку на прибуток підприємств слід чітко визначати етапи обрахунку фінансового результату до оподаткування за даними бухгалтерського обліку, володіти змістом самих понять фінансовий результат, прибуток, збиток, податок на прибуток. І лише за таких умов можливо раціонально застосовувати концепцію обліку податку на прибуток.

Зокрема, відповідно до П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [1] і П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] об'єктом бухгалтерського обліку є прибуток, обчислений згідно з бухгалтерським законодавством, шляхом зменшення доходів звітного періоду на суму витрат звітного періоду. Зміст об'єктів бухгалтерського обліку й особливості їх визнання при розрахунках із податку на прибуток узагальнено на рис. 1.

Згідно з Податковим кодексом України [3], об'єктом обкладання податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування бухгалтерського фінансового результату до оподаткування (тобто визначеного у фінансовій звітності підприємства), на різниці, передбачені положеннями податкового законодавства.

Об'єкти бухгалтерського обліку податку на прибуток
(згідно з нормативними положеннями бухгалтерського обліку –
П(С)БО 15, П(С)БО 16, П(С)БО 17)

● Дохід – визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

● Витрати – відображаються одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

● Відстрочений податковий актив – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах унаслідок: тимчасової податкової різниці, що підлягає вирахуванню; перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді; перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими скористатися у звітному періоді неможливо.

● Відстрочене податкове зобов'язання – сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню.

● Витрати (дохід) з податку на прибуток – загальна сума витрат (доходу) з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу.

Рис. 1. Об'єкти бухгалтерського обліку податку на прибуток

З викладеного слідує, що відмінності, які зумовлені нормативним регулюванням бухгалтерського обліку в частині обліку податку на прибуток (П(С)БО 17) та обліку для цілей оподаткування (ПКУ), продовжують існувати та зумовлю-

ють появу податкових різниць, які є об'єктом бухгалтерського обліку й обчислення яких передбачено податковим законодавством. Тому можна виокремити такі об'єкти обліку розрахунків із податку на прибуток підприємств згідно з податковим законодавством як доходи, витрати та податкові різниці.

Виходячи з викладеного, наведемо сукупність об'єктів обліку розрахунків за податком на прибуток підприємств згідно з нормативними положеннями з бухгалтерського обліку та податкового законодавства (рис. 2).

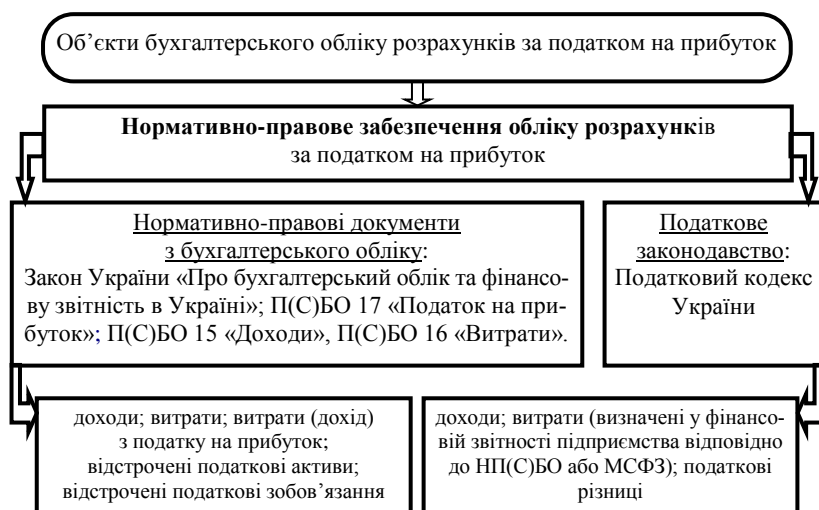

Рис. 2. Об'єкти бухгалтерського відображення розрахунків за податком на прибуток підприємств відповідно до нормативних положень із бухгалтерського обліку та податкового законодавства

Склад доходів і витрат для визначення облікового прибутку (збитку) наводиться, відповідно, в П(С)БО 15 «Доходи» і П(С)БО 16 «Витрати», а для цілей оподаткування – в розділі III ПКУ. На сьогодні визнання і склад доходів та

витрат у фінансовому та податковому обліках максимально наближені, проте існують певні розходження, наприклад, при визнанні суми поворотної фінансової допомоги; суми акцизного податку, сплаченого/нарахованого покупцями/покупцям підакцизних товарів; суми дотацій, субсидій, капітальних інвестицій із фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо.

У фінансовому обліку при визначенні фінансового результату до оподаткування беруться такі доходи: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; дохід від участі у капіталі; інші фінансові доходи та інші доходи. Та, відповідні їм витрати: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансові витрати; втрати від участі в капіталі та інші витрати.

П(С)БО 17 розроблене на основі МСБО 12 «Податок на прибуток» [4], тому доречним є порівняти методичні засади обліку податку на прибуток та його відображення у звітності згідно з цими двома стандартами: результати аналізу свідчать про відсутність суттєвих відмінностей основних положень. Однак, на відміну від національних стандартів, у міжнародних акцентується увага на принциповому питанні обліку податку на прибуток.

Відповідно до МСБО 12 і П(С)БО 17, для обліку відстрочених податків у цих стандартах передбачається застосування «балансового методу» розрахунку відстрочених податків і податкових різниць. Балансовий підхід до визначення та відображення в обліку податкових різниць та відстрочених податків базується на розкритті всіх тимчасових різниць між податковою базою активів і зобов'язань та їхньою балансовою вартістю, відображеною у фінансовій звітності. Саме ці положення є основною причиною розбіжностей у розрахунках поточного податку на прибуток.

У фінансовому обліку існує інше поняття, яке стосується характеристики податку на прибуток – витрати з податку на прибуток. Під ним розуміють скориговану суму поточного податку на прибуток на величину відстрочених податків [5].

Отже, у спрощеному вигляді процедуру визначення суми витрат (доходу) з податку на прибуток можна викласти у такий спосіб:

- визначення бухгалтерського фінансового результату до оподаткування;
- коригування бухгалтерського фінансового результату до оподаткування на всі податкові різниці (за необхідності згідно положень ПКУ);
- визначення поточного податку на прибуток (відповідно до податкового законодавства);
- визначення суми витрат (доходу) з податок на прибуток шляхом коригування поточного податку на прибуток на зміну суми відстрочених податкових зобов'язань і відстрочених податкових активів за звітний рік.

Узагальнюючи викладене зазначаємо, що наразі основою для визначення податку на прибуток є фінансова звітність суб'єкта господарювання. При цьому основою достовірного відображення податку на прибуток у фінансовій звітності є узгодження його відображення у податковому та бухгалтерському обліку.

Перелік посилань:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: затв. наказом М-ва фінансів України від 28 груд. 2000 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> (дата звернення: 25.04.2021).

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 02.04.2021).

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.04.2021).

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 (МСБО 12) «Податки на прибуток». URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_012 (дата звернення: 25.04.2021).

5. Тредіт В. Є. Податковий облік податку на прибуток підприємств за новими правилами. *Агросвіт*. 2015. № 8. С. 41-45.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В ТОРГІВЛІ

*Долішня Т.І., канд. екон. наук, доцент
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

У сьогоднішніх складних економічних умовах питання вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення повинно бути першочерговим завданням для суб'єктів підприємництва. Адже якісна облікова та аналітична інформація є надійним підґрунтям для прийняття ефективних управлінських рішень на різних рівнях управління з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Метою дослідження є виокреслення обліково-аналітичних особливостей в торгівлі зумовлених видом діяльності, організаційно-правової форми та іншими чинниками.

Господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [1].

Торговельна діяльність здійснюється у формах оптової та роздрібної торгівлі, а також у торговельно-виробничій сфері (громадське харчування) [2]. Кожній із яких притаманні певні особливості.

Особливості торговельної діяльності, безумовно, обумовлюють обліково-аналітичні особливості в торгівлі (таблиця 1).

Таблиця 1

Відображення впливу особливостей торговельної діяльності
на обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів
підприємництва

Особливості торговельної діяльності	Характеристика впливу
1. Торговельна діяльність не передбачає процесу виробництва товарів (за винятком громадського харчування)	У результаті основним об'єктом обліку є витрати на рух товару від виробника до споживача. Витрати торговельних підприємств становлять витрати обігу, що не включаються до вартості товарів, належать до витрат звітного періоду, обліковуються на відповідних рахунках адміністративних витрат, витрат на збут і інших операційних витрат та списують на фінансовий результат у періоді їх виникнення.
2. Застосування реєстраторів розрахункових операцій (РРО) та програмних реєстраторів розрахункових операцій (ПРРО)	Використання РРО та ПРРО спрощує ведення розрахункових операцій та забезпечує прозорість податкових розрахунків.
3. Оптову та роздрібну торгівлю алкогольними напоями та тютюновими виробами, а також паливом можуть здійснювати суб'єкти господарювання всіх форм власності за наявності ліцензій	Для обліку ліцензій використовують субрахунок 127 «Інші нематеріальні активи». Облік ліцензій ведеться за кожною ліцензією окремо.
4. Надходження та вибуття товару	<i>Оптова торгівля.</i> Інформацію про облік руху та наявності товарних запасів акумулюють на субрахунку 281 «Товари на складах», де обліковують їх за первісною(купівельною) вартістю. Використовують такі методи оцінки вибуття: ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО). Торгову націнку визначають окремо для кож-

	<p>ної групи або партії товару і оформляють відповідним наказом керівника.</p> <p>Рівень торгової націнки встановлюють у відсотках до облікової (первісної) вартості товару або ж у твердій сумі. Окремим наказом (розпорядженням) може бути затверджена ціна реалізації товару з урахуванням націнки.</p> <p>На підприємствах оптової торгівлі використовують такі способи зберігання й обліку товарів: партійний і сортовий.</p> <p><i>Роздрібна торгівля.</i> Інформацію про облік руху та наявності товарних запасів акумулюють на субрахунку 282 «Товари в торгівлі».</p> <p>Облік товарів ведеться за цінами продажу (за винятком окремих цінних товарів: ювелірних виробів, автомобілів тощо), де обліковують їх за первісною (купівельною) вартістю. Кількісно-вартісний облік ведуть за товарами, що потребують особливого контролю.</p> <p>Зважаючи на значну та змінну номенклатуру товарів підприємства роздрібно́ї торгівлі здійснюють оцінку за цінами продажу, що ґрунтується на застосуванні середнього відсотка торговельної націнки.</p> <p>Облік торговельних націнок ведуть на субрахунку 285 «Торгова націнка». Списання суми торгової націнки на реалізовані товари відображається за дебетом субрахунка 285 «Торгова націнка» та кредитом субрахунка 282 «Товари в торгівлі» або способом «червоне сторно» зворотною кореспонденцією цих двох рахунків.</p> <p>Собівартість реалізованих товарів визначають як різницю між продажною вартістю товарів і сумою торговельної націнки на такі товари.</p> <p>У балансі торговельного підприємства залишок товарів відображають за собівартістю придбання (без суми торгової націнки) з урахуванням транспортно-заготівельних витрат, тому сальдо рахунка 28 «Товари» показують згорнутим.</p>
--	---

Джерело: сформовано автором на основі джерел [1-11].

Наступним важливим чинником, що обумовлює обліково-аналітичні особливості в торгівлі є організаційно-правова форма ведення підприємницької діяльності.

В Україні суб'єкти підприємництва можуть здійснювати підприємницьку діяльність як фізичні особи-підприємці або як юридичні особи.

Залежно від відповідності певним критеріям [1, 9] це можуть бути суб'єкти мікропідприємства, малого, середнього та великого підприємства.

Всі суб'єкти господарювання зобов'язані вести облік господарських операцій. Обов'язок ведення бухгалтерського обліку та складання звітності закріплено ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [9]. Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання звітності залежить від розміру підприємств.

Суб'єкти підприємництва можуть самостійно вибрати систему оподаткування або спрощену або загальну, зважаючи на переваги та недоліки кожної із них.

Розуміння та врахування суб'єктами підприємництва впливу особливостей торговельної діяльності, організаційно-правової форми ведення підприємницької, системи оподаткування на систему обліково-аналітичного забезпечення є передумовою їх успішної діяльності та розвитку.

Зважаючи на вищевикладене, предметом подальших досліджень повинно стати більш поглиблене вивчення чинників, які обумовлюють обліково-аналітичні особливості в торгівлі з метою формування якісної системи обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємства.

Перелік посилань:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 13.04.2021).

2. Левченко О. П. Концепція організації обліку в оптово-роздрібному торговельному підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 26. С. 378–384. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/26_2018_ukr/60.pdf (дата звернення: 10.04.2021).

3. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.03.2021).

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 16.03.2021).

5. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.03.2021).

6. Медвідь І. Б., Долішня Т. І. Окремі аспекти ліцензування: нормативно-правова база, облік ліцензій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 57–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2019_1_13 (дата звернення: 10.03.2021).

7. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 16.03.2021).

8. Скрипник М. Є., Шум'як Г. В. Особливості обліку в оптовій торгівлі. *Науковий огляд*. 2017. № 11 (43). С. 1–10. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1389> (дата звернення: 07.04.2021).

9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XI. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 08.04.2021).

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 16.03.2021).

11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 13.04.2021).

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАТНУ ВАРТІСТЬ

Ковальова Т.В., канд. екон. наук, доцент

Лівенцова Я.О., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Податки займають одне з основних місць в поповненні бюджету кожної держави. Держава для виконання своїх функцій залучає кошти через податкову систему. Ураховуючи це, система оподаткування має бути повністю адаптована до чинних у державі системи управління і методів державного регулювання економіки. Значну роль у цій адаптації відіграє бухгалтерський облік. Саме він забезпечує точність розрахунків та сплату податків, складання та оприлюднення звітності. Відповідно і удосконалення обліку розрахунків за податками та платежами є важливим важелем функціонування як підприємства та і держави.

Непрямі податки та збори, зокрема, податок на додатну вартість відносяться до основного фіскального інструменту, який забезпечує формування бюджету країни. Саме його облік ми розглянемо далі.

Аналіз останніх досліджень показав, що питаннями, пов'язаними з розрахунками за податками та платежами займалась значна кількість науковців. Теоретичні аспекти сучасних наукових підходів щодо напрямів їх вдосконалення розглядалися низкою науковців, серед яких: Г. Бех, Ф. Бутинець, І. Вакулич, Н. Верхоглядова, М. Вишневська, С. Голов, М. Дем'яненко, М. Білуха та інші. Питання обліку непрямих податків вивчали: Ф. Бутинець, М. Жук, М. Пархоменко, Я. Плаксієнко, Н. Ривак, П. Хомин та інші. Незважаючи на різноманіття точок науковців, питання вдосконалення цих розрахунків як і раніше, є актуальним і підлягає подальшому вивченню.

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні точок зору науковців відносно шляхів удосконалення обліку податку на додану вартість (ПДВ) та визначення своєї думки стосовно цього питання.

Розрахунки за податками та платежами відносяться до зобов'язань підприємства, які, у класичному варіанті, свідчать про заборгованість підприємства державі. Податки – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до Податкового Кодексу [1]. Відповідно, вся сукупність податків, зборів, відрахувань і платежів державі становлять її податкову систему, яка має свою структуру, тобто класифікацію податків залежно від різних ознак.

У бухгалтерському обліку для розрахунків за податками застосовують рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами». Облік на якому, можна вести у розрізі чотирьох субрахунків: 641 «Розрахунки за податками»; 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»; 643 «Податкові зобов'язання»; 644 «Податковий кредит». Слід звернути увагу, що для обліку прямих податків передбачено субрахунок 641, тоді як для непрямого податку ПДВ, аж три – 641, 643, 644. Останні два субрахунки є транзитними, і використовуються тільки у разі авансових платежів. Відповідно, бухгалтерський облік повинен забезпечити його правильне формування та перерахування.

А. Шот та Ю. Платонова, досліджуючи питання обліку ПДВ, запропонували для покращення його обліку удосконалювати первинний облік, оскільки саме він є запорукою правильного відображення податкових зобов'язань та податкового кредиту [2]. А. Ходикіна та А. Бурковська вивчаючи цей податок звернули увагу на декілька спірних моментів щодо нього. Зокрема, вони зазначають, що: «назви субрахунків 643 і 644 невдалі та не відповідають своєму економічному змісту і не дають чіткого уявлення про те, що саме на них обліковується. Тим більше, що Інструк-

ція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, теж не прояснює ситуації» [3].

Також серед недоліків цього податку вони вказують на значний його вплив на загальний рівень цін та регресивність, особливо щодо малозабезпечених верств населення. Для покращення обліку за цим непрямим податком вони пропонують: «спростити обмеження записів на субрахунках 643 та 644, що пов'язані з виданими та отриманими авансами нарахованими податковими зобов'язаннями та податковим кредитом з ПДВ лише від сум передоплат товарів, які не були відвантажені та отримані за станом на кінець місяця. Це дасть змогу виключити із субрахунків 643 та 644 численні записи, пов'язані з обліком кожної часткової передоплати протягом звітного місяця. Спрощення такого обліку не вимагає ведення жодних додаткових облікових регістрів» [3].

Пацюк О. для покращення адміністрування податків пропонує доповнити класифікацію податків новою ознакою – за стадією руху вартості, та виділити в ній дві групи, а саме: податки на виробництво та податки на реалізацію. Для покращення роботи бухгалтерів авторка пропонує використовувати один рахунок для ведення обліку податкових платежів підприємства 98 «Розрахунки за податковими платежами підприємства» [4].

У своїй роботі ми проаналізували незначну кількість точок зору на проблеми вдосконалення обліку розрахунків з ПДВ, однак, все ж можна зробити певні висновки.

По-перше, слід звернути увагу на первинний облік ПДВ, його удосконалення дасть можливість зменшити помилки у відображенні податкових зобов'язань та податкового кредиту.

По-друге, уточнення інформації у Плані рахунків щодо сутності об'єктів обліку на рахунках 643 та 644 покращить роботу бухгалтерів за цим податком. Введення змін до рахунку 98 зменшить кількість облікових записів та дещо покращить роботу бухгалтерів.

Перелік посилань:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 15.03.2021).
2. Шот А., Платонова Ю. Проблеми та напрями вдосконалення обліку розрахунків за податком на додану вартість на підприємствах України. URL: <file:///C:/Users/Professional/Downloads/334-Article%20Text-513-1-10-20180813.pdf> (дата звернення 29.03.2021).
3. Ходикіна А., Бурковська А. Актуальні тенденції обліку розрахунків з податку на додану вартість. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/251.pdf> (дата звернення 23.03.2021)
4. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : Рута, 2006. 528 с.

ПОНЯТТЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ З МЕТОЮ ЇХ ОБЛІКУ

*Кравченко О.В., канд. екон. наук, доцент
Бага А.В., здобувач вищої освіти
Сумський державний університет*

У системі забезпечення ефективного функціонування кожного підприємства капітальні інвестиції відіграють важливу роль. Також вони є найбільш актуальною проблемою економіки України. За даними Держкомстату в 2019 р. обсяг капітальних інвестицій становив 623978935 тис. грн. З них: 67,5 % – придбання та створення нових активів; 18,1 % – поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію; капітальний ремонт; 4,2 % – придбання активів, які були у використанні. Головними джерелами фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств і організацій – 65,4 % та кредити банків і позики – 10,8 %, кошти місцевих та державних бюджетів – 14 % [1]. Отже, підприємства, здійснюючи значні капіталовкладення в довгострокові активи, потребують належної системи управління на всіх етапах: від прийняття рішення щодо здійснення до впровадження. Така система потребує належного обліково-аналітичного забезпечення із застосу-

ванням прозорого механізму відображення їх в обліку, побудови дієвої системи аналізу та внутрішнього контролю.

Дослідженням проблем організації обліку капітальних інвестицій займалися багато вчених-економістів С.Ф. Голов, Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, Т.П. Остапчук, Б.Ф. Усач та ін. Проте, існує цілий спектр невирішених питань, що вимагають подальшого вивчення. До них відносяться як теоретичні, так і практичні аспекти вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення процесів формування капітальних інвестицій.

На сьогодні у різних джерелах відсутнє чітке визначення сутності та складу капітальних інвестицій. Така ситуація негативно впливає на процеси обліково-інформаційного забезпечення управління інвестиційними процесами, спричиняє неузгодженість сутнісної ідентифікації цієї категорії.

На нормативному рівні поняття «капітальні інвестиції» закріплено в різних законодавчих актах та по-різному. Так, Закон України «Про інвестиційну діяльність» наводить таке визначення капітальними вкладеннями є інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік [2]. В Податковому кодексі України «капітальні інвестиції» – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм ПКУ [3].

П(С)БО 7 містить визначення «капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», як витрат на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством [4].

У міжнародних стандартах обліку визначення «капітальних інвестицій» не наведено. МСБО 7 розкриває поняття «інвестиційної діяльності» як придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [5]. В інших стандартах регламентовано порядок розкриття інформації в обліку та звітності операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом, основними засобами, нематеріальними активами, біологічними та кваліфікаційними активами.

Крім поняття «капітальні інвестиції» використовуються й інші поняття та терміни, зокрема: «капітальні вкладення», «інвестиції», «інвестиційна діяльність».

Також у науковій літературі не має одноставної думки щодо даного поняття. Можна систематизувати існуючі точки зору на трактування поняття «інвестиції» таким чином:

– автори І. Бланк, А. Пересада, А. Ідрисова визначають інвестиції як вкладення капіталу. Вони акцентують увагу на тому, що інвестиції – це вкладання капіталу у всіх його формах у підприємницьку діяльність для забезпечення його зростання у майбутньому;

– автори С. Мочерний, В. Гераймович, розглядають інвестиції як довгострокові вкладення та стверджують, що інвестиції можна віднести до суб'єктів господарювання інвестиційної діяльності з метою одержання інших благ;

– автори Л. Борщ, Д. Молодченко, В. Шевчук та П. Рогожин тлумачать їх як сукупність ресурсів (активів). Вони підкреслюють, що інвестиційні ресурси, які являють собою інвестиції, спрямовуються на розширення та відновлення власного капіталу або інших вигід;

– автори Дж. Розенберг, М. Денисенко розглядають інвестиції як процес або інвестиційні операції та стверджують, що інвестиції – це інструмент підприємницької діяльності, який вирисовується з метою збереження чи отримання доходу [6].

Отже, що поняття «капітальні інвестиції» є багатоаспектним і потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях, оскільки безпосередньо впливає на організацію обліку цього об'єкта. Капітальні інвестиції є важливим інструментом для здійснення підприємствами інвестиційної політики.

Перелік посилань:

1. Обсяг капітальних інвестицій за видами активів за окремими напрямками 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2021).

2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 30.04.2021).

3. Податковий кодекс України : затв. Наказом Президента України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 30.04.2021).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. Наказом М-ва фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/conv#Text> (дата звернення: 30.04.2021).

5. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 30.04.2021).

6. Щерба А. В. Підходи до визначення інвестицій та інвестиційної активності підприємств. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127428/14-Shcherba.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.04.2021).

ПОНЯТТЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ З МЕТОЮ ЇЇ ОБЛІКУ

Кравченко О.В., канд. екон. наук, доцент

Кобець Т.О., здобувач вищої освіти

Сумський державний університет

Наявність дебіторської заборгованості суттєво впливає на рівень ліквідності активів, фінансовий стан та платоспроможність підприємства. Стан бухгалтерського обліку

може погіршитися через незадовільну організацію, але належний облік дебіторської заборгованості дозволяє більш раціонально управляти боргом, строком погашення та зменшувати ймовірність виникнення безнадійної заборгованості. Кожне підприємство зацікавлене в оптимізації дебіторської заборгованості, в тому числі й через формування достовірної та своєчасної облікової інформації про стан розрахунків з різними дебіторами.

Дослідженням питань організації обліку дебіторської заборгованості займалися багато вчених-економістів: Бланк І.О., Кияшко О.М., Ліголенко Л.О., Васильєва Л.М. та ін. Аналіз їх наукових праць вказує на те, що процес оптимізації заборгованості, її облік та управління залишається дискусійними і потребують ґрунтовного вивчення.

Саме належна організація бухгалтерського обліку впливає на процеси обліково-інформаційного забезпечення управління дебіторською заборгованістю, попередженню виникнення проблемної заборгованості. Організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості передбачає виконання певних завдань: визначення елементів облікової політики і закріплення їх відповідними розпорядчими документами; достовірне, своєчасне, повне та безперервне відображення всіх господарських операцій; обробка даних щодо заборгованості за допомогою відповідних облікових процедур, прийомів та способів; складання звітності про стан дебіторської заборгованості. Реалізація функцій організаційного управління дебіторської заборгованості вимагає вирішення різних проблем, наприклад, дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення в сучасних умовах господарювання. Слід зазначити, що вчені по-різному трактують поняття «дебіторська заборгованість»: з бухгалтерського, економічного, юридичного аспекту (таблиця 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «дебіторська заборгованість» [1-4]

Автор	Визначення
Бланк І.О.	Сума заборгованості на користь підприємства за наданий ним комерційний кредит, споживчий кредит, а також за попередню оплату продукції, що купується
Герасименко А.В.	Дебіторською заборгованістю є заборгованість інших осіб (організацій, підприємців, працівників, фізичних осіб) перед даною організацією, виражена в бухгалтерському обліку як майно організації
Кияшко О.М.	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати
Лігоненко Л.О.	Включені до майна підприємства його майнові вимоги до інших осіб, що є його боржниками в правовідносинах, які виникають за різних обставин
Стоун Д., Хітчинг К.	Це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи, що виникли у результаті господарських взаємовідносин
П(С)БО 10	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату

Отже, можна трактувати дебіторську заборгованість, як суму боргів, належних підприємству, виникнення яких відбулося внаслідок ведення господарської діяльності, а погашення відбудеться в майбутньому.

Перелік факторів, які впливають на обсяги формування дебіторської заборгованості, залежить від її виду (таблиця 2).

Тому на підприємствах необхідно приділяти увагу питанням удосконалення обліку дебіторської заборгованості через систему ефективного управління.

Таблиця 2

Фактори, які впливають на виникнення та збільшення
дебіторської заборгованості

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
<ul style="list-style-type: none"> – економічний стан; – політичний стан; – рівень інфляції; – стабільність курсу національної валюти; – рівень розвитку ринку; – законодавчі аспекти; – галузеві фактори. 	<ul style="list-style-type: none"> – обсяги реалізації продукції; – особливості кредитної політики підприємства; – рівень кваліфікації менеджерів; – забезпечення дебіторської заборгованості; – стан контролю; – конкурентоспроможність продукції; – політика управління дебіторською заборгованістю; – особливості маркетингової політики.

З цією метою доцільно застосовувати такі заходи:

- визначити основні критерії торгівельного кредиту;
- контролювати рівень заборгованості;
- класифікувати дебіторську заборгованість за видами;
- дослідити основні групи споживачів, яких небажано втрачати;
- проводити періодичний аналіз дебіторів;
- виділити групи контрагентів (неплатників), які не відповідають вимогам та яким необхідно подати термінові вимоги щодо погашення;
- визначити типи активів, які можуть спричинити заборгованість;
- використовувати сучасні методи управління заборгованістю.

Отже, що поняття «дебіторська заборгованість» є багатоаспектним, потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях. Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає вивчення факторів, які впливають на її виникнення: зовнішні – підприємство не може контролювати та обмежити їх вплив на

власну діяльність, внутрішні – залежать від стану організаційних процесів на підприємстві, можна послабити їх вплив через належну систему управління.

Перелік посилань:

1. Грицай О. І., Станасюк Н. С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/125.pdf (дата звернення: 30.04.2021).

2. Кияшко О. М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 21 с.

3. Лівощко Т. В., Кузьменко О. В. Підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_090.pdf (дата звернення: 30.04.2021).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2021).

THE ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE POSITIVE AND NEGATIVE ECONOMY EFFECTS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT IN UKRANIAN MACHINE-BUILDING

*Kudria Y.V., Ph.D. (Econ.), doctoral student, senior researcher
Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy
of the NAS of Ukraine, Lviv*

The development is an irreversible, directed and the natural process. It brings the system to new states. It is the main condition for the adaptation of enterprise to the modern conditions. The economic evaluation of the development of industrial enterprises is an analysis of the dynamics of production and economic activities, taking into account the peculiarities of external environment, the synthesis of evaluation of the development of enterprises. The assessment of the economic development of en-

terprises implies a comparison of the results of analysis of the dynamics of values of performance indicators in areas with changes into the operating environment [1, p. 142; 2, p. 116-117].

The analytical assessment of economic effects in development of industrial enterprises helps to identify the latent manifestations of activation of non-adaptive properties. Monitoring of development can be carried out, according to the values of indicators of abrupt dynamics [3, p. 189-191]. Regarding the study of integration effects, the author would pay attention to the processes of strengthening the effectiveness of integration interaction, occurs after the creation of new structures that affect the strategic strength of integrated.

Among powerful industrial enterprises to determine the factors influencing at the development of a positive non-adaptive properties, the study selected companies, the most of which were included in the TOP-100 of Ukraine taxpayers. The statistical sample consists of enterprises, among which there are strategically oriented and leading of respective industrial activities. The manifestations of non-adaptive properties will be studied among such industrial enterprises, as non-adaptive are inherent in the system after mergers, acquisitions and other connections in the activities, where new opportunities, qualities and markets are created. The positive economy effects of integration ties and consolidation of the development machine-building during 2016-2020 should be reflected in increased share of fixed assets, intangible into balance sheets.

The very important indicator of industrial enterprise profit is free from the influence of accounting features and manipulations of parameter A by financial management, characterizes company profit, ignoring the taxes, investment costs and debt. It is use to assess the industrial enterprise ability to service the loans and investment resources. The parameter A began to count on peak of popularity of the acquisition of company through

debt financing – the leverage and company buyout by management, which also carried out at the expense of borrowed funds.

Levels of loans raised to repurchase the asset were transferred to company and it was necessary to understand whether it could bear the additional burden. At the same time, it was interesting for investor, lender and management to attract long-term monetary resources for short-term actions, which means investments (accrued depreciation does not affect the money in account of balance sheet). For the same reasons, the impact of depreciation on the amount of profit, the use of indicator is carried out by single, but large-scale investments with a long depreciation period of time.

Thus under parameter *A* mean the concentrations of profitability; it is characterize the ability of industrial enterprise to accumulate financial resources over a period of time and are determined by changes in: net financial result (the net profit), equity, economic value added, net operating profit less adjusted taxes and operating income net of taxes and interest, gross income before interest, dividends, before taxes and depreciation on fixed assets and intangible assets earnings before interest, taxes, depreciation and amortization.

EuroCar PJSC, as one of the largest manufacturers of passenger cars in country, is the official representative of VW Group Cars. The production facilities have been mastered since 2001 and the mass-produce of Skoda Auto and models VW Group [4].

The State Export Control Service of Ukraine [4] has carried out a new preliminary examination of products manufactured by AvtoKrAZ PJSC. As a result, the national company is registered as a subject of the international transfers of goods to more than 50th countries. Based on the examination, AvtoKrAZ PJSC received a new Certificate of Registration Valid until 2023. It is confirmed status of a special exporter.

Kalinov Machine-Building Plant PJSC is renovating equipment: modernization of the mechanical part of equipment, repair of the electric part and automation systems, replacement of the parts and assemblies with wear or damage, removal of which is technically possible and economically feasible and commissioning. The company produces vacuum evaporators, spray dryers. Through cooperation with GEA Group, the industrial enterprise implement innovation management program, the wide range of technological equipment.

Mohyliv-Podilskuy Machine-Building Plant PJSC is manufacturer of feed, grain, flour and elevator equipment of various capacities, is being developed, and an innovative approach has allowed the plant to become competitive enterprises for an agro-industrial complexes. It is roller mills and other equipment required in the cycle of compound feed preparation, grain processing, storage of grain products, maintenance of elevators and mills, combining product quality with a reasonable price.

Kyiv Plant of Municipal Mechanical Engineering «Kommash» PJSC specializes on the production of garbage trucks and sweepers. Zolotonosha Machine-Building Plant named after I. Lepse PJSC specializes on production of spare parts for the mining and drilling equipment, hydraulic cylinders. Nizhinsilmash Plant PJSC produces the cellular equipment for growing industrial herds, repair young stock and parent flock of laying hens, etc.

According to the analysis of shares of the fixed and intangible assets in balance sheets of machine-building enterprises, it was found that among sample of surveyed companies the largest share of assets belongs to Nizhinsilmash Plant PJSC with 6.29 % enterprise development. It is necessary to highlight the negative trend of reducing of the share of intangible assets during 2016-2020 to (2.41 %), which may lead to deterioration of situation, and for Nizhinsilmash Plant PJSC – it is advisable to responding in timely manner to eliminate a nega-

tive challenges, the strengthen the innovation in the structure of sheet until 2016.

So, the worst situation is observed in Kyiv Plant of Municipal Mechanical Engineering «Kommash» and Zolotonosha Machine-Building Plant named after I. Lepse PJSC; it has no the intangible assets into balance sheets. At the same time, the economic value added of Kyiv Plant of Municipal Mechanical Engineering «Kommash» PJSC is (0.05 mill. EUR) and by the period under review decreased to (80.1 %). The rate of A is 0.05 mill. EUR and increased the last 5 years to 62.1 %, significantly reduced capitalization, which is extremely negative. The share of fixed assets in total asset of balance sheet is 99.7 %. It is may be the cause of negative challenges in the dynamics of development machine-building enterprise.

Slightly better economy trend is in Zolotonosha Machine-Building Plant named after I. Lepse PJSC – the negative of the economic value added is -0.03 mill. and for the period under review decreased to (0.18 mill. EUR). At the same time, the rate of parameter A is 0.03 mill. EUR, but the last 5 years increased to 326 %. Capitalization indicators increased significantly to 729 % and the gross approach decreased to (635 %).

Thus, it should be noted that the presence of the intangible assets in balance sheet of machine-building enterprises has a positive effects on the activation of non-adative properties. It is contributes to high-quality structuring, improved economic value added and profitability, the business capitalization.

The latent manifestations of the positive non-additive properties were monitored in terms of the optimality, efficiency and capitalization of industrial enterprises. As the assessment results showed, it was determined that Nizhinsilmash Plant PJSC has the highest level of non-additivity among the studied of machine-building enterprises, as well as Eurocar, has positive and differs from others by organizational stability.

References:

1. Chopa H.V. The methods for assessing the dynamics of the large machine-building enterprise. *Bulletin of KNU*. 2009. № 3. P. 142–149.
2. Gregor R.-P., Tailor W. The tools, methods and models for optimizing the economic development of industrial enterprise, USA: Institutional Shareholder Services, 2019.
3. Gurochkina V. The mechanisms of industrial enterprises development in emergent economy. Khmelnytsk : HNU, 2020.
4. Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA) : web-site. URL: www.smida.gov.ua (Last accessed: 27.02.2021).

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Кулікова К.М., здобувач вищої освіти

Кисіль В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов для ефективного управління суб'єктом господарювання одним з основних і вкрай необхідним заходів є формування системи управлінського обліку, яка є цілісною системою збору, аналізу, інтерпретації і надання інформації користувачам для прийняття ефективних управлінських рішень, релевантне забезпечення якою створює додаткові конкурентні переваги підприємства в ринковому середовищі.

Загалом, управлінський облік – це процес, який безперервно вдосконалює планування, проектування, вимірювання і функціонування систем фінансової і не фінансової інформації, який направляє дії менеджменту, мотивує поведінку, підтримує і створює культурні цінності, необхідні для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей організації [1].

Узагальнена за положеннями [2-6] послідовність етапів організації управлінського обліку в обліковій системі підприємства представлена на рис. 1.

Рис. 1. Схема організації управлінського обліку в обліковій системі підприємства

Управлінський облік як інструмент сучасного менеджменту впорядковує витрати підприємства за об'єктами і процесами, притаманними саме цьому суб'єкту господарювання, що робить їх структуру прозорою та доступною для подальшого аналізу. Відтак, ведення управлінського обліку дає можливість відображення реального стану підприємства.

Таким чином, у сучасних економічних умовах управлінський облік поступово займає першочергові позиції в інструментарії підвищення ефективності діяльності підприємства, а його наявність стає невід'ємною частиною успішного розвитку суб'єкта господарювання.

Перелік посилань:

1. Бутинець Ф. Ф., Чижевська Л. В., Герасимчук Н. В. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 448 с.
2. Безверхня Ю. В. Об'єктивна необхідність управлінського обліку у системі керування підприємством. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2010. № 2. С. 86–90.
3. Коблянська Г., Вікулова А. Актуальні аспекти впровадження управлінського обліку на підприємствах України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка*. 2011. Вип. 130. С. 45–47.
4. Лебедик Г. В., Івашенко К. Ю., Світловська А. М. Проблеми організації управлінського обліку на підприємствах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 15. С. 137–140.
5. Левицька С. Практичні аспекти впровадження управлінського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 6. С. 34–44.
6. Правдюк Н. Л., Бурко К. В., Лепетан І. М. Управлінський облік у схемах і таблицях: навч. посіб. Вінниця: ОЦ ВДАУ, 2009. 125 с.
7. Управлінський облік : підручник / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, Т. І. Свідрик та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. 280 с.

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ

Лівенцова Я.О., здобувач вищої освіти

Горбунова А.Я., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

З огляду на динамізм зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на діяльність підприємства, його менеджмент потребує якісного інформаційного забезпечення при прийнятті управлінських рішень, інструментом формування якого є складання управлінської (внутрішньогосподарської) звітності.

Через відсутність офіційних регламентацій щодо визначення підходів і вимог до формування управлінської звітності особливості її формування і використання (зміст, обсяг, структура інформації, форма подачі, перелік показників, терміни і періодичність подання, виконавці, інстанції подачі тощо) вирішуються підприємством самостійно і відображаються в його обліковій політиці. Отже, процедура складання управлінської звітності є внутрішньою справою кожного суб'єкта господарювання, але загалом, як результат узагальнення викладених у [1-6] підходів і пропозицій, можна рекомендувати такий алгоритм її формування (рис. 1).

Зауважимо, що згідно представленої схеми, формування управлінської звітності підприємства доцільно розглядати не як одноразовий акт, а безперервний процес з урахуванням можливих виробничо-господарських змін у діяльності підприємства. Зокрема змін, які стосуються видів діяльності, умов господарювання, організації виробництва та управління, фінансового стану підприємства, технології виробництва, асортименту готової продукції тощо.

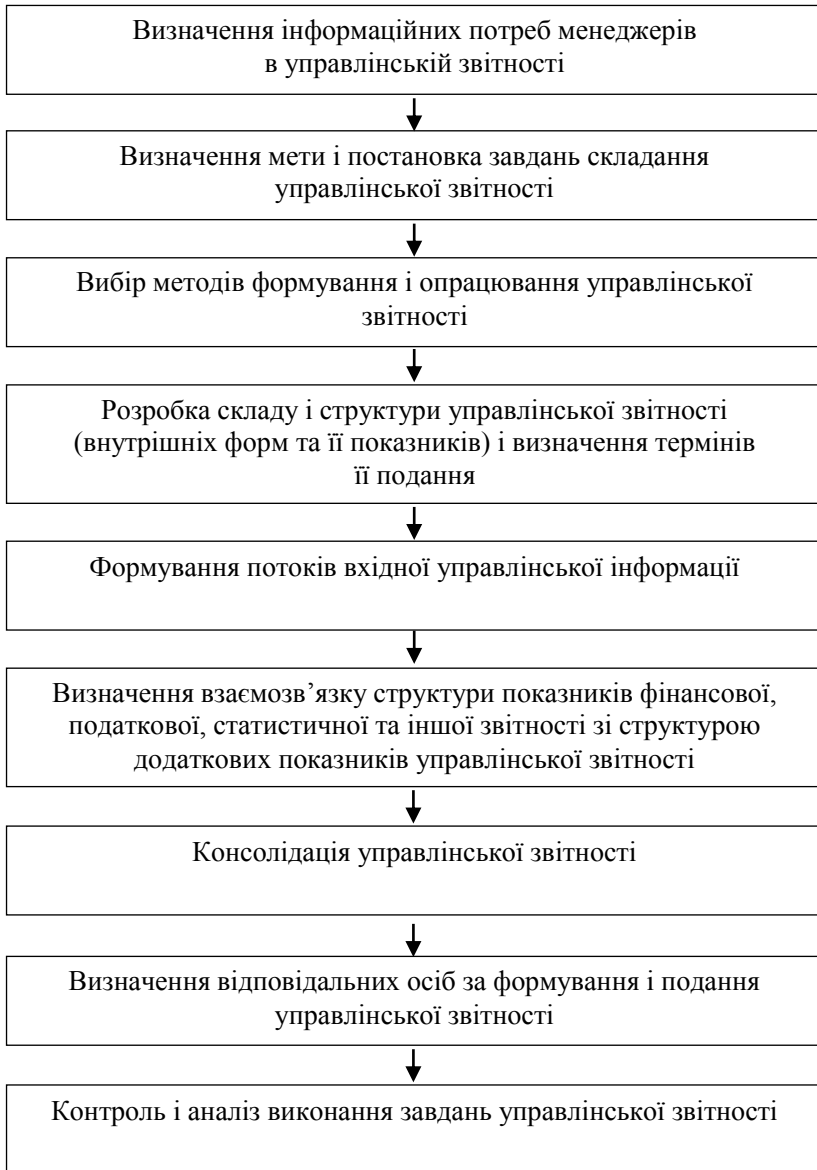

Рис. 1. Послідовність основних етапів побудови управлінської звітності підприємства

Подальший розвиток теорії та практики формування управлінської звітності необхідно проводити в контексті автоматизації процедур обробки і систематизації інформації, що дасть можливість забезпечити використання різних методик при складанні управлінської звітності.

Перелік посилань:

1. Безверхий К. В. Формування внутрішньогосподарської (управлінської) звітності підприємства. *Економіка: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 49–55.

2. Куцик П. О. Сучасне трактування, склад і особливості формування управлінської звітності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*: зб. наук. праць. Львів : Вид-во Львівської політехніки. 2014. № 797. С. 248–254.

3. Лаговська О. А. Внутрішньофірмове регламентування підготовки управлінської бухгалтерської звітності. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 52. С. 69–73.

4. Нападівська Л. В. Управлінський облік : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 648 с.

5. Скрипник М. І., Григоревська О. О. Бухгалтерська управлінська звітність: критичний аналіз порядку складання й особливостей практичного застосування. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 111–115.

6. Ясінська А. І. Демків Н. І. Методика формування управлінської звітності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*: зб. наук. праць. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. № 862. С. 305–312.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

*Матюха М.М., канд. екон. наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Подальше становлення та розвиток ринкових відносин трактує необхідність вироблення механізмів сталого розвитку підприємств. Особливі вимоги у зв'язку з цим вису-

ваються до якості управління, що є вирішальним фактором фінансової успішності. Відповідно якісний рівень управління визначається багатьма складовими, такими як гнучкість ведення бізнесу, що забезпечує можливість швидкого реагування на мінливі умови і вимоги ринку, і виваженість управлінських рішень, заснована на застосуванні ефективних методів управління, на аналізі, розрахунку і порівнянні альтернативних варіантів розвитку.

Кожна дія управлінця має бути виваженою, мотивованою, що ґрунтується на об'єктивних даних про стан підприємства. Процес управління базується, перш за все, на достовірній та своєчасній інформації. Однак, існуюча система регламентованого фінансового обліку не може забезпечити якісний та своєчасний збір і надання інформації, необхідної для внутрішнього управління підприємством. Тому сформувався і набуває подальшого розвитку окремий вид обліку, який отримав назву управлінського.

Сучасна практика визначила загальні методологічні підходи до постановки управлінського обліку і його спрямованість [1-3]. Однак, існує безліч проблем, пов'язаних з тим, що управлінський облік призначений для вирішення внутрішніх завдань конкретного підприємства і не має нормативно-правової регламентації. Кожне підприємство залежно від величини, об'ємів реалізації, фінансових можливостей та інших факторів створює власні інструменти обробки даних для цілей управління об'єктом якого є бізнес процеси суб'єкта господарювання. Зміст і рух інформаційних потоків на підприємстві визначаються бізнес-процесами, які, по суті, є об'єктами управлінського обліку. Отже, система управлінського обліку обумовлюється бізнес-процесами як безліччю закінчених узгоджених дій, спрямованих на забезпечення основних і допоміжних технологічних операцій і складають основу всіх елементів функціонування підприємства. Бізнес-процеси можуть бути пов'язані з виробництвом готової продукції, роботою окремих підрозділів або каналів збуту.

Відповідно на підприємствах можна виділити три структурні рівні інструментів управлінського обліку:

1) структурні елементи (бюджетування, управлінський контроль, управлінська звітність, управлінський аналіз);

2) компоненти структури (облік витрат, встановлення цільових показників діяльності, стратегічне планування в економічному та технічному напрямі);

3) базові процеси (ідентифікація показників, інтерпретація даних, запровадження та використання інформаційних систем, адміністрування системи обліку).

Структурні елементи визначають послідовність і зміст етапів робіт в рамках окремого виду обліку.

Компоненти конкретизують сфери його застосування. Кожен з чотирьох компонентів розглядається як замкнута система, орієнтована на кінцевий результат і має власну ціль.

Базові процеси пов'язані з рухом, синтезом і перетворенням інформаційних потоків, які є основою управлінського обліку.

Відносини між складовими системи проявляються у взаємодії як блоків в цілому (структурних елементів, компонентів і базових процесів), так і їх частин. Іншими словами, кожна структурна одиниця реалізується як процес тільки у взаємозв'язку з іншими. Це обумовлює єдність всієї системи управлінського обліку. Таке розуміння структури обліку та можливість використання різних сполучень структурних складових для його постановки на підприємстві надає сферу розробки практичної методики по створенню інструментів функціонування системи управлінського обліку [4].

Таким чином, представлена структура інструментів управлінського обліку є логічним продовженням теоретичних досліджень щодо сутності системи управлінського обліку і його ролі на підприємстві і є об'єктом для подальшого удосконалення.

Перелік посилань:

1. Осмятченко В. О. Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій : монографія. Київ : КНЕУ, 2010. 263 с.

2. Радіонова Н. Й. Управління затратами підприємства у кризових умовах господарювання. *Фінансове забезпечення розвитку суб'єктів підприємництва реального сектору економіки* : монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ. 2017. С. 99–108.

3. Скрипник М. І., Матюха М. М. Ітологічна концепція організації управлінського обліку та звітності. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 230–238.

4. Скрипник М. І. Формування інформаційного забезпечення природоохоронних витрат в системі управлінського обліку та звітності. *Екологія і природокористування в системі оптимізації відносин природи і суспільства* : праці II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Тернопіль, 19-20 березня 2015 р. Тернопіль. 2015. С. 124–126.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*Овчарова Н.В., канд. екон. наук
Пугач О.В., здобувач вищої освіти
Сумський державний університет*

Функціонування будь-якого виробничого підприємства не можливе без належного чином організованої облікової системи направленої на формування релевантного інформаційного забезпечення в частині управління його виробничими запасами. Важливість саме цього напрямку обумовлена значимістю запасів для нормального розвитку підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності та економічної безпеки. Відсутність необхідних для технологічних процесів запасів, їх невідповідна якість, або навпаки наявність надлишкових обсягів, не систематичність поставок відволікає грошові активи, унеможливорює нормальну операційну діяльність, може призвести до втрати підприємством

ринків збуту і замовників через нестабільність виробничого процесу та невчасну реалізацію виробленої продукції.

Управління виробничими запасами потребує об'єктивного повноцінного інформаційного забезпечення яке б забезпечувало інформаційні запити керівництва щодо оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації.

Зважаючи на вплив показників щодо наявності і стану виробничих запасів на більшість процесів виробничих підприємств реалізація таких завдань повинна здійснюватися в межах фінансового, управлінського та податкового обліку.

До основних інструментів обліково-аналітичної системи, що забезпечують в подальшому формування релевантної інформації слід віднести:

- систематичне повне документальне оформлення всіх операцій з руху виробничих запасів;
- застосування оптимальних методів оцінки;
- раціональна організація аналітичного обліку, що дає змогу одержати точні відомості про залишки запасів;
- повноцінне відображення операцій в регістрах обліку та звітності;
- використання внутрішньої управлінської звітності стану та руху виробничих запасів, норм їх витрачання;
- систематичний контроль за діяльністю матеріально-відповідальних осіб та станом, надходженням, зберіганням матеріальних цінностей;
- використання аналітичних процедур та методів.

Не зважаючи, що інформаційні потоки про виробничі запаси повинні формуватися в системі різних видів обліку основний обсяг отримується саме в системі фінансового обліку. Але обмежуватися лише цієї системою обліку не є доцільним, оскільки в ній формуються показники, що містять переважно ретроспективну інформацію про стан, рух виробничих запасів. Проте вона не в повній мірі відобра-

жає виробничі, ресурсні та фінансові перспективні можливості. Відповідно необхідним її доповненням є показники сформовані в системі управлінського обліку.

Система управлінського обліку дасть змогу акумулювати інформацію про матеріальні потоки, матеріальні витрати, аналізувати причини створення резервів та надмірних залишків, сприятиме формуванню оптимальних логістичних потоків.

Реалізація зазначених завдань можлива за умови розробки внутрішніх регламентів щодо управлінського обліку та форм внутрішньої звітності яка може поєднувати фінансові та нефінансові показники, відображати ризики та перспективи діяльності з урахуванням різних аспектів.

Вагому роль в формування достовірного інформаційного забезпечення повинен відігравати внутрішній контроль виробничих запасів. Він може бути організований як система структурно-функціонального контролю або через спеціально створені служби.

Виважені управлінські рішення мають базуватися на всебічному аналізі, який з усього інформаційного масиву може виділити вирішальні ознаки та спрогнозувати їх вплив. З метою управління запасами можуть бути використані такі методи та прийоми як: бюджетування потреби у різних елементах запасів, оцінка нормативів та рівнів запасів, аналіз повторних замовлень виробничих запасів, використання моделей розрахунку економічного розміру замовлення, методів ABC-аналізу тощо.

Отже, лише за комплексного механізму обліково-аналітичного забезпечення суб'єкти господарювання матимуть змогу приймати ефективні управлінські рішення в частині виробничих запасів та використовувати своєчасну, точну та достовірну інформацію, яка допоможе мінімізувати та попереджувати ризики пов'язані із застосуванням неактуальних показників.

Перелік посилань:

1. Бунда О. М., Богдан І. В. Бухгалтерський облік запасів в управлінні підприємством. *Менеджер*. 2016. № 4. С. 75–83.
2. Кирилук Б. Л., Супрунова І. В. Облік запасів на підприємстві як складова інформаційно-комунікативної системи. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. Вип. 35. С. 143–158.
3. Різник В. В. Теоретичні аспекти управління виробничими запасами підприємства. *Економічний вісник університету. Сер. Економіка та управління*. 2015. Вип. 24/1. С. 50–56.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ЗАПАСАМИ

Осташевській В.С., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Бочарова Н.А., канд. екон. наук, доцент
Харківської національний автомобільно-дорожній університет*

Підхід до управління запасами припускає необхідність попереднього рішення ряду питань, що мають велику практичну важливість. Наприклад, класифікація запасів з метою виділення найбільш і найменш важливих для контролю найменувань. Для такої класифікації зазвичай використовується метод, що називається АВС-аналіз. Перший крок в АВС-аналізі – для кожної позиції запасів треба визначити «вартість річної потреби» (ВРП). Вона вираховується множенням розміру річного споживання запасів цієї позиції на вартість одиниці цього виду запасів.

Потім потрібно ранжувати усі позиції згідно них ВРП. Позиція з найвищою ВРП записується першою, з другою за величиною ВРП – другою і так далі. Такий метод трактування даних відомий як аналіз Парето. Назвемо позиції з найвищою ВРП групою «А», з нижчою ВРП – групою «В» і з найнижчою ВРП – групою «С». Запас групи «А» складає тільки 5-10 % від загального числа найменувань, але він дає 70-80 % загальною ВРП. Запас групи «В»

– це той запас, на який доводиться середня величина річного об'єму складування. Ці найменування можуть скласти близько 20% від їх загального числа і 15-20 % загального об'єму складування. Запаси групи «С» складають приблизно 5% річного об'єму складування, але 70-80 % найменувань від їх загального числа.

Принцип Парето виражає так зване правило 80:20. Стосовно запасів це правило свідчить, що на більшості фірм 80 % сукупною ВРП представлено тільки 20 % одиниць запасів. Ключ до ефективного контролю над запасами – це концентрація зусиль на 20% Ваших запасів, які представляють 80 % від ВРП. Це запаси групи «А».

Політика, що базується на підсумках АВС-аналізу, полягає в наступному:

- прогнозування потреби в ресурсах групи «А» повинне виконуватися ретельніше, ніж інших груп;

- закупки ресурсів групи «А» у надійніших постачальників, ніж групи «С»;

- ресурси групи «А» в протилежність групам «В» і «С» повинні піддаватися ретельнішому контролю при складуванні і по можливості розміщуватися в найбільш надійних місцях;

- точність обліку виробів групи «А» має бути вищою і повинна піддаватися частішим перевіркам.

АВС-аналіз забезпечує ретельніше прогнозування, фізичний контроль, надійність постачань і максимальну надійність обліку і збереження найбільш значимих (критичних для організації) ресурсів.

Але все ж таки АВС – аналіз не забезпечує ідеальний результат. Тому для більшої ефективності його застосовують в комбінації з XYZ – аналізом, який дозволяє зробити класифікацію ресурсів компанії залежно від характеру їх споживання і точності прогнозування змін в їх потребі

впродовж певного тимчасового циклу. Алгоритм проведення можна представити в чотирьох етапах:

- визначення коефіцієнтів варіації для аналізованих ресурсів;

- угруповання ресурсів відповідно до зростання коефіцієнта варіації;

- розподіл по категоріях X, Y, Z;

- графічне представлення результатів аналізу.

Спільний результат від ABC та XYZ – аналіз розбиває ресурси на 9 блоків, який приймає такий вигляд. Для кожного з блоків необхідно розробити індивідуальну стратегію по управлінню матеріальними запасами.

Для ефективного обліку запасів нам необхідно отримувати наступну інформацію:

- подробиці руху запасів – надходження, витрата і залишок;

- записи про замовлення, невиконані постачальниками, і подібні записи про неповні постачання покупцям;

- розташування кожної позиції запасу;

- терміни зберігання цього запасу;

- подробиці про постачання, постачання, що включають термін, і розміри запасів.

Причини виявлених відхилень потім аналізуються, а відповідне коригування вводиться в облікові дані. Для проведення таких робіт притягується багато висококваліфікованого персоналу і необхідного устаткування, які в цей період не можуть бути використані по своєму прямому призначенню.

Доцільніша інша організація проведення інвентаризацій, що спирається на класифікацію запасів, отриману в результаті ABC-аналізу. Відповідно до цього підходу:

- ресурси, віднесені до групи «А», піддаються перевірці найчастіше, наприклад, один раз в місяць;

– ресурси групи «В» підлягають інвентаризації рідше, наприклад, один раз в квартал;

Ресурси групи «С» можуть перевірятися кожні 6-12 місяців.

Така інвентаризація дає наступні переваги:

– оберігає від перебоїв в задоволенні виробничої потреби в ресурсах;

– знімає необхідність одноразового щорічного коригування запасів;

– забезпечує можливість персоналу точно оцінювати запаси;

– виявляє причини помилок і визначає заходи по їх усуненню;

– робить рівномірною і постійною роботу спеціального персоналу, зайнятого в інвентаризації.

Отже викладений матеріал дає нам розуміння того, що матеріальні запаси – це важлива частина для діяльності автотранспортного підприємства. І управління запасами потребує чіткого підходу та контролю, тому далі слід розглянути питання, що стосуються оптимізації процесу управління матеріальними запасами.

Перелік посилань:

1. Базилюк А. В., Малишкін О. І. Бухгалтерський і податковий облік автотранспорту та перевезень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. 256 с.

2. Жиленко К., Ольховик О., Свириденко А., Солошенко Л., Дзюба Н. Транспортні послуги. *Бухгалтерський тиждень*. 2016. № 21. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2016/may/issue-21/article-18074.html> (дата звернення: 10.04.2021).

3. Савлук М. І., Мороз А. М., І. М. Лазепко І. М. Гроші та кредит : підручник. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.

4. Хомовий С., Томілова Н. Системи покращення обліку запасів на підприємстві. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2016. Вип. 2. С. 75–81.

5. Wnuk-Pel, T. Changes in company's management accounting systems. *Eurasian journal of business and economics*. 2010. Vol. 3. Issue 6. P. 85–111.

СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНИЙ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: СУТНІСТЬ І ПОКАЗНИКИ

*Проскура А.С., здобувач вищої освіти
Комісарова П.А., здобувач вищої освіти*

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Лейтмотивом сучасної парадигми сталого розвитку є соціальна відповідальність як концепція залучення соціальних і екологічних напрямків у діяльність бізнесу на засадах добровільності та взаємодії між усіма зацікавленими сторонами (групами впливу).

За умов активізації євроінтеграційних процесів в національній економіці спосіб ведення бізнесу на засадах соціальної відповідальності є одним із аспектів забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку, оскільки така спрямованість зміцнює довіру серед працівників колективу до керівництва, а також підвищує репутацію серед зовнішніх зацікавлених сторін, зокрема серед інвесторів, покупців, партнерів. При цьому, ведення соціально відповідального бізнесу потребує відповідних інструментів інформаційного забезпечення, якими, серед інших, є соціальний облік та нефінансова звітність.

Під соціально орієнтованим бухгалтерським обліком розуміють процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі користувачам достовірної та неупередженої інформації про стан і результати фінансування соціальних програм [1].

Зазначимо, що ведення соціально орієнтованого бухгалтерського обліку в Україні не є обов'язковим, проте поряд з фінансовою, податковою і статистичною звітністю можна запровадити й соціальну звітність. А з огляду на економічну недоцільність виділення соціально-економічного обліку в окремий вид, завдання задоволення потреб групи зацікавлених осіб має бути покладене на бухгалтерський облік. До

зацікавлених осіб, з одного боку, необхідно віднести власників і менеджерів, а з іншого – осіб, на яких спрямована соціальна відповідальність підприємства (працівники, їхні спілки й об'єднання, суспільство).

З огляду на недостатню опрацьованість вітчизняної нормативно-правової бази регулювання соціального обліку в цілях обґрунтування переліку показників, які мають використовуватись при формуванні звітів для характеристики соціального аспекту ведення діяльності, доцільно звертатись до міжнародних стандартів у цій сфері, якими пропонуються такі напрями їх визначення:

- трудові відносини (основна і додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати);

- охорона праці і безпека на робочому місці (витрати підприємства на оснащення засобами індивідуального захисту, покращення умов праці робітників);

- навчання працівників (витрати на підвищення кваліфікації працівників, додаткові курси, тренінги тощо);

- екологія (витрати підприємства на захист навколишнього середовища);

- суспільство (витрати підприємства для підвищення добробуту громадян шляхом провадження благодійної діяльності тощо).

Зауважимо, що наведені характеристики частково розкриваються у фінансовій звітності підприємства, проте відповідна інформація не є достатньою для задоволення потреб зацікавлених осіб.

Таким чином, в Україні доцільно розробити і запровадити єдину форму соціального звіту, який достатньою мірою розкриватиме необхідну інформацію про показники соціальної ефективності бізнесу, стан і результати фінансування соціальних програм суб'єктів господарювання.

Перелік посилань:

І. Петренко С. М., Бесарабов В. О. Формування об'єктів соціально орієнтованого обліку та розкриття інформації про них у фінансовій та соціальній звітності. *Вісник ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки.* 2013. № 4. С. 183–192.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛОЖЕНЬ ЩОДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ЗГІДНО НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ

Савченко Д.В., здобувач вищої освіти

Осика А.О., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Важливою передумовою якісної організації обліку виробничих запасів є їх достовірна та реальна оцінка.

Загалом, оцінка виробничих запасів застосовується: при надходженні, при вибутті та на дату складання звітності (на дату балансу).

Методичні аспекти щодо порядку оцінки виробничих запасів розкривають П(С)БО 9 «Запаси» [1] і МСБО 2 «Запаси» [2]. При цьому, незважаючи на те, що всі національні стандарти бухгалтерського обліку України значною мірою ґрунтуються на міжнародних, П(С)БО 9 і МСБО 2 не тотожні, – порівняльний аналіз їх вимог дозволив визначити спільні і відмінні підходи до регулювання окремих питань оцінки виробничих запасів.

Розглянемо вимоги П(С)БО 9 і МСБО 2 щодо оцінки виробничих запасів докладніше.

Так, згідно П(С)БО 9, придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, якою залежно від способу надходження виробничих запасів може бути собівартість, справедлива вартість або балансова вартість. При цьому до первісної вартості не включаються (належать до витрат того періоду, в якому вони були здійснені): понаднормові витрати і нестачі запасів; фінансові витрати; витрати на збут; загальногосподарські та інші подібні витрати.

Виходячи із джерел наукової інформації, найбільше дискусії точаться щодо питання оцінки запасів при їх ви-

бутті, а саме: який із методів оцінки краще застосовувати в практиці того чи іншого підприємства, залежно від того, який видом діяльності займається цей суб'єкт господарювання та який ефект намагається одержати в результаті провадження основної діяльності.

Так, згідно П(С)БО 9, при відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продаж та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.

Далі, згідно П(С)БО 9, на дату балансу запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Як чиста вартість реалізації запасів П(С)БО 9 визначається очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію.

Щодо МСБО 2, то згідно його вимог запаси оцінюються за меншою з таких двох величин: собівартість та чиста вартість реалізації.

Собівартість запасів повинна включати всі витрати на придбання (ціна придбання; ввізне мито та інші податки (якщо вони не відшкодовуються підприємству), витрати на транспортування; вартість робіт з навантаження та розвантаження; інші витрати), витрати на переробку (витрати, прямо пов'язанні з одиницями виробництва) та інші витрати (безпосередньо пов'язані з придбанням готової продукції, матеріалів і послуг), понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан.

При цьому до собівартості не включаються (визнаються як витрати періоду, в якому вони понесені): понаднормативні відходи матеріалів, витрати на оплату праці

або інші виробничі витрати; витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва; адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення у теперішній стан; витрати на продаж.

Як чиста вартість реалізації МСБО 2 визначається попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу.

Таким чином, проведений порівняльний аналіз показав, що в цілому методичний підхід до бухгалтерського обліку виробничих запасів за міжнародними та національними стандартами майже уніфікований. Основною проблемною ознакою, щодо якої відсутня повна тотожність у названих нормативних документах є оцінка запасів при надходженні. Так, у МСБО 2 термін «первісна вартість» узагалі не вживається, а у П(С)БО 9 наводиться широкий спектр її складових.

Також, однією із суттєвих відмінностей між стандартами є обмеження сфери їх застосування. Так, МСБО використовуються всіма підприємствами, організаціями та установами незалежно від форми власності та способу утворення. Відповідно до П(С)БО, – його вимоги не поширюються на ведення бухгалтерського обліку бюджетними установами.

У цілому, особливістю МСБО є те, що вони носять загальний характер і не виключають національних особливостей бухгалтерського обліку країн, що їх використовують, тому розширюють варіативність визнання й оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, а також направлені на надання більшої свободи при розкритті інформації про господарську діяльність, що ґрунтується на застосуванні професійного судження.

При цьому обидва нормативні акти вказують, що для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають

однакове призначення та однакові умови використання, застосовується лише один із наведених методів.

Оцінка запасів відіграє значну роль при формуванні облікової політики. Тому зауважимо, що важливим в оцінці запасів є принцип обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки запасів, що повинні запобігти завищенню оцінки активів, а також забезпечувати точність фінансових результатів підприємства.

Таким чином, питання оцінки виробничих запасів є постійним об'єктом дискусії як вітчизняних, так і зарубіжних учених. При цьому за сучасних умов господарювання основним завданням є вибір оптимального методу оцінки в конкретній ситуації, адже правильна оцінка та визнання виробничих запасів, їх ефективне використання незалежно від виду діяльності та форми власності, безпосередньо впливає на отриманий прибуток, що є метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Правильний вибір методу оцінки виробничих запасів залежить від характеристик, якими повинна володіти облікова інформація, і від основних завдань, задля розв'язання яких фактично складається фінансова звітність, отже від конкретних потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів, та звичайно від галузевої належності суб'єкта господарювання.

Перелік посилань:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99/ed20201103#top> (дата звернення: 21.03.2021).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси від 30.06.2017. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu17029?an=278&ed=2021_02_16 (дата звернення: 24.03.2021).

ACCOUNTING AND DOCUMENT FLOW OF INTERNATIONAL TRANSPORT

Sklyar Ya., student

*Scientific adviser: Popova A., Cand. of Tech. Sc., Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

Modern realities demand new business conditions, and, accordingly, the requirements for documents and accounting in transport. Having considered in more detail the work of transport, we will determine the necessary changes and innovations in accounting and document flow. More advanced equipment allows you to remotely perform accounting, optimization and redistribution of orders on international transport.

Transportation has existed since the beginning of humanity. With the development of economic relations, the first international transportation appeared. A revolutionary leap in the history of transportation was the invention of the wheel and the use of tamed animals – horses, oxen, dogs – as living pulling power.

The next steps in progress were the creation of mechanical vehicles powered by external and internal combustion engines and electric traction: steam locomotives and steamships, diesel locomotives and motor ships, automobiles.

The modern transport market offers ample opportunities for organizing domestic and international transport.

International transportation is carried out under the conditions of international conventions, as well as the national legislation of the countries along which the routes of such transportation run. At the same time, in most cases, several types of transport are consistently used, represented by the subjects of the transport market, often have a different organizational and legal form.

Therefore, the rational organization of international transport has a complex multidimensional task of organizing tech-

nical, technological and legal interaction, ensures the integrated use of modes of transport. Such an organization is, in principle, impossible without representing in the form of a complex system a set of subjects of the international transport market involved in solving specific transport problems, united by a common goal – the delivery of cargo and passengers on time with a given level of quality at minimal cost.

Transport satisfies one of the most important human and economic needs, the need to move. However, practically no mode of transport (except, perhaps, automobile, and even then, not always) can independently provide a full cycle of movement according to the «door-to-door» scheme. Such movement is possible only with a clear interaction of the individual parts of the transport complex.

The specificity of transport in the world lies in the fact that due to the prevailing geopolitical conditions in many regions, one type of transport is monopoly, while other types of transport complement it, mainly at the final and initial points of movement of goods and people. This is especially true in the western part of Europe. This is a normal natural monopoly.

The most effective use of modes of transport in this case is their rational interaction, confirms world experience.

In the developed countries of the world, they believe that the main thing is not competition, but the organization of intermodal transport. And the variety of forms of ownership of transport resources are not an obstacle to such interaction. The best confirmation of this is the creation of transport infrastructures.

Which, in turn, can be considered as transport systems that include certain elements, depending on the organization of the corresponding transport structure.

An integral part of international transport are transport systems divided into:

– the transport system is a complex of technical means, personnel, transport management systems on the lines of communication, a set of goods, passengers and vehicles circulating through them to meet the needs of the economy and the population in transportation in a single technological and commercial legal space;

– the International Transport System (MTS) inherits all the characteristic features of transport systems, but has the following feature.

A transport system can be called international if the transportations carried out in this system extend beyond the borders of one country.

It is advisable to reflect this in the definition of the transport system as follows: international transport systems are a complex of technical means, personnel, transport management systems on the routes of communication between two or more countries, a set of goods, passengers and vehicles circulating through them to meet the needs of the economy and the population in transportation in a single technological and commercial legal space.

According to the scale, international transport systems can be:

- space;
- planetary (Global);
- intercontinental and continental.

By type of transport, they can be of the same type (sea, river, road, rail, air) or mixed.

In MTS, the organization of a single technological and commercial legal space is of great importance, since the technical features of the infrastructure, vehicles and legislation of different countries have some differences.

The organization of a single commercial and legal space provides for the interaction of countries through international organizations in the creation of international legal and com-

mercial foundations for the formation of a single transport space and the harmonization of national legislation in the field of commercial and legal relations in transport in bilateral and multilateral relations between countries.

Basically, this activity is aimed at creating an international commercial and legal framework for:

- functioning of cross-border transport infrastructure;
- relationships between subjects of the international transport market;
- organization of cross-border transportation.

In most cases (with the exception of bilateral and multilateral agreements), this activity takes place under the auspices of the UN and its divisions.

As a result, we can say that international transportation occupies an important place in the present, there are certainly many issues that need to be improved, in the future the relevance will only grow. This is due to the growth in the production of various types of products, more and more countries are opening borders for exports and imports, and the need for resources is increasing.

Therefore, the relevance of transportation from year to year will gain new momentum, and the countries that will develop this structure will have an increasing economic effect every year.

The main task for the development of the country in this direction should be:

- development of transport networks;
- an increase in the number of transport corridors;
- improvement of communication lines;
- reduction of downtime at customs;
- control at the state level;
- government support for innovations in transport itself and transport infrastructure.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

*Тонконог К.Г., здобувач вищої освіти
Ярошенко Б.В., здобувач вищої освіти*

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Страховики, як й інші суб'єкти підприємницької діяльності, обов'язково ведуть бухгалтерський облік усіх господарських операцій, сплачують податки та у відповідні терміни подають звітність до державних органів.

Разом з тим, бухгалтерський облік у страховій діяльності має певні особливості. Так, йому притаманні особливі фінансові операції й особливі бухгалтерські рахунки. Також особливістю є те, що окремі стандарти (положення) бухгалтерського обліку, які затверджені Міністерством фінансів України, на страхову діяльність не розповсюджуються.

Порядок здійснення операцій зі страхування майна пояснюється призводить до певної послідовності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. При цьому відображення наступної операції неможливе без відображення попередньої.

Першою операцією є укладання договору страхування. Факт заключення договорів із страховими організаціями, на підставі договору страхування та загальна сума страхових платежів відображається у страхувальника у складі витрат майбутніх періодів, за умови, якщо термін дії договору страхування перевищує звітний період підприємства. Для цього Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1] передбачено рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів».

Договір страхування містить інформацію про страховий платіж, який страхувальник зобов'язаний сплатити

страховику на протязі обумовленого періоду. Така сума підлягає сплаті з одночасним віднесенням її на витрати в залежності від групи майна, що страхується. Тобто, сума страхового платежу одразу не списується на витрати звітного періоду, тому що страхові відносини підприємства тривають протягом певного проміжку часу. Списання усієї суми страхового платежу одразу спричинить необумовлене зростання витрат звітного періоду. Якщо термін дії страхового договору не перевищує звітного періоду підприємства, тоді необхідно здійснювати списання загальної суми страхового платежу. Якщо підприємство здійснює безперервне страхування майна і при цьому не отримує страхове відшкодування протягом двох років (унаслідок не настання страхового випадку), то воно має право на зниження страхового тарифу в межах 10 % і, як наслідок, зменшення страхового платежу. Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1] передбачено для здійснення операцій зі страхування рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням», в межах якого виділено субрахунок 655 «За страхуванням майна».

Порядок відображення витрат за страховими внесками залежить від виду діяльності, з якою пов'язане страхування. Зокрема, витрати на страхування майна платника податків, а також страхування об'єкта фінансового лізингу, оперативного лізингу, концесії державного або комунального майна лізингоотримувачем (орендарем) залежно від напрямів використання майна можна відображати у складі:

- первісної вартості основних засобів (рахунок 15);
- загальноновиробничих витрат (рахунок 91);
- адміністративних витрат (рахунок 92);
- витрат на збут (рахунок 93);
- інших витрат (рахунок 94).

Також слід зазначити, що існує певна неузгодженість фінансового та податкового обліку операцій зі страхування майна, що зумовлена специфікою визначення бази оподаткування та загального фінансового результату підприємства. Тому нормативно-правова база з зазначеного питання потребує подальшого вдосконалення, що і зумовлює перспективу подальших наукових досліджень.

Перелік посилань:

1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 23.04.2021).

KIERUNKI POLITYKI PAŃSTWA W CELU PRZEJĘCIA KRYZYSU GOSPODARCZEGO

*Khoroshilova I., kandydat nauk ekonomicznych
Charkowski Narodowy Uniwersytet Samochodowy i Drogowy
Khoroshilov M., student
Politechnika Łódzka*

Światowa gospodarka została zniszczona, pandemia Covid-19 spowolniła rozwój gospodarczy we wszystkich krajach bez wyjątku, a w niektórych całkowicie sparaliżowała wszystkie procesy gospodarcze. Obecną sytuację określa się mianem globalnego kryzysu gospodarczego, żaden kraj na świecie nie był na taki rozwój nieprzygotowany, a skutków tego kryzysu niestety nie potrafi przewidzieć żaden ekspert. Wymuszone zawieszenie wszystkich procesów biznesowych już doprowadziło do niewykonania zobowiązań budżetowych, a wiele krajów jest na skraju niewypłacalności. Poza tym pandemia nie cofa się, a wręcz przeciwnie coraz bardziej popycha ekonomia światową w przepaść, następuje druga fala wzrostu chorób, nasilają się

kwarantanny, ponownie trwa proces zahamowania gospodarczego. Wszystko to wymaga natychmiastowej konsolidacji wszystkich instytucji państwowych i stworzenia planu działań antykryzysowych. Podjęto pewne kroki w tym kierunku, ale wiele pozostaje jeszcze do zrobienia, aby zapobiec nieodwracalnym procesom gospodarczym i wesprzeć gospodarkę kraju jako całości.

Definiujemy główne kierunki pobudzania biznesu w obecnych warunkach, przede wszystkim to:

konieczne jest sformułowanie narodowego planu działania, aby przewyciężyć gospodarkę Ukrainy w pandemii;

– wspierać płynność wszystkich podatników;

– szczególnie w celu wspierania małych firm;

– zrównoważyć obciążenie podatkowe;

– wdrażać inne obszary i środki pobudzające przedsiębiorczość i tworzenie nowych miejsc pracy.

Naszym zdaniem, aby wesprzeć podatników, celowe jest: utworzenie Funduszu Stabilizacji Gospodarczej; bezpośrednie fundusze zapewniające nieograniczoną liczbę pożyczek dostępnych w ramach różnych programów pożyczkowych; wsparcie podmiotów kapitałem obrotowym na pokrycie kosztów kwarantanny; odroczenie płatności przez podatników; zamrożenie spłat kredytów i pożyczek; odroczonej płatności podatku od nieruchomości dla firm, które poniosły straty; obniżenie stawki i odroczenie płatności VAT itp. W szczególności w naszych realiach najbardziej efektywne dla naszego kraju będą:

– anulowanie co najmniej na okres kwarantanny, surowe warunki płatności podatków;

– przesunięcie terminu zapłaty podatków i innych płatności podatkowych w przypadku niemożności ich zapłaty;

– ograniczenie SRS przy jednoczesnym zachowaniu wszystkich miejsc pracy przez pracodawcę;

– obniżenie podatku dochodowego od osób prawnych przy pełnym wznowieniu działalności.

Realizując te obszary zauważamy, że najważniejszym narzędziem oddziaływania na gospodarkę w sytuacjach kryzy-

sowych są ulgi podatkowe. W praktyce ulgi podatkowe mogą mieć formę obniżonych stawek podatkowych lub ulg podatkowych.

Logiczne jest, że podniesienie progów dla uproszczonych ludzi pozwoli im pracować bez ukrywania przepływów w «cieniu», a niektóre firmy należące do III grupy w razie potrzeby przestawią się na uproszczony system opodatkowania.

Bardzo ważne jest, że w 2020 roku samorządy otrzymały prawo do decydowania o zmianach w decyzji o ustalaniu podatków i / lub opłat lokalnych w celu zmiany stawek jednego podatku. Oznacza to, że każda społeczność może ustalać własne stawki podatkowe w uproszczonym systemie, w określonych granicach.

Ponieważ podatki są jedną z najważniejszych dźwigni, wypełniają budżety różnych szczebli, aby realizować istotne funkcje państwa. Należy jednak zauważyć, że wpływ dźwigni podatkowych na gospodarkę wymaga jasnego planowania, systematycznych i przewidywalnych decyzji, więc faktycznie władze lokalne raczej nie będą podnosić stawek, ponieważ nie dopuszcza to zasady pewności prawa. I pewnie nie zmniejszą, bo już narzekają na spadające wpływy do budżetów lokalnych – na skutek zarówno ograniczenia aktywności gospodarczej, jak i tak naprawdę przepisów prawa antykrzysowego. Ponadto bierzemy pod uwagę, że nadmierne obciążenia podatkowe są czynnikiem negatywnym w polityce podatkowej państwa, co w konsekwencji wpływa na rozwój gospodarki narodowej.

Aby poprawić sytuację, musimy sukcesywnie zmniejszać obciążenia podatkowe, stwarzać warunki, w których nie będzie trzeba szukać okazji do uchylania się od opodatkowania, a to stopniowo doprowadzi do wzrostu dochodów budżetu państwa. Tylko w przypadku zmniejszenia obciążeń podatkowych Ukraina może naszym zdaniem stać się konkurencyjna w światowej przestrzeni gospodarczej.

Należy jednak zaznaczyć, że zachęty powinny być przewidziane na jasno określony czas, który pozwoli na rozpoczęcie produkcji i rozwiązanie innych problemów związanych z wyjściem z kryzysu.

2. ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА І ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент

Попкова К.О., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

За сучасних умов високого динамізму економічного середовища необхідним засобом адаптації до його мінливих умов виступає податкове планування. Складання прогнозу податкових платежів, виявлення й аналіз факторів, які впливають на рівень оподаткування, оцінка економічної діяльності вкладання коштів у бізнес за існуючого рівня податкового навантаження тощо створюють підґрунтя для обрання підприємствам оптимального варіанту здійснення фінансово-господарської діяльності в умовах чинної податкової системи України.

Розглядаючи податкове планування як певну послідовність дій, спрямованих на оптимізацію податкових потоків, виділяють такі етапи податкового планування:

- визначення податкового поля;
- розрахунок, аналіз та управління базами оподаткування;
- складання квартальних і річних податкових планів;
- складання багатоваріантних податкових моделей, ухвалення тих чи інших управлінських рішень, визначення критеріїв вибору оптимального варіанту;

– аналіз з точки зору податкових наслідків поточних господарських і фінансових операцій на стадії укладання договорів, визначення оптимальної форми операції;

– раціональне розміщення активів, прибутку підприємства з урахуванням податків, що сплачуються при отриманні доходу з інвестицій та надання пільг.

Разом з тим, податкове планування на підприємстві тісно пов'язане з поняттям податкового потенціалу, оскільки цей показник відображає податкові можливості суб'єкта господарювання. З методичної точки зору ця категорія відображає склад і структуру фінансових ресурсів, які можуть бути мобілізовані в рамках податкового законодавства, що реалізовується в умовах реально функціонуючої системи сплати податків підприємством за певний інтервал часу [1].

З процесуальної точки зору, податкове планування на підприємстві – це формування системи параметрів, що визначають стан оподаткування господарюючого суб'єкта і заходів впливу на нього. Все це знаходить відображення в податковому плані підприємства [2].

Розробка податкового плану починається з формулювання цілей податкової оптимізації й оцінки наявних ресурсів, які можуть бути задіяні для їх досягнення.

Розроблена підприємством стратегія життєздатності відображає основні напрямки розвитку в області оподаткування. Згідно цієї стратегії, формуються тактичні податкові плани, наприклад, на квартал, на місяць.

Тактичні податкові плани містять перелік заходів щодо податкової оптимізації, які повинні бути виконані в конкретних умовах для забезпечення реалізації річного плану підприємства. Саме за допомогою тактичних податкових планів відбувається координація поточної діяльності таким чином, щоб у разі відхилення від поставлених завдань в одному періоді можна було досягти намічених у річному плані цілей за рахунок більш інтенсивної роботи в іншому періоді.

Річний план потребує коригування (або навіть повної модифікації) лише в тому разі, якщо виконання поставлених у ньому завдань стає неможливим через зміни зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства і не може бути забезпечене за допомогою відповідних тактичних планів. У цій ситуації змінам підлягають річні плани, щоб не зірвати виконання стратегічних завдань підприємства. Стратегічні ж завдання можуть бути переглянуті лише тоді, коли зміна річних планів не здатна в намічені в стратегії терміни усунути відхилення, що виникли, і повернути діяльність підприємства до рамок плану.

Ефективність запровадження на підприємстві податкового планування слід оцінювати за рівнем зменшення податкового навантаження на підприємство, яке визначається шляхом порівняння планових показників з фактично досягнутими. З цією метою проводиться оцінка абсолютної і відносної податкової віддачі на підприємстві, а також аналіз заборгованості підприємства з податків і зборів.

Кінцевою, завершальною метою податкового планування має стати своєчасне, повне, оптимізоване з урахуванням положень чинного податкового законодавства і заданих стратегічних параметрів формулювання графіка грошових потоків податкових відрахувань, що служать, своєю чергою, статтями витратної частини бюджету підприємства, який розробляється в процесі бюджетування. Тобто, необхідна координація стратегічних і операційних схем податкового планування з подальшою імплантацією підсумкових даних процесу планування податкових платежів до показників бюджетного процесу.

Таким чином, оптимізація оподаткування прибутку підприємств досягається податковим плануванням. Обов'язковим елементом податкового планування є розробка податкового плану. Ефективність запровадження на підпри-

емстві податкового планування оцінюють за рівнем зменшення податкового навантаження на платника.

Перелік посилань:

1. Міщенко Д. А., Перетяцько А. В. Податковий потенціал як основна складова бюджетних можливостей регіону. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5924> (дата звернення: 04.11.2020).

2. Корецька С. О. Планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу. *Ефективна економіка*. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722> (дата звернення: 06.11.2020).

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ: ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ І СПОСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

*Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із основних завдань фінансово-господарської діяльності підприємства є одержання прибутку, який залишається в його розпорядженні після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Тому основна увага менеджменту підприємства має бути спрямована на збільшення доходів, зменшення витрат та на оптимізацію податкових платежів. Остання досягається, зокрема, методами й інструментами податкового планування.

Система оподаткування юридичних осіб суттєво впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання, зокрема, на процеси розподілу та реінвестування отриманих доходів, інвестиційну та інноваційну активність суб'єктів господарювання, відтак потребує оптимізації як на мікро-, так і на макrorівні, тобто не лише у межах окремого платника податку на прибуток, так і з боку державної політики.

За сучасних умов господарювання податок на прибуток підприємств є одним з основних податків, які сплачуються юридичними особами, оскільки суми таких інших суттєвих податків як податок на додану вартість та акцизи – практично повністю перекладаються на кінцевого споживача результату господарської діяльності підприємства. Відтак, проблематика оптимізації прибуткового оподаткування на сьогодні є актуальною для кожного платника цього податку.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток підприємств є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень Податкового кодексу України [1].

Як основні способи оптимізації податку на прибуток з урахуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) [2] та вимог чинного податкового законодавства [1] можна визначити такі:

- маніпуляції з амортизацією;
- уцінка запасів;
- віднесення, якщо це можливо, проведених робіт відповідного змісту до категорії «ремонт», а не «поліпшення»;
- відстрочення відображення доходів на наступний звітний період;
- зменшення корисності основних засобів;
- дооцінка повністю амортизованих об'єктів;
- установлення вартісного критерію для відокремлення основних засобів від малоцінних необоротних матеріальних активів.

Зауважимо, що перші чотири способи оптимізації податку на прибуток підходять для усіх платників податку – як тих, які застосовують коригування фінансового результату до оподаткування на всі різниці (високодохідних платників і низькодохідних «добровольців»), так і тих, які прийняли рішення про незастосування таких коригувань, тоді як решта способів підходить лише для низькодохідних платників податку, в яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний період не перевищує сорока мільйонів гривень.

Перелік посилань:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.04.2021).

2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. *Все про бухгалтерський облік* : веб-сайт. URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogo-obliku> (дата звернення: 20.04.2021).

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бреус В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Внутрішній аудит є дуже важливим способом контролю діяльності підрозділів та підприємства в цілому. У сучасних умовах, при посиленні конкурентної боротьби, керівники підприємств розуміють важливість високоефективного та конкурентоспроможного функціонування.

Нормативним документом, що є основою здійснення внутрішнього аудиту, є стандарт внутрішнього аудиту, тобто професійне положення, яке розроблене і опубліковане Радою зі стандартів внутрішнього аудиту та визначає вимоги до внутрішнього аудиту, а також до оцінки діяльності фахівців з внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит – це один зі способів контролю, перевірки та оцінки роботи, її правомірності та ефективності діяльності в усіх підрозділах підприємства. Мета внутрішнього аудиту – допомогти членам суб'єкта господарювання ефективно виконувати свої функції, надавши керівництву суб'єкта господарювання дані аналізу й оцінки, рекомендації та додаткову інформацію за результатами перевірок.

Внутрішні аудитори виконують специфічні перевірки, внаслідок чого своєчасно виявляють приховані недоліки та відхилення, тобто забезпечують захист від помилок і зловживань; допомагають ідентифікувати слабкі сторони і мінімізувати їх вплив на результати роботи. Повноваження та роль такого підрозділу визначають самі власники чи керівники підприємств.

Оскільки основний зміст роботи служби внутрішнього аудиту полягає у збиранні, аналізі інформації та формуванні на цій основі висновків і рекомендацій, керівництво підприємства повинно дбати про те, щоб служба внутрішнього аудиту мала можливість отримувати всю необхідну їй інформацію.

На вітчизняних підприємствах можливі два варіанти організації відділу внутрішнього аудиту залежно від типу загальної організаційної структури корпорації [1-4]:

– організаційна структура за сегментами, яка передбачає формування у кожному сегменті відділу внутрішнього аудиту. Крім того, на кожному підприємстві, що входить до складу сегмента, створюється відділ внутрішнього аудиту. Очолює і координує роботу всіх служб внутрішнього аудиту головний внутрішній аудитор. Така складна структура відді-

лу виправдовує себе лише на великих підприємствах, коли до складу дивізіонів входить кілька підприємств, об'єднаних за певними однорідними ознаками. Однак може бути достатнім створення відділу внутрішнього аудиту в межах дивізіонів. Такий варіант доцільний, коли дивізіони формуються за продуктовим принципом, коли технологічний цикл, облікові принципи, системи документообігу подібні або однакові.

– командний варіант (метод) організації служби внутрішнього аудиту, який доцільний тоді, коли організаційна структура є не такою складною. При цьому, до складу служби внутрішнього аудиту входять спеціалісти різних напрямів, які підпорядковуються головному внутрішньому аудиту (керівнику служби), який, своєю чергою, підзвітний віце-президенту з фінансів або фінансово-економічної служби.

Прототипом відділу внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах можуть стати служби внутрішньогосподарського контролю, які функціонували на великих підприємствах, в об'єднаннях ще за часів планової економіки. Однак необхідно взяти до уваги вимоги та принципи, відповідно до яких мають створюватись відділи внутрішнього аудиту.

Для координації роботи, а також надання звітів відповідним органам вищого керівництва, правління призначає керівника служби внутрішнього аудиту, який повинен звітувати перед менеджером відповідного рівня організації, на нього покладено обов'язки ефективно управляти функцією «внутрішній аудит», щоб забезпечити максимальну його корисність для організації.

Основними функціями внутрішнього аудиту. Такими функціями є: контрольна, інформаційна, профілактична, прогнозна. Також є додаткові функції внутрішнього аудиту, але вони встановлюються керівником підприємства залежно від особливостей та потреб.

Відхилення у бухгалтерській звітності наявні майже завжди. Внутрішні аудитори в ході перевірки зобов'язані

виявити ту їх частину, в результаті якої суттєво перекручена звітність у цілому.

Відхилення у бухгалтерській звітності можуть бути суттєвими та несуттєвими, допущені навмисно і ненавмисно. Будь-яка підозра щодо можливих неточностей або невідповідності записів у інформації, що розглядається аудитором, призводить до розширення процедур дослідження з метою спростування або підтвердження сумнівів.

Економічна ефективність досягається за рахунок попередження порушень, своєчасного внесення змін у податкові розрахунки, застосування податкових пільг, раціональної облікової політики, значного скорочення штрафних податкових санкцій.

Робота внутрішнього аудитора значно більше може вплинути на ефективність діяльності підприємства, ніж перевірка незалежного зовнішнього аудитора. Внутрішній аудитор більш детально знає структуру підприємства, специфіку функціонування, може більш реально оцінити «людський фактор».

Стандарти визначають загальний підхід до проведення аудиту, масштаб аудиторської перевірки, види звітів аудиторів, питання методології, а також базові принципи, яких повинні дотримуватися усі представники цієї професії незалежно від умов, у яких проводиться аудит. Для організації внутрішнього аудиту підприємствам доцільно розробляти унікальні стандарти. За допомогою стандартів внутрішнього аудиту здійснюється регулювання його діяльності та взаємовідносин зі службами і спеціалістами під час проведення аудиторських перевірок конкретної ділянки обліку або підрозділу.

Перелік посилань:

1. Внутрішній аудит : навч. посіб. / за ред. Ю. Б. Слободяник. Суми :ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2018. 248 с.
2. Каменська Т. О. Внутрішній аудит. Сучасний погляд : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2010. 499 с.

3. Корінько М. Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2007. 429 с.

4. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : монографія. Київ : ДП «Інформаналіт. агентство», 2008. 491 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент

Міщенко Б.С., здобувач вищої освіти

Олефіров Д.Г., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Пришвидшення цифрових перетворень і гіперактивізація новітніх технологій відбулись під впливом світової пандемії COVID-19. За даними аудиторської компанії KPMG, в період карантинних обмежень провідні компанії витрачали значні суми коштів на технології в еквіваленті з метою забезпечення безпечної і безперебійної роботи у форматі віддаленого режиму [1]. Фахівці дійшли висновку, що за всю історію існування людства такого зростання інвестицій в технології не спостерігалось, та на жаль, разом з цим, означена ситуація ще більше виявила брак кваліфікованих кадрів – кадрів нового й осучасненого цифрового покоління.

ІТ-технології стали незамінним засобом існування усіх: держави, бізнесу і звичайних громадян. Не виключенням стала й аудиторська діяльність, де питання рівня застосування сучасних інформаційних технологій завжди було і залишається актуальним [2].

Фахівці з аудиту не заперечують, що діджиталізація відкриває нові можливості, зокрема при аудиті фінансової звітності, підвищуючи тим самим його ефективність та зменшуючи при цьому затрати людських ресурсів. Сучасні між-

народні й окремі національні аудиторські фірми, а також працівники служб внутрішнього аудиту суб'єктів господарювання використовують різні спеціалізовані програмні продукти. Загалом, вони орієнтовані на автоматизацію етапів аудиторського процесу, проведення стандартизованих процедур. Так, наприклад, автоматизація трудомісткої ручної оцінки елементів аудиторського ризику, оцінки ефективності системи внутрішнього контролю клієнта, процесу формування стратегії аудиту фінансової звітності, застосування аудиторської вибірки, а також безпосереднього виконання запланованих аудиторських процедур, систематизації, узагальнення й зберігання отриманих аудиторських доказів, підготовки звітів аудитором сприяють суттєвим додатковим надходженням внаслідок отриманої економії часу на одного клієнта, підвищення загальної цінності та ефективності роботи аудитора.

Проблемним питанням все ж залишається вибір програмного продукту. Найбільш часто використовуються програмні рішення TeamMate, MKinsight, BWISE Audit Analytics, IDEA, Audit Command Language (ACL) та інші.

Практикуючі аудитори і науковці аналізують переваги й недоліки зазначених та інших програмних продуктів, здійснюючи свій вибір на основі професійного судження і досвіду. Загалом, у функціонал більшості програмних продуктів закладено можливості забезпечення доступу до змісту досліджуваних файлів даних інформаційних систем відповідних об'єктів аудиту, які враховують, як правило, особливості програмного забезпечення, що використовується для ведення обліку конкретним клієнтом. Проте, використання єдиного програмного продукту, як універсального, навіть з проекцією на застосування в межах конкретної аудиторської фірми є неможливим. Адже за сучасних умов поява нових і великої кількості різноманітних електронних сервісів, а також існування у суб'єкта господарювання, фінансова звітність якого підлягає аудиту, свого особистого

(як правило, специфічного) ІТ-середовища і комунікацій з великим комплексом найрізноманітніших ресурсів для забезпечення роботи з електронними даними та інформацією, зокрема, серверами, локальними мережами, обладнанням, комплексом різноманітних прикладних програм, інформаційних баз даних, засобів технічного захисту інформації та забезпечення функціонування ІТ-інфраструктури вказує, з одного боку, на розширення технічних можливостей електронного аудиту. З іншого боку, перед конкретним аудитором постає надскладне завдання щодо поєднання знань і вмінь фахівця у сфері обліку, аналізу, аудиту оподаткування й ІТ-фахівця в умовах гіпердинамічної і гнучкої ІТ-структури підприємства-клієнта та зовнішнього середовища.

Серед практикуючих аудиторів і бухгалтерів предметом активного обговорення, наразі, стала Концепція впровадження електронного аудиту (е-аудиту) для платників податків, розроблена Міністерством фінансів України [3]. Її впровадження в реалії контрольно-перевірочної роботи передбачає надання у стандартизованому форматі (SAF-T) «... платниками податків бухгалтерської та фінансової інформації в електронному вигляді до податкових органів, що містить експортовані з вихідної системи обліку достовірні дані про наявність та стан активів, власного капіталу та зобов'язань, а також зміни у фінансово-господарському стані платника податків за певний період».

Варто відзначити, що великі платники податків із 2025 року вже зобов'язані будуть подавати стандартний аудиторський файл. Передбачається, що така автоматизована обробка отриманого від платника податку аудиторського файлу забезпечить швидке незалежне виявлення, в першу чергу, найбільш ризикових платників податків (суб'єктів), а також об'єктів (транзакцій) податкових перевірок [3].

На нашу думку, такий інструмент електронного податкового аудиту стане також одним із широко застосову-

ваних інструментів при аудиті фінансової звітності, зокрема, на етапі отримання аудиторських доказів для висловлення незалежної думки щодо відображення в обліку і звітності розрахунків з бюджетом. І це ще, в черговий раз, доводить той факт, що незалежний аудитор повинен швидко і вміло адаптуватись до появи нових інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, існування на рівні конкретного підприємства масштабних трансформацій інформації у цифровий формат, зростання в геометричній прогресії інформатизації усіх процесів фінансово-господарської діяльності.

Перелік посилань:

1. COVID-19 спричинює один з найбільших в історії сплесків інвестицій в технології. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/pressreleases/2021/01/covid-19-sprychynyaye-splesky-investytsiy-vtekhnohohiyi.html> (дата звернення: 29.04.2021).

2. Гордієнко М. І., Дегтяренко А. В. Оцінка інформаційного ризику в аудиті комп'ютерних інформаційних систем. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. № 1(6). Т.3. С. 86–92.

3. Концепція впровадження електронного аудиту (е-аудиту) для платників податків. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_prezentuie_kontseptsiuu_eauditu_dlia_platnikiv_podatkiv-2570 (дата звернення: 29.04.2021).

АУДИТ ЮРИДИЧНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ПЕРЕВІРКИ

Нежива М.О., канд. екон. наук

Київський національний торговельно-економічний університет

Корпоративна перевірка є невід'ємною частиною ведення бізнесу та є законодавчою вимогою у багатьох країнах. Концепція пояснює типи аудитів, які використовують компанії, сильні та слабкі їх сторони. Корпоративний аудит є перевіркою фінансових або операційних процедур у компанії. Перевірку може проводити внутрішня або зов-

нішня корпоративна аудиторська група, які виконують різноманітні функції.

У фінансовому сенсі корпоративний аудит передбачає детальну перевірку фінансових рахунків та фінансової практики. Аудитори шукають фінансові порушення, які можуть бути ознаками ухилення, розкрадання й інших незаконних дій.

Аудитори також можуть бути зацікавлені в тому, як допомогти компанії працювати ефективніше, шукаючи шляхи, за допомогою яких компанія може скоротити витрати та поліпшити результати діяльності. Аудитори можуть бути більше зацікавлені в тому, щоб фінансовий стан компанії був точно відображений. Для публічних компаній фінансові перевірки та розкриття фінансової інформації необхідні для захисту акціонерів та представників громадськості. Останні результати аудиту та фінансові документи повинні бути доступними. Аудит призначений діяти у регуляторній якості, забезпечуючи фінансову відповідальність та чесність компаній щодо їх фінансової практики та економічного стану.

Потреба в юридичному аудиті виникає у клієнта в процесі продажу або придбання об'єкта інвестування. Вигоди та зобов'язання від запропонованої операції оцінюються шляхом аналізу всіх аспектів минулого, сьогодення та прогнозованого майбутнього придбаного бізнесу та виявлення будь-яких потенційних ризиків.

Відсутність належного аудиту може призвести до поганих фінансових результатів після зміни власника, до судових позовів, податкових та фінансових перевірок та інших більш неприємних наслідків.

Аудит юридичного корпоративного аудиту включає: юридичний аудит корпоративної ситуації на підприємстві; юридичний аудит комерційної діяльності підприємства; юридичний аудит системи управління та персоналу; юри-

дичний аудит договірної практики; юридичний аудит нерухомості підприємства.

Проведення правового аудиту дозволяє: встановити відповідність вимогам чинного законодавства; підтвердити права на частки засновників, майнові права на активи; встановити можливість вчиняти ту чи іншу юридично значиму дію; оцінити ступінь ризику та шляхи усунення виявлених недоліків.

Найцікавіші особливості юридичного консалтингу в галузі злиттів та поглинань в Україні: консолідація основних угод та структура угоди; ретельний огляд; документація по операції; структура бізнесу; антимонопольні угоди; чинне законодавство та арбітраж; валютне регулювання; пост-підтримка.

Таким чином, майже кожен власник бізнесу стикається зі складними юридичними проблемами майже щотижня. З самого початку стратегічного планування та підготовки до створення суб'єкта господарювання перед його засновниками виникає безліч питань, відповіді на які не просто знайти одразу без чіткого розуміння ситуації чи допомоги корпоративного юриста.

ТИПОВІ НЕДОЛІКИ І ПОРУШЕННЯ В ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ АУДИТУ

Савченко Д.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Виробничі запаси підприємства є основою постійного виробничого процесу, при цьому раціональне їх використання несе в собі потенціал підвищення ефективності виробництва, а правильність, достовірність, об'єктивність і

повнота відображення господарських фактів, пов'язаних з виробничими запасами, у бухгалтерському обліку визначають правдивість і неупередженість усіх суттєвих для користувачів показників, відтак контроль цього є важливим для кожного підприємства, що й обґрунтовує потребу в проведенні аудиторської перевірки виробничих запасів.

Аудиторський незалежний контроль здійснюється на договірних засадах з метою перевірки достовірності звітних даних, законності господарських операцій, у тому числі з руху виробничих запасів, здійснення аналізу фінансового стану, і, водночас, надання консультаційних послуг з економічних питань, права, фінансів, обліку тощо.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1], за результатами проведеного аудиту обліку виробничих запасів аудитор складає і підписує аудиторський звіт, який передбачає надання впевненості користувачам шляхом висловлення незалежної думки аудитора про відповідність в усіх суттєвих аспектах фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам.

У цілому, даючи оцінку виявленим порушенням, аудитор повинен визначити їх зміст як ненавмисної помилки чи шахрайства.

При цьому, найтипівішими видами порушень у бухгалтерському обліку виробничих запасів є такі:

- відсутність необхідних реквізитів у первинних документах з обліку виробничих запасів, що ставить під сумнів достовірність інформації;
- порушення термінів і порядку проведення інвентаризацій, що викликає підозру в достовірності інформації про фактичну наявність запасів;

- порушення порядку відшкодування вартості виробничих запасів матеріально відповідальними особами, результатом чого є недоотримання сум нанесеного збитку;
- порушення норм і лімітів відпуску матеріалів;
- порушення норм списання виробничих запасів, що в більшості випадків спричиняє необґрунтоване завищення витрат підприємства;
- завищення собівартості придбаних матеріалів;
- неповне оприбуткування виробничих запасів;
- помилки у визначенні сум уцінок, дооцінок виробничих запасів та їх відображення в обліку;
- незадовільне ведення бухгалтерського обліку операцій з виробничими запасами [2, 3].

Як свідчить практика, основними причинами таких порушень виступають:

- недостатня відповідальність посадових осіб за своєчасне і правильне складання первинної документації з обліку виробничих запасів;
- відсутність у ряді виробництв технічно обґрунтованих норм витрат сировини і матеріалів;
- списання матеріалів на виробництво за завищеними нормами або заміна дорогої сировини більш дешевою без відображення цього у бухгалтерському обліку;
- незадовільна організація складського господарства;
- приймання і відпуск матеріалів без зважування, обміру, перерахування і технічних випробувань якості;
- застосування невиправдано високих норм природного збитку та виробничих витрат;
- нечітка організація оперативного обліку руху вузлів та напівфабрикатів у виробничому процесі;
- незадовільний стан бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю.

Говорячи про вдосконалення власне аудиту виробничих запасів підприємства, можна запропонувати для цього такі шляхи:

– запровадження діяльності організаційно і функціонально незалежного підрозділу внутрішнього аудиту, що забезпечить об'єктивний підхід до виконання покладених на нього завдань;

– установа правил і процедур внутрішнього аудиту, дотримання нормативно-правової бази з внутрішнього аудиту і забезпечення якості в цілях запровадження єдиних і стандартних підходів до здійснення аудиторської перевірки;

– постійне професійне навчання і розвиток персоналу: внутрішні аудитори повинні володіти необхідними знаннями і мати відповідний досвід для виконання аудиторських завдань, зокрема, знати нормативно-правову базу з внутрішнього аудиту, розуміти виробничі процеси підприємства і мати досвід їх покращення як в операційній, так і фінансово-господарській сферах.

Перелік посилань:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 28.04.2021).

2. Скрипник М. І., Григоревська О. О., Радіонова Н. Й. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. Вип. 2-3 (35). С. 378–398.

3. Фабіянська В. Ю., Пацар О. Г. Аудит виробничих запасів: організаційні та методичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5546> (дата звернення: 27.04.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ

Соколова І.К., здобувач вищої освіти

Сангаре К., здобувач вищої освіти (Кот-д'Івуар)

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У податках втілено економічно виражене існування держави, адже їм належить провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів.

Податки – це особлива сфера виробничих відносин, своєрідна не лише економічна, а й фінансова категорія, а також найважливіший економічний важіль, що регулює взаємовідносини юридичних і фізичних осіб з державою в умовах ринку.

Сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування. У цьому випадку поняття податкової системи ототожнюється з поняттям системи оподаткування, а податкова система розглядається як сукупність податків та інших обов'язкових платежів податкового характеру (розуміння податкової системи у вузькому значенні).

З іншого боку, податкова система містить у собі низку процесуальних відносин щодо встановлення, зміни та скасування податків, інших податкових платежів, забезпечення їхньої сплати, організації контролю й застосування відповідальності за порушення податкового законодавства.

Отже, у широкому значенні під податковою системою розглядають взаємопов'язану сукупність чинних у конкретний момент у конкретній державі суттєвих умов оподаткування [1].

Аналізуючи зміст податків, необхідно враховувати, що вони не є єдиним джерелом доходів бюджету і являють собою лише один з видів позаекономічного державного при-

мусу. Крім власне податків, яким належить провідна роль у формуванні бюджету, існують ще й інші види вилучень до бюджетів: ліцензійні та реєстраційні збори, збори з населення. Крім того, підприємства і громадяни здійснюють обов'язкові відрахування в позабюджетні фонди, сплачують різні тарифи й інші обов'язкові платежі. Неподаткові платежі, як це розуміло із їхньої суті, посідають практично невідчутне місце в доходах бюджету, їх можна тільки прогнозувати, але ніяк не планувати. Склад неподаткових доходів бюджету, на відміну від податкової системи, досить широкий.

Глобалізація, економічна інтеграція та міжнародна міграція людей і капіталів суттєво впливають на фінансово-економічні процеси в Україні й, зокрема, на оподаткування. Українська податкова система формується в складний для країни період переходу від адміністративно-командної економіки до економіки ринкового типу, супроводжуючись кризовими явищами практично у всіх сферах суспільного життя. За таких умов широкого поширення набувають порушення податкового законодавства.

Податкова система України сприятлива для старої олігархічної економіки: дуже високі податки на заробітну плату, дуже низькі податки на капітал. Це добре для тих підприємств, де частка праці у доданій вартості мала, а частка капіталу велика – саме такі підприємства переважають в олігархічній економіці. Натомість у новій економіці, у креативній економіці частка праці у доданій вартості дуже висока.

Відтак, завдання ділової та експертної спільноти полягає в тому, щоб, по-перше, досягти згоди щодо основних принципів нової податкової системи, по-друге, якнайширше популяризувати їх у підприємницькому середовищі.

В європейських країнах ставки податків переважно високі. Але навіть там рівень перерозподілу ВВП через бюджет зазвичай не перевищує 50 %, тоді як в Україні – 54 %, а в країнах, які прагнуть економічного зростання, цей показник не перевищує 35 %. Рецепти економічного зростання відомі: зменшення податків, спрощення умов ведення бізнесу.

При цьому малий бізнес не може розглядатися як основне джерело податків, оскільки, першою чергою, – це джерело зайнятості і самозайнятості, інструмент зменшення соціальної напруги і боротьби з бідністю. На жаль, політики розглядають малий і середній бізнес саме як джерело податків. Іноді навіть доводиться чути, що бюджет начебто «недоотримав» стільки-то податків через існування спрощеної системи оподаткування. Автори таких висловлювань не розуміють, що без спрощеної системи сотні тисяч підприємців були би взагалі в тіні або виїхали з країни. Звичайно, не можна чіпати спрощену систему оподаткування, бо це призведе до соціального вибуху.

Загальновідомо, що надмірне податкове навантаження є негативним фактором державної податкової політики, який відповідним чином впливає на розвиток економічних відносин у країні, стримує ділову активність суб'єктів господарювання, сповільнює зростання валового внутрішнього продукту та є однією із причин виникнення кризових явищ у суспільстві. При цьому лише зовсім недавно в українській науковій літературі й господарській практиці з'явилися нові дефініції: «податкове планування», «податковий менеджмент», «оптимізація оподаткування» та інструментарій їх реалізації. При цьому податкові органи і платники податків зайняли практично діаметральні позиції щодо питання про сутність цих понять.

Таким чином, податки є основним джерелом існування держави і виконання нею своїх функцій. Завдання науки про податки полягає в подальшому вдосконаленні механізмів справляння податків, що вимагає як високої податкової техніки, так і великих фінансових витрат.

Перелік посилань:

1. Молчанова Т. В. Податкова система України. *Основи галузевої економіки і підприємництва*. URL: http://cpto.dp.ua/public_html/posibnyky/posibnyk/page16.html (дата звернення: 26.04.2021).

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ПРЯМИХ І НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ

Харіна К.М., здобувач вищої освіти

Проскура А.С., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За умов ефективної економіки основним призначенням системи оподаткування є максимальне сприяння розвитку підприємництва задля досягнення найбільш можливого зростання дохідної частини державного бюджету. Отже, податки стягуються з метою фінансового забезпечення діяльності держави, виступаючи основним видом державного доходу.

Залежно від форми та способу стягнення податки поділяються на прямі і непрямі.

Прямі податки – це податки, які стягуються в результаті придбання й акумуляції матеріальних благ, які залежать від доходу або майна, і платниками яких безпосередньо є власники цих доходів або майна. До прямих податків належать: податок на прибуток підприємств, податок на доходи з фізичних осіб, екологічний податок, рентна плата, податок на майно, єдиний податок. Прямі податки практично не впливають на ціни, але зменшують доходи платників – тим самим впливаючи на обсяги споживчого й інвестиційного попиту [1, 2].

На сучасному етапі прямі податки є базою податкових систем держав з розвинутою ринковою економікою, проте вони мають як переваги, так і недоліки.

Так, серед переваг прямої форми оподаткування можна зазначити:

– виступають важливим фінансовим важелем регулювання економічних процесів в країнах з розвинутою ринковою економікою;

– дають можливість встановлення прямої залежності між доходами платника і його платежами до бюджету;

– сприяють розподілу податкового тягаря у такий спосіб, що значні податкові витрати несуть ті економічні суб'єкти, які мають більш високі доходи.

Як недоліки прямої форми оподаткування можна виділити:

– складний механізм стягування податків, що, своєю чергою, зумовлює складну методика ведення бухгалтерського обліку і звітності;

– потреба у сучасних методах обліку платників, істотному розширенні податкового апарату в цілях забезпечення належного контролю надходження податків;

– пов'язані з можливістю ухилення від сплати податків через недосконалість фінансового контролю і приховування доходів;

– не забезпечує стабільного надходження до бюджету через залежність розміру податкових платежів від величини бази оподаткування, отже, вимагає певного розвитку ринкових відносин, оскільки лише за умов реального ринку може формуватися реальна ринкова ціна, а отже, і реальні доходи, тобто прибуток, проте з такою ж ймовірністю можуть мати місце і збитки.

Підсумовуючи, можна сказати, що вплив прямих податків відображається у прямому збільшенні чи зменшенні доходу чи прибутку, а також у регулюванні споживчого попиту і пропозиції. При цьому структура прямих податків може мати як стимулюючі властивості щодо товаровиробників або, навпаки, цілком знищити національне виробництво, отже потребує закладання вдосконалених механізмів їх стягнення з метою досягнення високого рівня економічних показників за допомогою розширення виробництва. Разом з тим, незважаючи на всі недоліки, пов'язані із стягненням прямих податків, вони використовуються практич-

но у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні, втім, одностороннє використання такої їх форми негативно впливає на податкову систему й економіку в цілому та потребує доповнення непрямыми податками.

Непрямі податки встановлюються як надбавка до ціни товарів і послуг, їх розмір для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

У світовій практиці непрямі податки включають в себе такі види: акциз, фіскальна монополія і мито. Зокрема, до непрямих податків належать податок на додану вартість, акцизний збір, мито [3].

Непрямі податки також мають свої переваги та недоліки.

Так, серед переваг непрямой форми оподаткування можна зазначити:

- забезпечення більшої ефективності у фіскальному аспекті, оскільки оподатковується споживання, яке, своєю чергою, є більш стабільною і негнучкою величиною, ніж доходи;
- регулярність надходження коштів до бюджету;
- складність ухилення від податку;
- порівняно легка контрольованість сплати з боку держави;
- простота сплати й адміністрування, відсутність потреби у розширенні податкового апарату.
- непримусовий характер, оскільки визначаються розміром споживання;
- непрямі податки зниження напруги в міжрегіональному розподілі доходів, оскільки споживання більш-менш рівномірне в територіальному розрізі;
- можливість регулювання деяких видів виробництва, споживання.

Як недоліки непрямой форми оподаткування можна виділити:

- значна впливовість на загальні процеси ціноутворення;

– регресивність у соціальному аспекті і соціальна несправедливість.

– фіскалізація доходів у однієї і тієї ж верстви населення;

– гальмування виробництва через високі ставки непрямих податків, які включаються в ціну товару;

– відвернення обігових коштів підприємства (авансування засобів товаровиробників і, як наслідок, залежність від реалізації).

Узагальнюючи, зазначаємо, що непрямі податки, які зазвичай називають податками на споживання, також відіграють значну роль у формуванні доходів держави та податковому регулюванні.

Таким чином, у процесі реформування системи оподаткування важливою проблемою є не лише обґрунтування й установлення рівня податкового тягаря, а й забезпечення оптимального поєднання прямих і непрямих податків. Так, непрямі податки хоч і зручніші для фіскальних органів з позиції їх стягнення, однак їх сплата лягає тягарем на плечі кінцевого споживача. Тому переваження справедливих прямих податків дасть змогу уникнути таких негативних наслідків, як зубожіння більшості населення, подальший спад і занепад вітчизняного виробництва, нездатного конкурувати з дешевою імпортною продукцією.

Перелік посилань:

1. Марцин В. С., Солдатенко О. В. Податкова політика держави та її вплив на ефективність господарської діяльності торгових підприємств. *Фінанси України*. 2009. № 8. С. 29–38.

2. Міняйленко К. О. Економічна сутність прямого і непрямих оподаткування в Україні. *Управління розвитком*. 2014. № 5. С. 101–103.

3. Непряме оподаткування: правова сутність та адміністрування: наук.-практ. посіб. / [Гетманцев Д. О. та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 588 с.

THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

*Khoroshylova I.O., Cand. Sc. (Economics), Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

*Baidala V.V., Cand. Sc. (Pedagogy), Associate Professor
H.S. Scovoroda Kharkiv National Pedagogical University*

Today, the banking system of Ukraine, as well as the banking systems of other countries, is going through a rather difficult period associated with the global pandemic – the spread of coronavirus disease, which has led to new challenges and problems that banks have not faced before.

The quarantine measures introduced due to the pandemic significantly affected the work of the banking sector, in particular, the dynamics of attracting deposits, lending and profitability of market participants. Although the National Bank has significantly relaxed the requirements for banks and expanded the capacity to maintain liquidity, their working conditions remain difficult during quarantine restrictions, due to deteriorating portfolio quality, increased risks and reduced demand for services. But it should be noted that the reform of the banking sector has significantly strengthened the resilience of banks, so most institutions will be able to avoid the need to increase capital and quite well to survive the difficult times. However, after leaving the national quarantine, the main task of banks will be to support the economic recovery of the country, which will require significant efforts.

Given that the financial sector is successfully undergoing a coronary crisis and is properly performing its functions, banks have entered a pandemic period without significant imbalances, sufficiently capitalized and highly liquid. For the first time in history, we see that during the crisis, our banks did not become a factor in increasing economic instability, but on the

contrary, they supported business all the time, and we hope that they will help restore economic growth in the future.

Since the crisis unfolded, most banks have quickly shifted to working online. To some extent, there has been a structural change in the format of the banking sector. Despite the temporary reduction in the number of operating branches, the availability of banking services has not decreased. Almost all the tools available to the central bank were used to help overcome the crisis. The steps of the National Bank of Ukraine (NBU) were close to those of regulators in other countries. In particular, to give banks more area for action, the NBU postponed the introduction of capital conservation buffers and systemic importance.

The NBU also encouraged banks to restructure loans to borrowers who were experiencing temporary financial difficulties due to pandemic restrictions. At the same time, such restructurings must be viable – they must not hide the fundamental financial problems of borrowers, which are unlikely to be overcome in the coming years. These measures have mitigated the effects of the crisis at its peak. Unlike previous crises, this time the instability of the foreign exchange market was avoided, the level of NBU reserves guarantees the ability of the central bank to respond in a timely manner to possible challenges in the future.

The traditional risk for the economy and the fiscal sphere is slow progress in cooperation with international financial organizations. Without such cooperation, it will be difficult to maintain continuous access to global debt capital markets and attract foreign direct investment. Therefore, cooperation with international financial organizations must be resumed in full.

The real sector is also recovering from the effects of the pandemic. Although the dynamics of industries is unreal, the corporate segment as a whole proved to be stable, the quality of banks' portfolios did not deteriorate significantly. Conservative lending standards have contributed to the sustainability of bor-

rowers. Timely restructuring and a small share of loans to susceptible industries ensured the crisis. New lending was suspended only for a short period, but very quickly the financial system resumed the function of financial intermediation and increased the loan portfolio. Loans to enterprises began to grow. The best dynamics is shown by small business lending, but it is unlikely that in the near future the growth rate of lending will return to pre-crisis levels, unless the state will further reduce lending rates for the development of lending.

According to our observations, inflation remained low during the year, and monetary policy stimulated. Today, rates on deposits and assets are the lowest in the history of the Ukrainian banking sector. While maintaining macroeconomic stability, lending rates will continue to decline, although the scope for reducing deposit rates is very limited.

A major challenge for banks is to reduce the use of foreign currency funds, due to lower demand for foreign currency loans, and lower interest rates on foreign currency government securities.

In order to implement certain reforms, in the next two years the NBU will need to implement a number of innovations related to the capital requirements of banks. All of them are designed to close certain regulatory gaps and harmonize Ukrainian rules with the recommendations of the Basel Committee. The Net Stable Fund Ratio (NSFR) will take effect, prompting banks to reduce maturities in assets and liabilities. During 2021, banks must prepare for the introduction of capital requirements to cover operational and market risks – this will complete the implementation of the full first basis (Pillar 1) of the Basel Recommendations in the Ukrainian regulatory framework. Additionally, starting next year, the risk weights for foreign currency securities issued by the Ukrainian government will gradually increase, eliminating the mismatch between banks' capitalizations and the amount of credit risk they have taken on

their balance sheets. Banks will begin to gradually adjust the amount of fixed capital to the value of non-core assets.

This rule will encourage them to get rid of non-core assets in a timely manner, the maintenance of which significantly impairs the financial stability of financial institutions, often making their financial statements unreliable.

We know that the NBU has updated the Macroprudential Policy Strategy, which lays the groundwork for macroprudential regulation of the financial sector to prevent the accumulation of systemic risks. The strategy was supplemented in connection with the acquisition of additional powers by the NBU – the NBU became the regulator of insurance companies, credit unions and microfinance credit institutions.

The economy and world trade are recovering from the COVID crisis, but the risks of a new downturn due to the pandemic are high. Governments and central banks of many countries and IFIs, which continue to stimulate recovery by fiscal and monetary means, are currently contributing significantly to economic growth. Geoeconomic risks have declined since the advent of COVID vaccines, which has also helped economic recovery.

3. СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ОДИНИЦЯМИ

ОГЛЯД АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

*Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

*Бредіхін В.М., канд. техн. наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та
архітектури*

Перехід до міжнародних стандартів обліку та аудиту, розвиток ринкових умов в Україні, впровадження управлінського обліку на вітчизняних підприємствах зумовили зниження попиту підприємств-споживачів на автоматизовані облікові системи, які дозволяють вирішувати завдання тільки операційного рівня [1]. Як правило, поширені на ринку інформаційних технологій програмні продукти, крім місії обліку вже орієнтовані на проведення аналізу, графічне зображення, надання інформації на запит, формування ключових показників -індикаторів. Проте не всі програмні продукти забезпечують інформаційну підтримку управління в умовах наявності альтернатив.

У таблиці 1 наведено найпоширеніші програмні продукти на ринку облікових інформаційних технологій України.

Маючи обмежені можливості в аспекті інформаційної підтримки управлінських рішень в умовах альтернатив, програмні продукти «Парус», «Інфо-бухгалтер» у вищій мірі відповідають потребам регламентованого обліку.

Таблиця 1

Можливість використання програмного продукту в умовах наявності альтернатив на операційно-тактичному рівнях управління

Програмний продукт	Використання для потреб управління в умовах альтернатив
ПАРУС	Обмежені можливості
Інфо-бухгалтер	Обмежені можливості
Бухгалтерія для України 8	Має широкі аналітичні можливості в умовах наявності альтернатив
СТАНДАРТ	Містить елементи управлінського обліку щодо формування бюджетів різних рівнів та взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток»
ALFA	Забезпечує ведення корпоративного обліку, повного електронного обліку та управління; ведення бухгалтерського (на рівні проведень) та управлінського (на рівні документів) обліку
Бест-5	Містить модуль «Контролінг»
Галактика	Містить модуль «Контролінг»
Project Expert	Націленість на аналіз інвестиційних проектів за методикою, рекомендованою Міжнародним банком розвитку
Audit Expert	Націленість на аналіз фінансового стану підприємства та вірогідності банкрутства
Marketin Expert	Планування та аудит маркетингу
Sales Expert	Націленість на управління системою збуту продукції

Використання елементів аналізу, графічного представлення облікової інформації, можливості створення нестандартизованих форм документів дозволяє забезпечити реалізацію функцій моніторингу та контролю з боку менеджерів різних рівнів [2].

«Бухгалтерія для України 8» містить відповідні умови для впровадження обліку в умовах наявності альтернатив, оскільки дає змогу поєднати фінансовий та управлінський облік на осевої єдиної інформаційної бази.

Чим вищий рівень управління, що підтримує відповідна автоматизована управлінська інформаційна система,

тим міцніше має бути стан готовності підприємства до її впровадження. Під готовністю до впровадження, на наш погляд, необхідно розуміти сукупність матеріальних, трудових та грошових ресурсів, що забезпечує ефективність функціонування системи.

Економічний ефект від впровадження інформаційних технологій може полягати у покращенні фінансово-економічних показників діяльності підприємства, посиленні контрольно-аналітичної функції управління, скорочення часу на економічну обробку та інтерпретацію облікової та іншої інформації, оптимізації чисельності персоналу, підвищенні продуктивності праці адміністративного персоналу, можливості економічного обґрунтування складних проектів тощо [3].

Перелік посилань:

1. Івахненко С. В. Інформаційні технології аудиту та внутрішньогосподарського контролю в контексті світової інтеграції : *наук. вид.* Житомир : ПП «Рута», 2010. 432 с.

2. Гринчак О. В., Давлетханова О. Х., Михайлишина Л. В. Інформаційні системи підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань. 2012. С. 476–478.

3. Ivakhnenkov Sergiy. Information Technologies in Accounting and Auditing: A Post-Soviet Approach. Saarbrucken : VDM Verlag Dr. Muller GmbH & Co, 2010. 159 p.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент

Кисіль В.В., здобувач вищої освіти

Мошківський В.В., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Стабільна робота будь-якого підприємства безпосередньо пов'язана з сучасними методами управління фінан-

сами та інформаційними технологіями. Підвищити ефективність управління можна за допомогою оперативного та стратегічного фінансового планування, оскільки воно дозволяє управляти діяльністю підприємства, яке функціонує в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Отже, фінансове планування – це планування доходів і напрямів використання грошових коштів для забезпечення сталого функціонування та розвитку. Воно відіграє основну роль у функціонуванні підприємства, від організації фінансового планування залежить його благополуччя, дозволяючи не тільки раціонально розподіляти доходи і витрати для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а й ефективно залучати грошові кошти в необхідних обсягах.

Основними цілями фінансового планування є:

- визначення обсягів наявних (доступних) фінансових ресурсів та потреб у них;
- вибір ефективних джерел формування фінансових ресурсів;
- визначення напрямів використання.

Ефективна реалізація фінансового планування неможлива без використання інформаційних технологій.

Це є наслідком комплексу факторів.

По-перше, фінансове планування передбачає визначення множини взаємопов'язаних фінансових показників, розрахунок яких базується на великих масивах даних, коректну обробку яких неможливо здійснювати без автоматизації праці.

По-друге, планування фінансових показників здійснюється на базі прогнозів динаміки ключових показників внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Тут слід відзначити, що отримання верифікованих прогнозів передбачає використання відповідного інструментарію, який може бути достатньо складним для неавтоматизованих («ручних») розрахунків. Крім того, «ручна» обробка статистичних даних може супроводжуватися випадковими чи навмисними помилками, які призведуть до розробки нежиттєздатних фінансових планів.

По-третє, фінансове планування здійснюється шляхом розрахунків декількох варіантів плану, що підвищує трудомісткість самого процесу планування. Крім того, це також збільшує витрати часу на підготовку плану, внаслідок чого він може втратити свою актуальність.

По-четверте, функції планування є достатньо складними, з точки зору як обсягу, так і методології обробки інформації.

Автоматизація фінансових розрахунків, крім побудови фінансових прогнозів, передбачає суцільний управлінський облік, який дає можливість аналізувати оперативну інформацію про хід виконання раніше затверджених планів (оперативний фінансовий план, платіжний календар, кредитний план, бюджет та ін.) за окремими видами господарської діяльності підприємства або його структурних підрозділів.

Організовувати, аналізувати і вести контроль виконання фінансового плану можна, використовуючи різні корпоративні інформаційні системи, але максимальних можливостей бюджетного управління компанією можна досягти за допомогою спеціальних програмних продуктів – автоматизованих систем планування. Вони є електронною фінансовою моделлю підприємства, яка передбачає взаємопов'язаність різних бюджетів – продажів, виробництва, закупок, інвестицій, грошових потоків та ін. Їх використання дозволяє не стільки планувати ресурси та порівнювати заплановані показники з фактичними результатами, скільки аналізувати, як поточні і майбутні зміни бюджетних показників вплинуть на фінансовий стан підприємства.

Найбільш популярними та часто використовуваними для фінансового планування є електронні таблиці Microsoft Excel. Їхня популярність обумовлюється простотою та доступністю. В той самий час електронні таблиці є зручними для обліку та аналізу економічних і фінансових показників, але не для планування. Це пов'язано з тим, що розрахунок і формування планових показників є дуже трудомісткими. По мірі залучення в процес планування підрозділів, ускла-

днення методології і зростання обсягу даних, електронні таблиці (як інструмент планування) швидко досягають межі своїх функціональних можливостей. Крім того, електронні таблиці не автоматизують процес взаємодії різних робочих місць при формуванні плану, що збільшує період підготовки планів. Крім того, як зазначають, Афанасьєв В.М. та Юзбашев М.М., Microsoft Excel:

- ускладнює колективну роботу;
- передбачає ручну консолідацію даних територіально розгалужених компаній;
- інформація, наявна в системі, відкрита всім користувачам;
- в програмному продукті не передбачений захист від виправлення даних;
- програма характеризується невисокою продуктивністю, а також при великому масиві даних ускладнюється прогнозування діяльності компанії [1].

Для фінансового планування на підприємствах також використовують транзакційні корпоративні системи управління (ERP-системи), основним призначенням яких є планування, облік і обробка операцій. Однак ці системи також не дозволяють у повній мірі реалізовувати всі функції управління, зокрема, вони не дозволяють встановлювати (визначати) оптимальні пропорції між фінансовими і матеріальними ресурсами, що є базою для довгострокового і стратегічного фінансового планування. Такі пропорції мають відображати раціональне співвідношення між обсягом, темпами зростання виробництва і фінансовими ресурсами підприємства, між бюджетними, власними та кредитними ресурсами, що направляються на розширення виробництва.

Більш ефективним є використання спеціалізованих програмних продуктів. Функціональність спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє повністю подолати обмеженість корпоративних систем, оскільки воно спочатку розроблялося під потреби задач планування. Такий про-

грамний продукт містить всю необхідну для планування функціональність, в тому числі спеціальну. До спеціальних функцій програмних продуктів, зокрема, відносяться: ведення аналітичних напрямків і класифікаторів, опис фінансової структури і принципів взаємодії, розрахунок показників діяльності, аналіз відхилень та інші. Найбільш популярними і відомими спеціалізованими програмними продуктами, що реалізують бюджетування складової фінансового планування, є Oracle Financial Analyzer (OFA); Hyperion Pillar; Adaytum e.Planning Analyst. Вони є багатофункціональними інструментами моделювання, аналізу та контролю виконання бюджетів підприємств, що роблять можливим створення різних форм звітів. Крім того, вони є надійними, наочними, легкими в освоєнні і експлуатації, дозволяють забезпечити паралельну роботу декількох користувачів і гнучкий контроль доступу до даних системи.

Однак фінансове планування в різних країнах має свою специфіку, що є відображенням особливостей інституційного середовища, яке склалося в країні. Це є одним з головних факторів, що впливає на можливість використання закордонних програмних продуктів в Україні. Тому вони мають бути адаптовані до вимог конкретного підприємства. Особливості виробничої та фінансово-економічної діяльності підприємства мають бути враховані при проектуванні:

- складу і властивостей інформаційних об'єктів системи планування;
- функціональності і алгоритмів системи;
- організації роботи користувачів з системою;
- архітектури, платформи і засобів інтеграції.

Перелік посилань:

1. Афанасьев В. Н., Юзбашев М. М. Анализ временных рядов и прогнозирование. Москва : Финансы и статистика 2013. 228 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ – ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

*Гончаренко Н.Г., канд. екон. наук, доцент
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків*

Новий шлях та реформування, яке відбувається в країні має намір оздоровити, стабілізувати та створити в перспективі умови зростання економіки країни та підвищення соціальних стандартів населення. Важливу роль в цьому відіграють підприємства, які займаються виробництвом продукції (надання послуг, виконання робіт).

За умов успішного втілення запропонованих змін українські товаровиробники будуть мати можливість конкурувати з аналогічними товаровиробниками провідних країн світу. Для цього необхідно прикласти максимум зусиль, щоб наша продукція могла бути конкурентоспроможною, а підприємства могли б забезпечити собі фінансову стійкість та незалежність в майбутньому.

Як відмічає Стрішенець О. «Визначення меж фінансової стійкості підприємств належить до найбільш важливих економічних проблем в умовах ринкових відносин, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до відсутності в підприємств коштів для розвитку виробництва, їх неплатоспроможності та, у підсумку, до банкрутства, а «надлишкова» стійкість перешкоджатиме розвитку, обтяжуючи витрати підприємства непотрібними запасами й резервами.» [1, с. 60].

Сучасні підприємства повинні стати на шлях модернізації, який буде відбуватися при активному втіленні нових інноваційних технологій, моделей управління тощо. Даний процес потребує від керівництва підприємств ство-

рення належних умов для можливості інноваційного розвитку, а для цього система управління інноваційними процесами повинно мати надійну інформаційну базу. Базою для управління інноваціями є накопичені дані економічної інформації та добре організований і проведений економічний аналіз. [1, с. 147].

Аналізуючи оснащення сучасних підприємств, слід відмітити, що в більшості з них використовується застаріле обладнання, техніка та технологія. Для забезпечення фінансової незалежності підприємствам слід провести модернізацію та забезпечити умови виробництва, які будуть відповідати європейським стандартам. Вирішальна роль у цьому напрямку належить інноваційним процесам. В цьому зв'язку можливість залучення додаткових інвестиційних коштів з одного боку та їх направлення на найбільш перспективні проекти, які будуть визначені в процесі глибокого економічного аналізу з іншого, створює позитивні умови для подальшого розвитку.

Результати економічного аналізу будуть слугувати надійною базою для прийняття виважених рішень при управлінні інноваційними процесами на підприємствах, а в перспективі будуть забезпечувати їх фінансову незалежність.

Перелік посилань:

1. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 58–65.

2. Гончаренко Н. Г. Роль економічної інформації в прийнятті ефективних управлінських рішень. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2018. № 28-2. С. 145–148.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗА СТАНОМ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМІКИ

*Леонтович С.П., канд. екон. наук
Національний університет оборони України ім. Черняховського,
м. Київ*

*Радченко О.Д., канд. екон. наук
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ*

Теоретичні основи економічної, та у її складі фінансової безпеки висвітлено в працях Б. Губського, Я. Жаліла, М. Єрмошенко, І. Кулінської, С. Леонтовича, О. Резнікової, І. Рекуненко [1-5] та ін. Дослідниками визначено контури фінбезпеки, то її місце у структурі економічної безпеки. За даними, узагальненими Мінекономіки відповідно до Методики [6], визначено, що упродовж 2010-2020 рр. стан економічної безпеки України оцінювався як помірний, 46 % у середньому за період, з погіршенням з 47 % до 41 % при нормі показника 50 %. Фінансова безпека за цей же період змінилась незначно і перебуває на рівні 44 %, тоді як до порогового значення 60 % вона вважається незадовільною. Оцінюється фінансова безпека як інтегральний показник за показниками: банківська, небанківського фінансового ринку, бюджетна, грошово-кредитна, валютна, боргова безпеки. За даними аналізу, приведеного у проєкті Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, причинами є постійний дефіцит державного бюджету та пов'язане з цим суттєве боргове навантаження, недостатній розвиток довгострокового кредитування та ін.

Проблема управління фінансовою безпекою набуває все більшої ваги, але її дослідження стосуються переважно діяльності фінансового ринку. Разом з тим, фінансова безпека вимірюється значно ширшим переліком складових, як це було передбачено Методикою [7], але з часу її розроблення відбулись значні фінансові зрушення.

Як доповнення до чинних показників аналізу фінансової безпеки ми пропонуємо аналіз стану фінансових ресурсів підприємств за показниками їх звітності, узагальненої на макроекономічному рівні.

Підставою такого припущення слугує аналіз зміни національного багатства (рис. 1) за трендом структури фінансового рахунку. Спостерігаємо, неоднозначну за роками зміну багатства і мінливу його динаміку, тоді як інші складові фінансового рахунку – показники чистого прийняття фінансових зобов'язань і чистого придбання фінансових зобов'язань досягли синхронності у 2019 р.

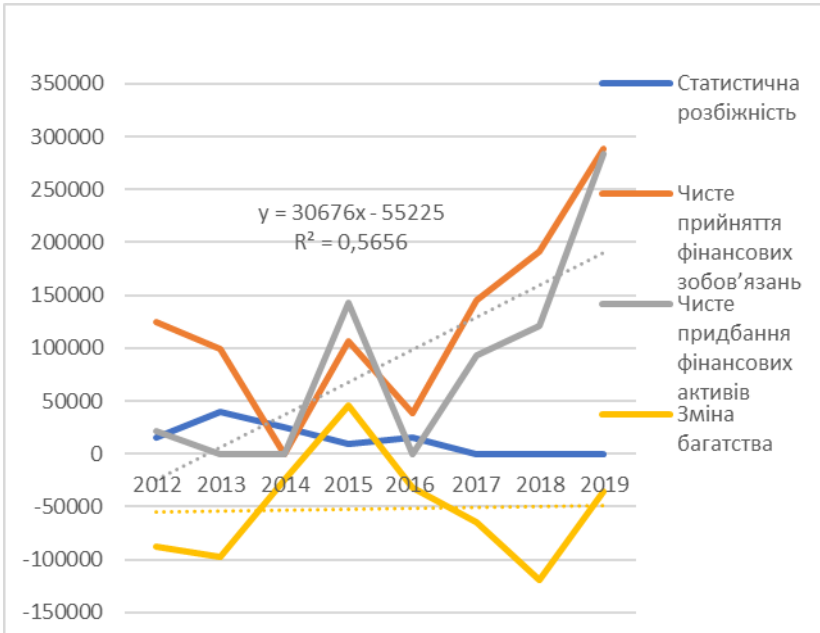

Рис. 1. Фінансовий рахунок (у фактичних цінах) зміни багатства за 2012-2019 рр., млн грн
 Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Можна припустити, що відмінності у трендах складових фінансового рахунку показують різницю росту виробництва, продукту і реакції фінансів, виявляється, не завжди прив'язані до зростання перших.

Баланс фінансових ресурсів підприємств національної економіки за 2013-2019 рр. (рис. 2) демонструє щорічне помірне збільшення, і деякий спад у 2017 р., після стрімкого стрибка у 2016 р., зумовленого зростанням вартості оборотних активів, насамперед великих підприємств.

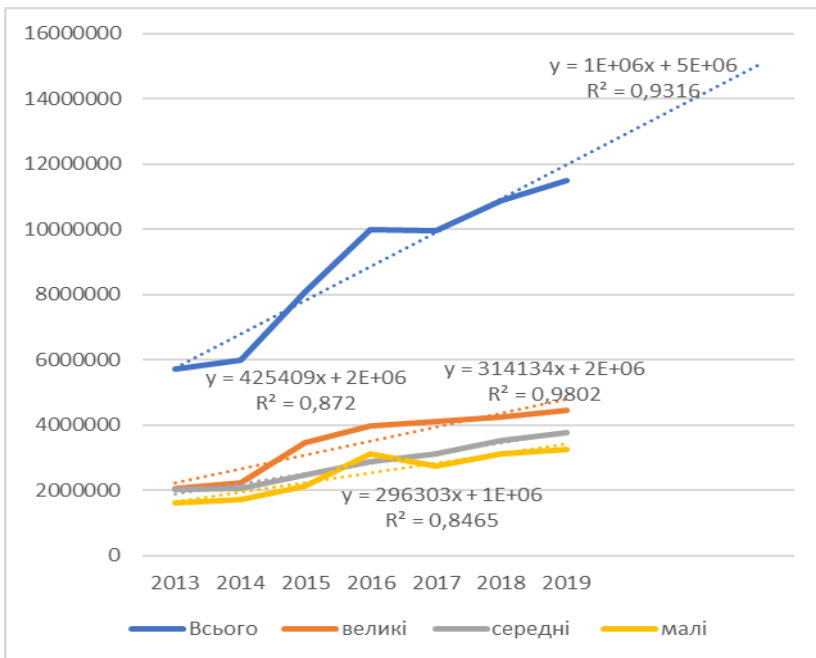

Рис. 2. Баланс фінансових ресурсів підприємств економіки за 2013-2019 рр., на кінець року; млн грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

У розрізі господарських форм найбільший приріст споживання ресурсів для діяльності демонструють середні

підприємства, коефіцієнт кореляції 0,98, тоді як у великих – 0,87, а малих – 0,84. Прогноз щорічного зростання у трирічному періоді досить високий – 93 %, і складає 1,025 млрд грн щорічно. Для запобігання можливим фінансовим труднощам у реальному секторі економіки державна політика повинна бути спрямована на запровадження системи здійснення постійного моніторингу за цими показниками на додаток до визначених Методикою [6].

Таким чином, виявлено, що фінансова у складі економічної національної безпеки, може бути доповнена важливими показниками, які є виробничою основою фінансових потоків, а саме – балансом фінансових ресурсів підприємств із проекцією їх на стан фінансового рахунка. Подальшими дослідження ми є визначення критеріїв взаємозв'язку та порогових значень даних показників.

Перелік посилань:

1. Кулінська А. В. Концептуальні засади розробки системи державного управління фінансовою складовою економічної безпеки економіки України. *Ефективна економіка*: електрон. журн. 2017. № 2. URL: <http://dspace.oru.ua/jspui/handle/123456789/9646>.

2. Leontovych S., Radchenko O. Budgetary methods of preserving national security in the conditions of the global crisis. *Scientific Letters of International Academic Society of Michal Baludansky*. 2020. 1. P. 127–131.

3. Leontovych S., Radchenko O. The Role of State Financial Regulation in Strengthening the National Security of Ukraine *Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung.* / Kornieiev V., Pasichnyk, Yu., Radchenko O., Khodzhaian A. und andere: Collective monograph. Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, 2020. P. 7–16.

4. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. доп. / [Резнікова О. О., Войтовський К. Є., Лепіхов А. В.] ; за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2020. 84 с.

5. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України : аналіт. доп. / [Шемаєва Л. Г., Жаліло Я. А., Юрків Н. Я. та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2021. 104 с.

6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : затв. Наказом М-ва економічного розвитку і торгівлі

України від 29 жовт. 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n121> (дата звернення: 03.05.2021).

7. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки ; за ред. А. І. Сухорукова. Київ, 2003. 64 с.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

*Пеняк Ю.С., канд. екон. наук, доцент
Шевченко Д.Ю., здобувач вищої освіти
ННІ «Каразінський банківський інститут»
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Ефективна діяльність сучасного підприємства неможлива без налагодженої системи управлінського обліку та звітності на всіх рівнях управління. Основним критерієм дійсності системи управління є ефективне використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів. Управлінський облік – необхідний механізм, що дозволяє комплексно розглянути планування, оперативний контроль та облік певних видів діяльності.

Управлінський облік ведеться практично на всіх типах організацій: в сфері виробництва і послуг, в державному і приватному секторах, в комерційних і некомерційних організаціях. Деталі можуть відрізнятися, але загальна мета надання корисної інформації та загальні принципи, пов'язані з внеском управлінського обліку в планування, моніторинг та прийняття рішень, в основному однакові, незалежно від типу організації [1].

Сутність управлінського обліку полягає у наданні інформації, яка є необхідною або може бути корисною для менеджерів усіх рівнів у процесі управління бізнесом в обсягах, не властивих фінансовому обліку. Це вимагає створення інтегрованої системи обліку витрат і доходів, норму-

вання, планування, контролю та аналізу, класифікації інформації для прийняття оперативних управлінських рішень та координації проблем майбутнього розвитку підприємства.

Проаналізувавши багато інформації з різних джерел та виходячи з практики запровадження управлінського обліку, можна сказати, що основною проблемою є відсутність чітких стратегічних цілей. Якщо цілі не визначені, це призводить до неправильного визначення завдань, які потрібно вирішити. Часто трапляються випадки не лише відсутності єдиної нормативної бази у компанії, але навіть єдиної термінології.

Також головний ризик запровадження управлінського обліку полягає в тому, що немає жодних гарантій того, що така система буде повністю відповідати потребам бізнесу або взагалі не буде впроваджена. Важливим є правильний вибір керівника проекту. Неправильний розподіл ролей – велика проблема. Грамотна робота з персоналом дуже важлива, оскільки запровадження управлінського обліку призводить до появи додаткових функцій та посадових обов'язків, що викликає невдоволення персоналу.

Часто виявляються нереальні цілі та терміни, а також неефективне планування проекту та документація. Проект може бути невдалим через відсутність ефективних механізмів контролю. Існують випадки неточності та несвоєчасного надання інформації, а також навмисної фальсифікації даних [2].

Для вирішення цих проблем для успішної організації управлінського обліку залежно від галузевих особливостей виробництва та цільового завдання насамперед доцільно розробити економічно обґрунтовану класифікацію витрат. Це дасть можливість виявити та сформулювати центри витрат, центри відповідальності, об'єкти витрат.

Перш ніж впроваджувати дорогі інформаційні системи, необхідно знайти фахівця, який наведе порядок у тому, що вже є, підготує для цього підґрунтя, запровадить систему управлінського обліку хоча б на локальному комп'ютерному рівні, розробить ці принципи управлінського обліку форми

політики та управлінської звітності, адекватно відображають економічну реальність і для яких у майбутньому ви можете створити повноцінний автоматизований управлінський облік. Далі потрібно вибрати найбільш підходящий варіант, відповідно до якого буде організований управлінський облік.

Існує чотири варіанти організації управлінського обліку на підприємствах:

1) управлінський облік повністю відокремлений від фінансового обліку шляхом ведення спеціальних дзеркальних рахунків, що відображають;

2) бухгалтерський облік фінансового управління стає автономним і в ньому використовуються три класи рахунків. Управлінські рахунки ведуться паралельно з фінансовими рахунками, а взаємозв'язок між ними здійснюється за допомогою системи розподільчих рахунків;

3) за цим варіантом бухгалтерський облік не ведеться, а облік витрат їх перевізниками для розрахунку собівартості продукції здійснюється оперативно, тобто поза системою бухгалтерського обліку. Цей варіант передбачає синтетичний облік витрат за сукупними статтями в єдиному фінансовому та управлінському обліку на основі обліку витрат в контексті економічних елементів;

4) у цьому варіанті відсутній управлінський облік, а облік виробничих витрат здійснюється в системі фінансового обліку. Четвертий варіант організації управлінського обліку базується на повній інтеграції досить громіздкої системи обліку виробничих витрат і розрахунку собівартості продукції в загальний бухгалтерський облік [2].

На сьогоднішній день більшість підприємств перебувають на стадії розробки системи управлінського обліку (СУО). Приймаючи рішення про впровадження СУО, генеральний директор та акціонери повинні обов'язково підняти питання: яких результатів слід очікувати від впровадження системи управлінського обліку. Якщо робоча група з організації СУО на підприємстві не може дати відповіді на самому

початку проекту, тоді є ризики, що система управління вмістом стане самоціллю і може перетворитися лише на безглузде заповнення незрозумілих і непотрібних паперів [3].

Таким чином, з одного боку, системи управлінського обліку на підприємстві є основним інструментом планування діяльності та здійснення оперативного контролю за ефективністю використання ресурсів організації. З іншого боку, наявність системи управлінського обліку значно підвищує інвестиційну привабливість компанії.

У висновку слід зазначити, що на українських підприємствах управлінський облік ще не знайшов широкого застосування, і це, незважаючи на те, що цей вид бухгалтерського обліку є одним із найефективніших засобів планування та прогнозування діяльності підприємства. Це допомагає керівникам компаній визначити оптимальні пропорції між постійними та змінними витратами, ціною та обсягом продажів, а також мінімізувати бізнес-ризики.

Бухгалтери, аудиторі, експерти та консультанти, використовуючи дані управлінського обліку, можуть надати більш глибоку оцінку фінансових результатів і більш точно обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення роботи підприємства. Виробники, що працюють в умовах реальної ринкової економіки, можуть оцінити можливості системи управління вмістом на підприємстві.

Отже, впровадження системи управлінського обліку є складним завданням, що вимагає ретельної підготовки та кваліфікованого персоналу.

Перелік посилань:

1. Типові помилки і проблеми впровадження системи управлінського обліку. URI: <https://www.finprosoft.ru/o-kompanii/metodologiya/tipichnye-oshibki-i-problemy-vnedreniya-sistemy-upravlencheskogo-ucheta/> (дата звернення: 29.04.2021).

2. Кавич А. Ю., Трунина В. Ф. Проблемы внедрения управленческого учета в организации. *Экономика, управление, финансы* : матер. II Междунар. науч. конф. Пермь : Меркурий, 2012. С. 125–128. URL: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/57/3079/> (дата звернення: 29.04.2021).

3. Покшіванова О. П. Проблема впровадження стратегічного управлінського обліку на підприємстві. *Облік і контроль*. 2020. № 6. URL: https://gaap.ru/articles/Problema_vnedreniya_strategicheskogo_upravlencheskogo_ucheta_na_predpriyatii/ (дата звернення: 29.04.2021).

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Темченко А.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Самусевич Я.В., канд. екон. наук
Сумський державний університет*

В умовах нестабільної ситуації в країні, що супроводжується економічною кризою та війною на сході підприємствам все важче вести свою діяльність та залишатися прибутковими. Дієвим інструментом є управлінський облік, основним завданням якого є прогнозування та планування показників майбутньої діяльності підприємства, що опосередковується процесами бюджетування.

Оскільки написання бюджету є доволі трудомістким процесом, то для полегшення роботи працівників бухгалтерії було розроблено ряд програмного забезпечення.

Одним із механізмів автоматизації процесу бюджетування є впровадження ERP-систем (Enterprise Resource Planning System).

ERP-система – це інформаційна система, яка автоматизує бухгалтерські процеси: облік, контроль, аналіз, планування. Однією із особливостей таких систем є спільна база даних для різних бізнес-підрозділів, таким чином менеджер та бухгалтер мають одночасний доступ та можливість використання інформації для своїх потреб. [1]

Завдання ERP-систем полягають не лише в обробці даних та подачі звітності до відповідних контролюючих органів, а передусім в інформаційному забезпеченні прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Оскільки на сьогодні ринок переповнений широким спектром різного програмного забезпечення, то для кращого розуміння та правильного вибору необхідної програми слід провести їхній порівняльний аналіз (таблиця 1).

Таблиця 1
Порівняльний аналіз програмного забезпечення

Назва програмного забезпечення	BAS ERP	1С: Бюджетування	Active Planner	Budget Maestro	Prophix	Vena Solutions	Comshare MPC	Neubrain
Легка у використанні	+	+	+	+		+		
Можливість синхронізувати дані в Excel		+		+	+			+
Доступна по ціні		+						
Не потребує високих вимог до інтернет-мережі		+		+		+		+
Централізована база даних		+		+		+		
Демо-доступ	+	+						+
Бюджетування по будь-якій кількості фірм одночасно	+	+			+			

Джерело: складено автором на основі [2, 3].

Більш детально слід дослідити програмне забезпечення «1С: Підприємство». Розробниками цієї програми було створено ряд конфігурацій, серед яких «1С: Підприємство 8. Управління виробничим підприємством для України».

Програма надає можливість управління і аналізу операційною діяльністю виробництва на рівні окремих підсистем, різних за характером вирішуваних завдань. При цьому система дозволяє оцінити загальний стан підприємства, беручи до уваги функціонування кожної з них.

Бюджетування в програмі сприяє складанню об'єктивного фінансового плану, який включає в себе управління процесами, пов'язаними з отриманням, розподілом і використанням фінансових ресурсів компанії.

У цій конфігурації передбачена можливість наскрізного управлінського аналізу групи пов'язаних підприємств. Незважаючи на те, що всі дії в програмі максимально автоматизовані, дана програма дає можливість змінювати параметри розрахунків та вносити дані вручну. У цій системі є можливість розробити бюджет за 5 сценаріями, а саме: короткостроковий, довгостроковий, попередній і підсумковий, песимістичний, оптимістичний, ймовірний річний бюджет.

Крім того, якщо підприємство не є великим, то в програмі можна обрати функцію не розбивати дані між центрами фінансової відповідальності, в такому випадку достатньо одного фахівця для забезпечення процесу бюджетування.

Таким чином, впровадження автоматизованої системи бюджетування дає можливість не лише контролювати фінансові показники та процеси, а й прогнозувати майбутні витрати, формувати більш точні та деталізовані бюджети з декількома варіантами розвитку подій. Використання ERP-систем дає змогу значно полегшити роботу бухгалтерського штабу, але при виборі програмного забезпечення слід детально проаналізувати ряд програм для вибору найоптимальнішої.

Перелік посилань:

1. Догадайло Я. В. Удосконалення бюджетування як управлінської технології : навч. посіб. Харків, 2015. 245 с.
2. Голов С. Ф. Управлінський облік : навч. посіб. Київ, 2018. 704 с.
3. Герасимович С. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення бюджетування витрат виробничих підрозділів олійно-жирових підприємств: навч. посіб. Київ, 2018. 704 с.

4. МЕНЕДЖМЕНТ ЗМІН НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТИ

БЕНЧМАРКІНГ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

*Беляєва Л.А., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Бізнес-середовище в Україні – це сукупність окремих суб'єктів господарювання, між якими встановлені взаємозв'язки і взаємовідносини, а також фактори зовнішнього середовища, які впливають на внутрішнє середовище діяльності: власні матеріально-технічні ресурси, робочу силу, технологію, розмір, політику менеджменту.

До особливостей сучасного бізнес-середовища слід віднести зростання швидкості розвитку бізнесу, що пояснюється значним розвитком ІТ-технологій, при яких інформація поширюється миттєво і угоди укладаються швидше, стрімко відбуваються зміни у бізнесі які мають постійний і безперервний характер. Бізнес стає більш прозорим.

Власники бізнесу формують надійні джерела доходів і добре усвідомлюють, що важливим на сьогодні, є реальна ефективність бізнесу, а не визначені показники. На змiну вузькій спеціалізації прийшла широкопрофільність, що є гарантією виживання при нестабільній економічній, політичній ситуації. Ознакою бізнес-інтелекту стає перевага отримування доходу простіше і законно.

Підвищується економічна грамотність менеджерів різних рівнів, зникають грані між професіями фінансиста, економіста та бухгалтера.

У зв'язку з наявністю пандемії, у всьому світі змінилося ставлення до поняття «робочий час», що привело до зменшення роботи безпосередньо в офісі і бурхливого розвитку мобільних та дистанційних офісів. Сучасний робочий простір має відповідати всім необхідним бізнес-процесам суб'єкта господарювання, бути актуальним сьогодні і в майбутньому, має бути зручним для інтеграції та підключення, захищеним від витоку інформації, забезпечувати простий обмін файлами для співпраці, управління документами, їх розпізнавання та структурування, забезпечувати друк з хмари та мобільних пристроїв.

Характерною рисою сучасного бізнес-середовища також є використання бенчмаркінгу майже у всіх сферах діяльності.

Як зазначає Вікіпедія, бенчмаркінг – це безупинний систематичний пошук і впровадження найкращих практик, що приведуть організацію до досконалішої форми. Дієвий інструмент для визначення становища компанії порівняно з іншими, подібними за розмірами або сферою діяльності, організаціями. Основний зміст та мета бенчмаркінгу полягає в ідентифікації відмінностей з порівнюваним аналогом (еталоном), визначення причин цих відмінностей та виявлення можливостей щодо вдосконалення об'єктів бенчмаркінгу.

Об'єктами бенчмаркінгу можуть бути: методи, процеси, технології, якісні параметри продукції, показники фінансово-господарської діяльності підприємств. Досліджуючи виробничі процеси, методи чи технології виробництва і збуту продукції, головну увагу приділяють пошуку резервів зниження витрат виробництва та підвищенню конкурентоспроможності продукції [1].

Головна мета бенчмаркінгу полягає в тому, щоб встановити, наскільки вірогідний успіх певної діяльності і включає в себе два рівнозначних процеси: оцінювання і зіставлення.

До основних завдань бенчмаркінгу слід віднести: визначення, наскільки суб'єкт господарювання є конкуренто-

спроможним, які його слабкі сторони; які зміни потребують; розробити план поліпшення діяльності; розробити нові підходи до ведення бізнесу; визначити більш глобальні, ніж поточні, довгострокові цілі.

Щоб провести бенчмаркінг, зазвичай створюють спеціальну робочу групу, до складу якої доцільно включати фахівців з різних структурних підрозділів суб'єкта господарювання, що підвищить шанс на об'єктивну оцінку отриманої інформації. Результат також залежить від правильної організації збору необхідної інформації.

Етапи методології бенчмаркінгу показані на рисунку 1.

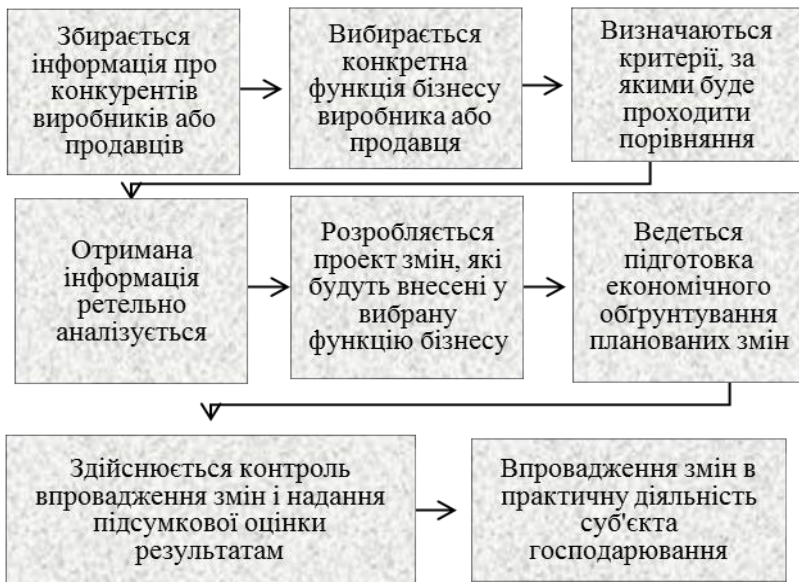

Рис. 1. Етапи проведення бенчмаркінгу

Джерело: узагальнено автором.

При всіх позитивних напрямках використання бенчмаркінгу не можливо не визначити проблеми, які супроводжують даний процес. Необхідно знайти партнера з бенчмаркінгу, який буде «еталоном», при відсутності досвіду бенчмаркінгу, на перших етапах будуть потрібні значні витрати щодо його організації і проведення. Не завжди необхідні зміни, навіть при їх спрямуванні на підвищення рівня продуктивності, підвищення доходності, приймаються працівниками підприємства. Не всі загальні методи можуть застосовуватися до діяльності конкретного суб'єкта господарювання, враховуючи специфіку його діяльності, що вимагає залучення послуг консультантів. Аналіз окремого показника повного уявлення про діяльність підприємства не дає, здійснювати порівняння необхідно за аналогічними показниками і в аналогічних галузях діяльності.

Для самостійного проведення бенчмаркінгу необхідно враховувати, що: здійснювати вибір для порівняння тільки тих процесів або послуг, якість виконання яких є незадовільною; порівняння всіх показників, спричинить додаткове витрачання часу і коштів; не слід вибирати занадто великий перелік показників або процесів для аналізу; необхідно працівників підприємства підготувати щодо змін, які плануються в діяльності; сформувати групу висококваліфікованих фахівців; використовувати сучасне відповідне програмне забезпечення для полегшення та прискорення процесу.

Бенчмаркінг дозволяє з'ясувати, чому конкуренти досягли істотних успіхів у своїй сфері діяльності і за рахунок чого отримують позитивний результат і їх досвід використовувати у своїй діяльності.

Перелік посилань:

1. Бенчмаркінг. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: <http://sur1.li/secx> (дата звернення: 29.04.2021).

ГНУЧКІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

*Богашико О. Л., канд. екон. наук, доцент,
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Гнучкі технології управління – це система цілей, засобів і методів забезпечення контролю над організацією. Технологія – це інструмент впливу, використання якого може бути довірено різним керівникам структурних підрозділів організації.

До сфер проектного управління відносяться фінансова, кадрова, структурна сфера діяльності організації. Для того, щоб всі ці області були широко і правильно охоплені, команда, яка працює над проектом, повинна правильно розподілити свої обов'язки, чому і сприяє гнучка методологія управління проектами.

Технологія – це наука про виробництво, про найбільш економічні способи та процеси переробки сировини й матеріалів в засоби виробництва й споживчі товари. Кожен використовуваний спосіб – це окрема технологія, згідно якої виробляють той чи інший товар. Залежно від того, в якій сфері діяльності використовується та чи інша технологія, вона може мати різні цілі та призначення. Отже, виникає необхідність класифікації технологій в залежності від певних ознак: динамічності, точності, послідовності, гнучкості.

Принцип динамічності полягає в постійному розвитку, виконання будь-яких дій, рухів і процесів, при цьому також підвищуються вимоги й до співробітників, оскільки перед ними ставляться все більш складні завдання.

Принцип точності – характеризується ступенем наближення кожного бізнес-процесу до головного загального результату.

Принцип послідовності полягає в раціональному розміщенні робочих місць, тобто логічної ув'язки певних процесів, що пов'язують стратегію з діями на кожному рівні організації спрямованих на досягнення мети.

Принцип гнучкості полягає в здатності швидко адаптуватися до вимог ринку. Гнучкі технології – це сукупність методів і прийомів управління всіма сукупними ресурсами організації, що дозволяють реалізовувати проектні цілі найбільш ефективним способом.

До проектно-орієнтованих галузей відносяться: виробництво та обробна промисловість, бізнес-послуги, фінансовий і страховий сектор, нафтогазовий сектор, інформаційні технології, будівництво, комунальні послуги та нерухомість. В сучасних умовах масштаби проектної діяльності зростають. До проектно-орієнтованих галузей, крім названих, можна віднести також державне і муніципальне управління, цифрові технології та виробництво цифрової техніки [1].

Особливість проектного управління полягає в тому, що цілі проекту обмежені в кількості, в засобах і в часі. Розробляючи стратегію реалізації того чи іншого проекту, керівники організацій складають докладні кошториси, дорожні карти, чек-листи в яких детально прописують функціонал кожного співробітника й обсяг ресурсів, що припадають на одного учасника проекту. Але на жаль, як би детально не складався стратегічний план розвитку організації, завжди виникають непередбачені події, які можуть допомогти або перешкодити в досягненні стратегічних цілей.

Керівники структурних підрозділів на всіх рівнях управління повинні блискавично реагувати на зовнішні та внутрішні чинники, долати несподівані складності й вико-

ристовувати сприятливі можливості для компанії. Всі ці коригування, які відбуваються в реальному часі, вимагають використання гнучкості управління, тобто здатності й готовності експериментувати з новою бізнес-моделлю [2].

Методологія Scrum (англ. Scrum «сутичка») – метод управління проектами, при якому основний акцент робиться на якості контролю за ходом роботи.

Гнучка методологія Scrum, як і будь-який метод управління має свої переваги і недоліки. Перевагами є:

- прозорість, тобто кожен член проекту несе відповідальність за досягнення спільної мети, завжди в курсі процесу виконання робіт і має достовірну інформацію про терміни виконання робіт;

- самостійність членів проекту, тобто учасники мають право самі вирішувати, як працювати над проектом, які технології використовувати;

- швидкість виконання проекту, оскільки замовник безпосередньо працює з усіма членами проекту, що дозволяє вносити зміни в проект на вимогу замовника.

Недоліками даного методу є:

- дуже важко підібрати самоорганізовану команду професіоналів, здатних правильно розставити пріоритети і виконувати завдання;

- складно впровадити у великі проекти.

Методологія PRINCE (проекти в контрольованих середовищах) – підхід до управління проектами заснований на організації та контролі над усіма проектами від стадії планування до стадії повного завершення.

Основні переваги даної методології:

- підходить як для невеликих, так і для великих проектів, де здійснюється постійний контроль, як з боку керівництва, так і з боку держави;

- структурованість усіх бізнес-процесів проекту;

- облік діяльності та постійне її вдосконалення.

Недоліки методології PRINCE:

- відсутність інструментів для роботи в проєкті;
- велика кількість звітів;
- слабка мотивація основних учасників проєкту [3].

Таким чином, гнучкі методології на сьогодні активно використовуються в різних галузях діяльності. Щоб реалізувати будь-який проєкт, обов'язково доведеться щось міняти, шукати нові рішення, генерувати незвичайні ідеї. Тільки адаптуючись до постійно мінливих умов середовища, праці та до вимог клієнтів, можна знайти правильний шлях для продовження роботи. Саме гнучка методологія управління проєктами може стати вірним помічником в цьому питанні. Невеликі проєктні команди максимізують ефективність за допомогою гнучкої методології.

Можна зробити висновок, що вибір між традиційним та гнучким менеджментом лягає на плечі керівників компаній, які, вивчивши обсяг робіт, кінцеві цілі, кваліфікацію персоналу, оцінивши обсяг наявних ресурсів, вибирають той метод, який вважають найбільш ефективним. Нові методи й технології їх впровадження – це свого роду виклик колективу, а як домогтися більшої ефективності завжди справа індивідуальна.

Перелік посилань:

1. Романенко М. А., Апенько С. Н. Вплив гнучких технологій на управління людськими ресурсами проєктів підприємств. *Фундаментальні дослідження*. 2016. № 9-2. С. 411–418.
2. Богашко О. Л. Особливості управління людським капіталом в практиці сучасного менеджменту організацій. *Економіка України в умовах євроінтеграції : виклики та перспективи розвитку* : матер. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Умань, 19 квітня 2018 р.). Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2018. С. 66–68.
3. Клименко Е. Ю. Трансформація управління проєктами в цифровій економіці. *Управління проєктами та програмами*. 2018. № 2. С. 110–117.

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ США В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Бурковська А.І.

*Бурковська А.В., канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

Продовольча безпека в сучасному світі розглядається в контексті базових цілей Організації Об'єднаних Націй та є одним із пріоритетних напрямів національних політико-економічних курсів багатьох країн світу. Управління змінами на сучасних підприємствах ресторанного бізнесу має враховувати основні тенденції сталого розвитку загалом і продовольчої безпеки зокрема.

В процесі аналізу існуючих змін у сфері ресторанного бізнесу важливо розуміти основні тенденції, пов'язані із споживчим попитом на існуючі товари і послуги (рис. 1).

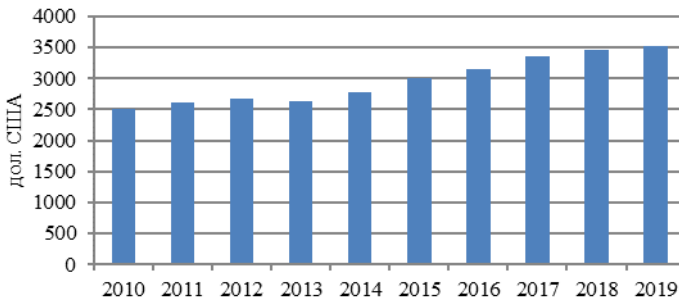

Рис. 1. Середньорічні видатки на харчування домогосподарств США за межами дому з 2010 по 2019 рік (у доларах США)

Джерело: побудовано авторами на основі [1].

Цей графік відображає середньорічні витрати на продовольство домашніх господарств США поза домом з 2010 по 2019 рік. У 2019 році середні витрати на продовольство поза домом домогосподарств США становили близько

3526 доларів США, що приблизно на 1026 доларів США (або 41%) перевищувало рівень базисного року.

Загальне збільшення витрат споживачів створює гарні можливості для розвитку ресторанного бізнесу, проте потребує дослідження уподобань клієнтів, включаючи їх ставлення до вегетаріанського меню, що стає все більш популярним останнім часом (рис. 2).

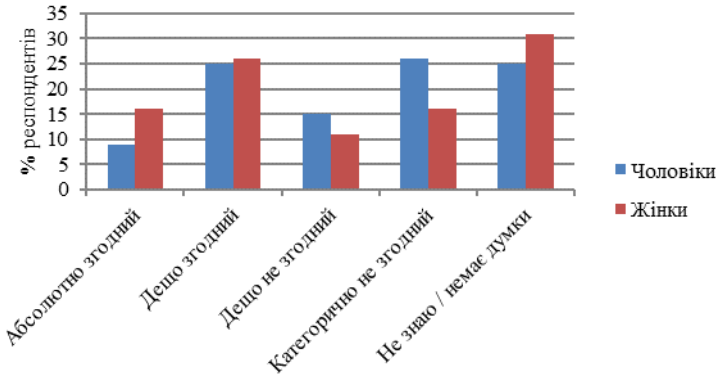

Рис. 2. Думка про ресторани, що пропонують вегетаріанські страви в США, за статтю, 2019 рік
Джерело: побудовано авторами на основі [1].

Статистика представляє громадську думку щодо того, чи повинні ресторани пропонувати вегетаріанські страви у своїх меню в США станом на березень 2019 року за статтю. Опитування показує, що 16 відсотків жінок-респондентів твердо погоджуються, що в меню ресторану повинен бути вегетаріанський варіант. У той самий час дев'ять відсотків респондентів чоловічої статі заявили, що вони твердо погоджуються з тим, що це має бути так.

Окрім складу меню підприємствам ресторанного бізнесу важливо відстежувати зміни в уподобаннях клієнтів щодо розміщення замовлень (рис. 3).

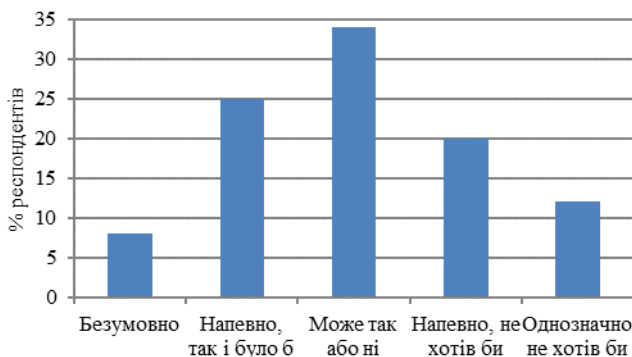

Рис. 3. Ймовірність того, що американські споживачі користуватимуться послугами замовлення ресторанів

Джерело: побудовано авторами на основі [1].

Ця статистика показує ймовірність того, що споживачі в Сполучених Штатах користуватимуться послугами попереднього замовлення, коли вони будуть доступні в ресторанах чи кав'ярнях. Згідно з опитуванням, проведеним у травні 2017 року, вісім відсотків споживачів заявили, що неодмінно скористаються цією послугою, якщо вона буде доступна.

Отже, моніторинг споживчих трендів у сфері ресторанного бізнесу дозволяє ефективно управляти змінами на підприємствах даної сфери, забезпечуючи дотримання принципів сталого розвитку та впливати на формування системи продовольчої безпеки.

Перелік посилань:

1. Eating out behavior in the U.S. *Statistics and Facts* : web-site. URL: <https://www.statista.com/topics/1957/eating-out-behavior-in-the-us/> (Last accessed: 07.04.2021).

СУЧАСНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДОРОЖНЬОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Догадайло Я.В., канд. екон. наук, доцент

Бодра Ю.А., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Досвід високорозвинених країн показує, що ключовим фактором економічного росту, підвищення ефективності економіки виступає впровадження у виробництво прогресивних технологічних інновацій. В Законі України «Про інноваційну діяльність» ретельно розкриті основні принципи державної інноваційної політики [1]. Реалізація цих принципів сприяє формуванню такої моделі організації інноваційної діяльності, яка б гармонічно поєднувала в собі гнучкі важелі державного регулювання з елементами ринкової економіки.

Дослідження авторів спрямовані на організаційні зміни в дорожньому комплексі, так як він є складовою транспортної системи, інтенсивний розвиток якого дозволить Україні відстояти право на роль розвинутої держави. Для ефективного управління змінами в дорожньому господарстві доцільно дотримуватися мети та основних напрямків державної інноваційної політики. Метою останньої є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [1]. Науково-технічна політика дорожнього господарства України є однією із ключових передумов ефективного розвитку автомобільних доріг та єдиною для всієї галузі. Її реалізація та дотримання забезпечить збереження та розвиток мережі автомобільних доріг, що є необхідним елементом соціально-економічного розвитку країни та її інтеграції до міжнародного співтовариства, створенню умов для задоволення

потреб суспільства, захисту інтересів споживачів транспортних послуг. Науково-технічна політика передбачає виконання дій за наступними напрямками: удосконалення нормативно-правової бази дорожнього комплексу України та її адаптація до європейської; створення техніко-економічних засад для ефективного функціонування дорожньої галузі; впровадження новітніх і прогресивних дорожньо-будівельних матеріалів, конструкцій та технологій; впровадження прогресивних проектних рішень [2-4].

Ретельний аналіз кожного напрямку дозволив представити науково-технічну політику у вигляді моделі, представленої на рисунку 1. Науково-технічна політика спрямована на розв'язання найбільш актуальних проблем розвитку дорожньої галузі: забезпечення належної якості дорожніх робіт, нормативно-технічного забезпечення функціонування дорожнього господарства, його технічного переоснащення, модернізації виробничої бази, оновлення матеріально-технічної бази організацій, розвитку інформаційних технологій та дорожнього зв'язку, енерго- і ресурсозбереження [2-4]. Таким чином, передбачається нарощування виробничих потужностей державних дорожньо-експлуатаційних організацій, інших дорожніх організацій, проектних інститутів і науково-дослідних установ дорожньої галузі.

Перелік посилань:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 16 жовт. 2012 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 21.10.2020).

2. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року / М-во інфраструктури України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-shvalennya-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 21.10.2020).

3. Михайличенко К. Транспортна стратегія у національних інтересах України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 2. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/02\(91\)/07.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/02(91)/07.pdf) (дата звернення: 21.10.2020).

4. Кудрицька Н.В. Транспортно-дорожній комплекс України: сучасний стан, проблеми та шляхи розвитку: монографія Київ : НТУ, 2010. 338 с.

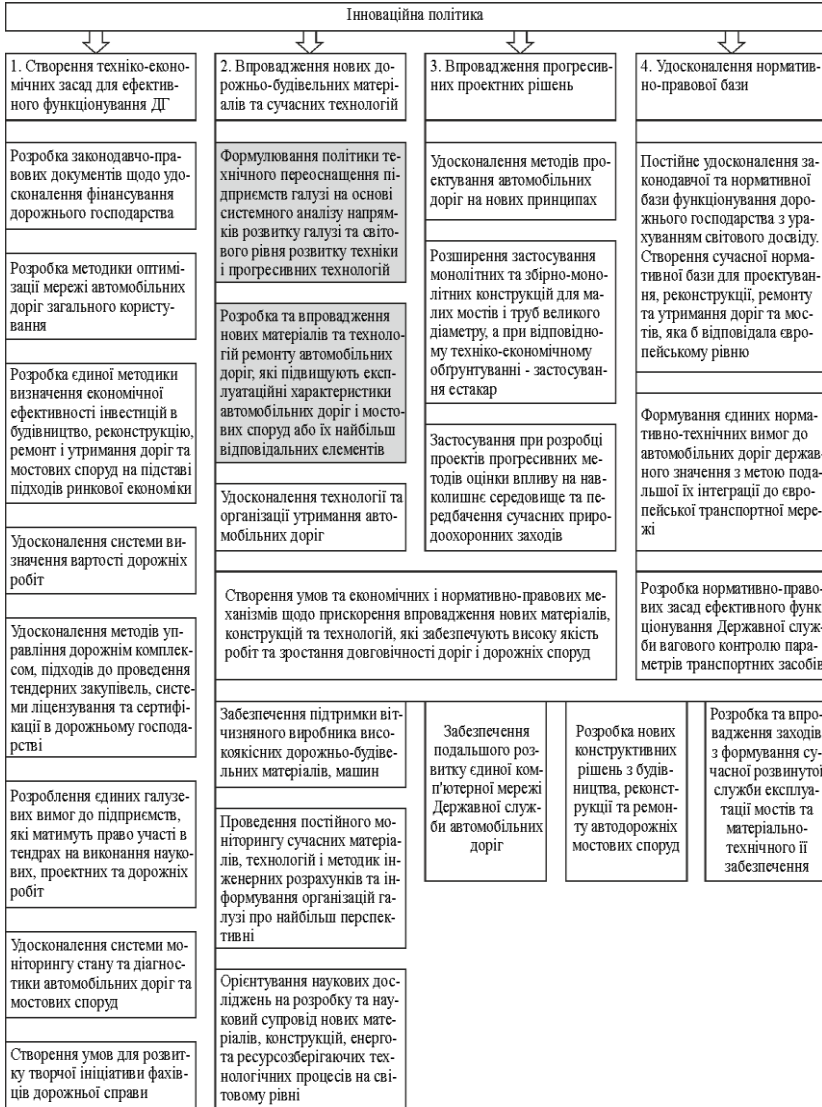

Рис. 1. Модель інноваційної політики дорожнього комплексу України

ПЕРЕДУМОВИ ВИЖИВАННЯ У VUCA-СВІТІ

*Догадайло Я.В., канд. екон. наук, доцент
Липтєва У.Д., здобувач вищої освіти*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Фахівці, які працюють зі змінами, відзначають, що всі на сьогодні, в принципі, живуть в VUCA-світі [1-11]. Тобто сучасне бізнес-середовище визначається чотирма ключовими характеристиками (VUCA-виклики): нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність (таблиця 1).

Таблиця 1
Концепція VUCA-світу (Виклики)*

№	Назва	Сутність
1	Нестабільність, мінливість, нестійкість, волатильність (Volatility)	Означає нестійкі ситуації і непередбачувані зміни – за своєю природою, швидкості, об'єму, динаміці. Незрозуміла тривалість такого стану справ. Те, що було актуально ще вчора, вже не актуально сьогодні. Жорстоке збільшення чотирьох вимірів змін: тип, швидкість, обсяг і масштаб.
2	Невизначеність (Uncertainty)	Означає відсутність інформації для прогнозування наслідків та планування необхідних дій. Керівники більше не можуть засновувати свої рішення на минулому досвіді і як наслідок неможливо довгостроково планувати будь що.
3	Складність, заплутаність (Complexity)	Дуже велика кількість чинників значно ускладнює процес прийняття рішення та планування. Складність «без чіткого зв'язку між причиною і наслідком зачіпає всі організації».
4	Неоднозначність, неясність, двозначність, багатозначність, невизначеність (Ambiguity)	Означає неясність інтерпретації тих чи інших подій – у тих випадках, коли їх можна інтерпретувати двояко. Іноді це викликано ситуаційною новизною і сумнівами, які можуть виникнути при спробі приймати рішення в новому контексті. Тобто складно відповісти на питання «хто, що, коли і чому». Це недолік точності й існування множинних значень в оточуючих нас умовах.

*Джерело: складено на підставі даних [1-11].

Своєю чергою, К. Робертс сформулював VUCA-відповідь (-рішення, -Prime) на VUCA-виклики, а саме: «Vision» (бачення), «Understanding» (розуміння), «Creativity/Clarity» (креативність/ясність), «Agility» (спритність, гнучкість, рішучість, оперативність) (таблиця 2) [8, 9].

Таблиця 2
Концепція VUCA-світу (Рішення, що діють на випередження)*

№	Назва	Сутність
1	Бачення (Vision)	Чітке бачення і розуміння довгострокового напрямку руху дозволить організації пережити «струс». Визначення бачення – це важливий крок до стабільності організації і саме воно здатне надихнути всі зацікавлені сторони до перетворень. Застосування інтуїтивного мислення, що дає змогу гнучко та швидко реагувати на складні невизначеності певної галузі всіх залучених розробників стратегії. Чіткість поставленої мети; віра, яка підкріплена фактами та доказами; узгодженість та зосередженість щодо знаходження взаємозв'язків, трендів та закономірностей впливу чинників.
2	Розуміння (Understanding)	Постійний моніторинг очікувань отримувачів послуг; дослідження нових ідей та відображення їх в діях; здатність до співпраці; вміння реагувати на конструктивну критику; володіння новими ІТ-технологіями; розуміння поведінки людей в ситуації великих стресів і навантажень; розуміння того, що керує людиною.
3	Креативність/Ясність (Creativity/Clarity)	Вміння спрощувати та вносити ясність. Застосування системного мислення, заснованого на глобальному баченні результату, розумінні взаємодії і взаємозалежності елементів системи. Використання інтуїції; застосування міждисциплінарних знань; критичність сприйняття подій; гнучкість до впровадження змін. Націленість на інновації в будь-якій галузі та готовність втілювати в життя.

4	Гнучкість, спритність, рішучість, швидкість, жвавість (Agility)	Швидкість і гнучкість виконання процесів сприяє підвищенню ефективності бізнесу. Впевненість у необхідності інновацій, пошуку нових оригінальних шляхів вирішення всіх питань, поліпшення процесів. Передбачає рішучість в прийнятті рішень; інноваційність, формування мережевих зв'язків; постійне вдосконалення.
---	---	---

*Джерело: складено на підставі даних [1-11].

Таким чином, якщо брати до уваги VUCA-відповіді на нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність умов господарювання, виграс лише організація, підприємство, фірма, які зможуть передбачати та реагувати швидше на зміни в ньому, а тому для виживання на даний час першочерговим є ефективне управління безпосередньо змінами, що постійно відбуваються. В свою чергу, управління повинно здійснюватися на підставі реалізації результативного підходу до управління, так як у VUCA-світі досягне успіху та організація, що здійснює усвідомлене (бачення), гнучке (гнучкість) та безперервне (розуміння) прозоре (ясність) керування полем результатів, адекватне теперішньому та майбутньому стану як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства (таблиця 2). Також результати аналізу сутності VUCA-рішень (таблиця 2) вказують на те, що безперервність ефективних змін є одним з ключових факторів успішного розвитку підприємства у VUCA-світі. Для ефективного управління змінами насамперед необхідно чітко розуміти, що вони з себе уявляють. Єдності думок щодо сутності цього поняття не існує, також в більшості попередніх дослідженнях не враховувалися виклики та рішення існуючого VUCA-світу. На підставі урахування сучасних вимог до успішного функціонування підприємств у VUCA-світі автори під зміною розуміють безперервний цілеспрямований, запланований процес доцільних перетворень, які можуть вміло поєднуватися у будь-яких підсистемах організації, що забезпечує отри-

мання організацією нових емерджентних властивостей, які перешкоджають її рецесії та забезпечують гнучкий, безперервний розвиток з урахуванням впливу факторів загального середовища у їх взаємозв'язку [12].

Таким чином, були визначені передумови виживання організації, підприємства, фірми у VUCA-світі, для виконання яких спочатку було визначено сутність поняття «Зміна» в сучасних умовах господарювання організації.

Перелік посилань:

1. Volatility, uncertainty, complexity and ambiguity. *Wikipedia*: веб-сайт. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Volatility,_uncertainty,_complexity_and_ambiguity (Last accessed: 01.04.2021).

2. Best practice was yesterday. Best thinking is in demand today and tomorrow. *VUCA-WORLD* : веб-сайт. URL: <https://www.vuca-world.org/> (Last accessed: 01.04.2021).

3. Bennett N., Lemoine J. G. What VUCA Really Means for You. *Harvard Business Review*. 2014. January/February. URL: <https://hbr.org/2014/01/what-vuca-really-means-for-you> (дата звернення: 01.04.2021).

4. Управление изменениями в VUCA-мире: как вовлечь людей и помочь им стать лидерами новых решений. *NOVATERRA* : веб-сайт. URL: <http://novaterracoaching.su/change-management-in-vuca/> (дата звернення: 01.04.2021).

5. Что делать компаниям и брендам: на вызов VUCA – есть VUCA-ответ. *VC.RU* : веб-сайт. URL <https://vc.ru/hr/116341-что-делат-компаниям-и-брендам-на-вызов-vuca-est-vuca-otvet> (дата звернення: 01.04.2021).

6. Попова Н. В. Особливості розвитку підприємств транспортно-логістичної системи в умовах VUCA-світу. *Економіка транспортного комплексу*. 2015. Вип. 26. С. 121–131.

7. Завтра может быть уже поздно – читайте прямо сейчас про VUCA-мир, в котором вы живете. *Про бизнес* : веб-сайт. URL: <https://probusiness.io/strategy/6823-zavtra-mozhet-byt-uzhe-pozdno-chitayte-pryamo-seychas-pro-vuca-mir-v-kotorom-zhivete.html> (дата звернення: 01.04.2021).

8. Легомінова С. В. Концептуальні засади стратегічного управління конкурентними перевагами підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 250–255.

9. Гросул В. А., Жилякова О. В. Сутність та особливості формування антикризової стратегії підприємства в умовах VUCA-світу. *Бізнес-Інформ*. 2015. №. 11. С. 393–399.

10. VUCA-мир и бизнес – происхождение и применение концепции. *VUCA-мир и бизнес*: веб – сайт. URL: <https://blog.ou-li.ru/vuca-mir-i-biznes/> (дата звернення 13. 04. 2021).

11. Старый новый VUCA-мир: как ответить на его вызовы. *Медиа Неологии*: веб – сайт. URL: <https://netology.ru/blog/07-2020-vuca> (дата звернення: 13. 04. 2021).

12. Догадайло Я. В., Бодра Ю. А. Безперервність організаційних змін як ключовий фактор розвитку підприємства у VUCA-світі. *Science and education: problems, prospects and innovations* : collect. of scient. articles of 5th Internat. Scien. and Pract. Conf., 04-06 February 2021. Kyoto : CPN Publishing Group, 2021. С. 465-476.

ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГ-ЛОГІСТИКИ АТП

Коваль В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Федотова І.В., д-р екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Маркетинг-логістика заснована на об'єднанні ідей маркетингу та логістики. Саме маркетингова стратегія фірми визначає вимоги до логістики. Основна мета маркетинг-логістики – донесення послуги до споживача зі збереженням її цінності найбільш ефективним способом шляхом управління матеріальними, фінансовими, технічними потоками, оскільки на сьогодні автотранспортні підприємства орієнтуються на встановлення довгострокових відносин як із споживачами, так і з постачальниками, оскільки «мережа створення цінності» включає постачальників, підприємства і безпосередньо кінцевого споживача.

Саме ефективність управління таким механізмом і визначає успішне функціонування АТП. Результат управління цими напрямками-узгодження потреб ринку та можливостей виробництва – йде переорієнтація від виконання завдань одного відділу до загальної мети діяльності підприємства.

Для впровадження в практичну діяльність підприємств маркетинг-логістики, потрібно виділити її основні

функціональні підсистеми. Використання системного підходу дозволило відобразити взаємодію маркетингу та логістики в АТП, як складну та ефективну систему.

Описані в літературі [1-10] методики оцінки більш орієнтовані на оцінку ефективності логістичної системи в цілому та в більшості випадків враховують такі аспекти логістичної діяльності як витрати, якість, ціна, точність. Але для якісної оцінки системи маркетинг-логістики потрібно більш детально та відокремлено оцінювати результативність кожного процесу для виявлення «вузьких місць», для розроблення відповідних рекомендацій щодо можливого покращення. Тому на сьогодні більшої актуальності набуває оцінка результативності бізнес-процесів системи маркетинг-логістики.

Результативність бізнес-процесів є важливою характеристикою, яка відображає результати і можливості бізнес-процесів. Щоб ефективно управляти бізнес-процесами, необхідно проводити оцінку їх стану, так як будь-які зміни в умовах чи результатах діяльності бізнес-процесів, пов'язані з тою чи іншою альтернативою управлінського рішення, можна визначити тільки тоді, коли існують відповідні методики і критерії їх виміру. Визначення результативності бізнес-процесів маркетинг-логістики є найважливішим ключовим завданням для визначення результативності та поточного стану усієї системи. Процесна модель підприємства є основою для проведення аналізу процесів, який часто приводить до висновків про необхідність зміни процесів як з технологічної, так і з організаційної точок зору для підвищення ефективності функціонування організації в цілому.

Пропонується в першу чергу зосередитися на оцінці результативності бізнес-процесів, як на факторах, що формують результативність всієї системи в цілому. Успіх у завоюванні прихильності споживача, ефективності взаємодії з постачальниками, партнерами та іншими суб'єктами залежить від результативності функціонування кожної структури, кожного відділу, кожного елемента системи

маркетинг-логістики. Послідовність дій щодо оцінки системи маркетинг-логістики представлена на рис. 1.

Рис. 1. Послідовність дій щодо оцінки системи маркетинг-логістики АТП

Оскільки основою оцінки системи є бізнес-процеси, то отримана методика повинна детально відображати результативність останніх та результативність підсистем в цілому. Оцінка результативності функціонування такої системи на основі оцінки її процесів дозволяє керівникам виявити «слабкі місця» функціонування системи, приймати управлінські рішення, знаходити інструментарій для підвищення результативності її функціонування. Це є свого роду контролінгом її діяльності.

Отже, за допомогою вищеописаного методу можна отримати інформацію про результативність роботи кожної підсистеми маркетинг-логістики АТП з розбивкою по кожному процесу.

Перелік посилань:

1. Аникина Б.А. Логистика. Москва : Инфра-М, 1999. 327 с.
2. Борисенко І. Л., Кудрявцева Н. Н. Методика анализа результативности бизнес-процессов при формировании системы контроллинга на инновационном предприятии. *ИнВестРегион*. 2009. № 1. С. 8–13.
3. Живицкая Е. Н., Ярошик А. М. Метод оценки логистической системы транспортно-экспедиторского комплекса. *Доклады БГУИР*. 2005. № 2. С. 113–135.
4. Криворучко О.М. Управління якістю на підприємствах автомобільного транспорту. Харків : ХНАДУ, 2009. 208 с.
5. Миротин Л. Б. Логистика: обслуживание потребителей. Москва : Инфра-М, 2002. 190 с.
6. Осташков А. В. Маркетинг. Москва : ПГУ, 2005. 294 с.
7. Решетник М., Шумаев В. Оценка издержек и эффективности функционирования логистической системы предприятия. *Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция*. 2005. № 1. С. 31–34.
8. Сток Дж., Ламберт Д. М. Стратегическое управление логистикой. Москва : Инфра-М, 2005. 797 с.
9. Фролов Н. Н. Экономика предприятий автомобильного транспорта. Москва : МарТ, 2008. 480 с.
10. Єлєтенко О. В. Оцінка ефективності управління інформаційними потоками на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 4. С. 61–66.

СТАН ТА ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Ковтун В.А., канд. с.-г. наук, доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

Для покращення якості послуг та швидкості обслуговування, проведення маркетингових досліджень підприємства все частіше використовують штучний інтелект – складний програмний код, який має здібності до самостійного аналізу даних, редагуванню їх, знаходженню оптимальних рішень та до самонавчання, вирішенню завдань, які потребують людського розуміння. Також штучний інтелект є складовою певних видів товарів (роботи, роботи-пилососи, автомобіль Tesla тощо). Нова технологія штучного інтелекту (ШІ) набирає обертів у всьому світі. Останні дослідження міжнародного консалтингового агента PwC дають змогу виявити стан застосування та швидкість розвитку штучного інтелекту. Внесок таких технологій у глобальний ВВП вони оцінюють у 15,7 трлн. доларів, а також прогнозують, що цей показник до 2030 року зросте ще на 14 % приросту світового ВВП, що більше, ніж нинішній сумарний обсяг промислового виробництва Китаю та Індії [1].

Кабінет Міністрів України у 2020 році затвердив концепцію розвитку штучного інтелекту. Вона офіційно долучається до розвитку штучного інтелекту, який розпочалася у світі 2-3 роки тому. Будь-який ринок неможливий без наявності достатньої кількості кваліфікованих кадрів і навичок. Україна є одним із світових лідерів у сфері ІТ-послуг, і четверте місце в серед передових країн. У категорії «Бізнес» Україна займає 43-тє місце. Цю складову виправити набагато складніше. Для поліпшення цього показника необхідно формувати сильну екосистему підприємництва, програми підтримки підприємців, більше фокусуватися на

бізнес-процесах, а не лише на технічній реалізації. Для оцінки готовності країн до провадження штучного інтелекту існує рейтинг Government AI Readiness Index 2020. Україна посідає 57-е місце серед 172 країн з індексом 49,901, а лідер рейтингу, США, має індекс 85,479. Показники нашої країни такі: візія оцінена на 50 балів, наявність даних – 66,56, етика – 51,27, інноваційність – 41,53, розмір – 22,87, інфраструктура – 41,35, людський капітал – 42,39. Найвищий показник – за репрезентативністю даних – 84,17. Дослідження The Future of Jobs Report 2020 показує потребу спеціальностей попиту на ринку праці. Перше місце у списку зростання мають дата-сайєнтистів (data scientist) і дата-аналітиків (data engineer) [2].

Значення впровадження технології штучного інтелекту полягає в тому, що вони можуть сприяти збереженню довкілля та виживанню людства. Стан навколишнього середовища постійно погіршується. Інтенсивний розвиток промисловості та транспорту призвів до небезпечних кліматичних змін, забруднення повітря та вод, виснаження ґрунтів, втрати біологічного різноманіття та масового знищення лісів. Шкідливість впливу на природне середовище постійно зростає. Здійснюється пошук механізмів, які будуть сприяти організації постійного моніторингу та прийняття людиною рішень щодо недопущення таких негативних явищ. Застосування штучного інтелекту при вирішенні цих проблем має великий потенціал. Він дозволяє збирати, аналізувати інформацію, здійснювати її опрацювання та контролювати дії, які спричиняють негативний вплив на екологію. Штучний інтелект є основою для програм, що підкріплені супутниковими зображеннями й здатні автоматично визначати зміни клімату, аналізувати стан лісів, рослинності тощо. Такі технології значно полегшують працю людини, економлять час на проведення досліджень та створюють умови для прийняття раціональних рішень, щодо покращення умов навколишнього середовища.

Впровадження штучного інтелекту створює величезні можливості для ведення бізнесу. Він допомагає менеджером підняти на новий рівень якість бізнесових процесів та оптимізувати діяльність підприємств. За допомогою численних програм персонал суб'єктів господарювання може здійснити швидку взаємодію з клієнтами. Використання чат-ботів дозволяє миттєво реагувати на запити й терміново відповідати на запитання споживачів. Надійним помічником штучний інтелект служить також і у фінансовій сфері: знижує витрати, забезпечує прогнозування, у промисловості, сприяє підвищенню продуктивності праці та зростанню якості продукції. Такий розвиток штучного інтелекту, не несе істотних загроз для людства, він виступає в якості ідеального помічника для налагодження ефективної діяльності підприємства [3].

Прийняття штучного інтелекту в бізнесі знаходиться на ранній стадії, особливо коли ми розглядаємо його складних користувачів, які вийшли за рамки розвідки та пілотних етапів, коли вони отримують ділову цінність від його використання. З розвитком технологій змінюється і розуміння щодо того, що являє собою штучний інтелект. Найвідоміші технологічні гіганти, такі як Alibaba, Amazon, Blizzard, Boston Dynamics, борються за те, щоб стати світовими лідерами у галузі штучного інтелекту. Популярний приклад ШІ у світі сьогодні – чати, зокрема версії «чату в реальному часі», які обробляють основні запити щодо обслуговування клієнтів на веб-сайтах компаній. Сфера штучного інтелекту дуже стрімко розвивається з такою ж швидкістю, з'являються нові технології та методи їх застосування. Звернемо увагу на самі популярні та актуальні.

Оплата за допомогою облич. Розпізнавання облич штучним інтелектом використовують для різних завдань, проте з 2018 року, ця технологія набула такої точності, що її почали впроваджувати для індефікації людини при здій-

сненні платежів. Це дозволяє зменшити час на обслуговування клієнтів. Активно використовується в Китаї через додаток WeChat.

Anti-Covid камери. Загалом камера с інфрачервоним випромінюванням – технологія не нова. Проте, завдяки нейронним мережам, які можуть швидко аналізувати дані та визначати високу температуру, це рішення може забезпечити зниження випадків зараження в місцях великого скупчення людей, таких як: ресторани, магазини тощо [4].

Також технології ШІ давно використовується у сільському господарстві. А саме: аналіз погодних умов; моніторинг стану ґрунтів; виявлення шкідників; аналіз стану сільськогосподарських культур з допомогою дронів; сільськогосподарська робототехніка [5].

З розвитком штучного інтелекту паралельно розвивається машинобудування та робототехніка. Автомобілі все більше мають змогу інформувати водія про стан транспорту та ситуацію на дорозі, та можливість до автоматичного водіння, що зменшує вірогідність ДТП. На сьогоднішній день, штучний інтелект виступає ще й товаром для звичайного споживача, на який припадає величезний попит, що зростає. Дуже яскравим прикладом виступає ринок відеоігор: за 2020 рік, валовий дохід ігрової індустрії дійшов до суми 179,7 млрд доларів, що на 20 % більше, ніж у попередньому році [6].

Технологія штучного інтелекту набирає обертів, проте його прийняття знаходиться на ранній стадії, бо частка складних користувачів замала. Штучний інтелект володіє великим спектром можливостей, що надає змогу підприємцям покращити якість послуг, зменшити напругу на працівників та збільшити прибуток.

Перелік посилань:

1. Як запровадити штучний інтелект та не зруйнувати бізнес. *KPMG* : веб-сайт. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/>

2018/10/yak-zaprovaditi-shtuchniy-intelekt-ta-ne-zruinuvati-biznes-shamus-rae.html (дата звернення: 30.04.2021).

2. «Світле III-майбутнє»: як Україні закріпитись на світовій карті штучного інтелекту. URL: <https://mind.ua/openmind/20221401-svitleshii-majbutne-yak-ukrayini-zakripitis-na-svitovij-karti-shtuchnogo-intelektu> (дата звернення: 30.04.2021).

3. Машлій Г., Ольга Мосій О., Пельчер М. Дослідження управлінських аспектів використання штучного інтелекту *Економіка та управління підприємствами* 2019. Вип. 57. С. 80–89. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/57/601.pdf> (дата звернення: 30.04.2021).

4. Як штучний інтелект може допомогти малому бізнесу України вже зараз? *Дія.Бізнес* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/sino> (дата звернення: 30.04.2021).

5. Artificial Intelligence in Agriculture : Using Modern Day AI to Solve Traditional Farming Problems. *Analytics Vidhya* : web-site. URL: <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2020/11/artificial-intelligence-in-agriculture-using-modern-day-ai-to-solve-traditional-farming-problems/#:~:text=Agricultural%20Robotics%3A%20AI%20companies%20are,higher%20volumes%20compared%20to%20humans> (Last accessed: 30.04.2021).

6. Выручка мировой индустрии видеоигр превзошла доходы кино и спорта. *Интерфакс* : веб-сайт. URL: <https://www.interfax.ru/world/742705> (дата обращения: 30.04.2021).

АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ПЛАНУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

*Попова А.М., канд. техн. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Інноваційний менеджмент в умовах сучасних змін є локомотивом, що рухає підприємство до підвищення конкурентоспроможності як продукції/послуги тік і в цілому підприємства.

Успіх завжди є очікуваним для підприємства та раптовим для зовнішньої середовища підприємства. Ця теза пояснюється простою залежністю: стратегічний успіх підприємства залежить від закладених у нього інноваційних

складових. Будь-які зміни потребують певних ресурсів та інновацій, що створює певні труднощі. Тому важливо зважено та повністю послідовно розраховувати час впровадження, простою та очікуваний ефект від виконаних заходів. Багатьох власників підприємств це змушує відкидати пропозиції щодо інноваційного розвитку підприємства, втім втрати у короткостроковому періоді від впровадження інноваційної стратегії розвитку повністю знецінюють у довгостроковій перспективі, причиною є втрати сегменту ринку через нездатність реалізовувати нові технології, продукти, тощо.

Отже проаналізуємо маркери, котрі вказують на можливість реалізації інноваційного менеджменту на підприємстві:

- зміна власника на форми підприємства (аудит та виявлення потенційних можливостей розвитку);

- потреба у капіталовкладеннях (інвестиціях), що не можлива без створення проекту (бізнес-плану);

- зміна керівного складу на підприємстві (нове бачення стану фірми, зовнішніх та внутрішніх перспектив розвитку);

- негативні зміни у кількісному та якісному вкладі сегменті ринку, котрий займає підприємство;

- втрата споживчої цінності товарів у значної долі клієнтів підприємства (виявлення причин, розгляд можливостей) вирішення та аналіз всієї номенклатури товарів та послуг).

Існуючи розмаїття класифікації дають розглянути загальну мету, так економічні перетворення безпосередньо впливають на фінанси, бухгалтерський облік, створюють нові перспективи та методи роботи. Охоплюючи головні: докорінну переробку виробничого процесу, його орієнтування на поточні та перспективні запити споживачів. Постановлення мети у цьому є пріоритетним, без чіткої схеми

процеси руху набувають хаотичності та нівелюють всі витрачені зусилля та фінансові інвестиції. Тому варто зобразити алгоритм формування мети при інноваційному менеджменті, а саме:

- проведення усестороннього аналізу діяльності підприємства, як зовнішньої так і внутрішньої середі, щоб встановити мотиви для необхідності змін;

- отримані результати використовуються у визначенні саме змін, які вимагаються базуючись на даних аналізу;

- визначення питання: «Як робити зміни?». маючи чіткі межі необхідних перетворень можна і треба визначити необхідне з широкого спектру технічних та технологічних розробок, не варто забувати і про створення революційна нових засобів виробництва та матеріалів, тощо;

- після вирішення основних питань «Що?» та «Як?» варто відповісти на питання «Коли?». Встановлення чітко регламентованого та реалістичного терміну для виконання встановлених завдань допомагає конкретизувати очікуваний результат та переводить проект від стадії розробки до питань реалізації;

- питання кошторису змін, часу витраченого при виконанні ремонтних робіт (за необхідністю) чи монтажі/налаштуванні обладнання. Місце питання не знижує його значущості при оцінках очікуваної користі та аналізі майбутніх доходів;

- критерії оцінки виконання заходів та їх задовільний рівень для аналізу якісних та кількісних параметрів роботи підприємства;

- аналіз вже виконаних заходів дозволяє закінчити алгоритм за всіма встановленими параметрами мети окремо, а також при реалізації комплексних проектів модернізації;

- при цьому варто додати пункт про корекцію дій при виявленні відхилень, чи інших «маркерах», що були вста-

новленні для ідентифікації якості запроваджених заходів на підприємстві.

Управління інноваційним розвитком повинно стратегічно визначати напрямки об'єднання зусиль в створення нових послуг, процесів, продуктів на основі розробки і трансформації ключових компетенцій підприємства відповідно до умов, що змінюються не тільки зовнішньої, але й внутрішньої середовища підприємства.

Дані зміни обумовлюють необхідність формування нового механізму управління підприємством і розробку методичних і методологічних принципів його інноваційного розвитку що призводить до активізації інноваційної діяльності, головним критерієм якої є відбір і оцінка нових розробок, впровадження в виробництво є основою економічного розвитку і становлення конкурентоспроможного ринку товарів і послуг, високотехнологічна продукція якої повинна бути затребувана ринком, що забезпечить якісно новий рівень розвитку інноваційної економіки.

Інноваційний розвиток здійснюється в умовах формування нових взаємин учасників інноваційного процесу, які сприяють поширенню інновацій у всіх сферах економічної діяльності. Інноваційний розвиток підприємства сфери послуг в даному контексті здійснюється за рахунок ведення інноваційно й діяльності по в сем напрямками діяльності, що призводить до зміни бізнес-процесів підприємства при еволюції взаємин між усіма учасниками інноваційної діяльності.

INTERNATIONAL TRANSPORT UNION: EXPERIENCE AND RULES

Sklyar Ya., student

Scientific adviser: Popova A., Cand. Sc. (Technology),

Associate Professor

Kharkiv National Automobile and Highway University

The modern transport market offers ample opportunities for organizing domestic and international transport.

International transportation is carried out under the conditions of international conventions, as well as the national laws of the countries along which the routes of such transportation run. At the same time, in most cases, several types of transport are consistently used, represented by the subjects of the transport market, often have a different organizational and legal form.

Therefore, the rational organization of international transport has a complex multidimensional task of organizing technical, technological and legal interaction, ensures the integrated use of modes of transport. Such an organization is, in principle, impossible without representing in the form of a complex system a set of subjects of the international transport market involved in solving specific transport problems, united by a common goal – the delivery of cargo and passengers in a timely manner with a given level of quality at minimal cost.

UNCTAD/ICC Rules for Multimodal Transport Documents, 1992 – English. UNCTAD / ICC Rules for Multimodal Transport Documents, 1992 have been in force since 1992 and have received worldwide recognition and have been included in some of the widely used pro forma transport documents (FIATA bill of lading, COMBIDOC, MULTIDOC, etc.).

The UNCTAD / ICC rules are intended for application in the field of international trade and are widely used in international practice when the same legal regime must be applied to the contract of carriage. The rules will apply if the parties to

the contract for the international multimodal transport of goods referred to them in the contract as a rule to which they obey in the performance of the contract.

UN Convention on the Liability of Operators of Transport Terminals in International Trade, 1991, Vienna – eng. United Nations Convention on the Liability of Operators of Transport Terminals in International Trade (Vienna, 1991), adopted on April 19, 1991, but not effective. The Convention applies to transport services provided in relation to cargo that is the subject of international carriage. According to the convention, the operator is responsible for the cargo from the moment it is taken into its jurisdiction until the moment it is handed over or placed at the disposal of a person who has the right to accept it.

European Agreement on Important International Combined Transport Lines and Related Installations (AGTC) dated 01.02.1991 – eng. The European Agreement on Important International Combined Transport Lines and Related Installations (AGTC), Geneva, February 1, 1991 entered into force on October 20, 1993, and on June 29, 1994, the Protocol to the Agreement, in which 32 countries participate.

Incoterms 2010 International rules for the interpretation of conditions – INCOTERMS- 2010 International Commercial Terms are rules for the interpretation of international trade terms developed by the International Chamber of Commerce (ICC). these rules occupy a special place among the various legal means of regulating the relations of the parties under the contract for the international sale of goods. In transport logistics, this concept is also important, as it determines the transfer of risk and responsibility for the goods, the distribution of costs for the delivery of goods.

Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR) -was developed within the framework of the UNECE Inland Transport Committee (UNECE ITC), signed in Geneva on 05/19/1956 and entered into force on 07/02/1961. a document that defines and regulates the

commercial conditions of international road freight transport. The Convention is attended by 25 countries, almost all European countries, as well as a number of countries in Asia and Africa.

European Agreement on Main International Traffic Arteries (AGR) – eng. The European Agreement on main international traffic arteries (AGR) was prepared by the UNECE Inland Transport Committee in English, French and Russian, signed in Geneva on November 15, 1975, entered into force on March 15, 1983. Currently, 37 countries participate in the Agreement. The European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road (ADR) entered into force on January 29, 1968.

Of the Protocol of 28.10.1993 a total of 48 countries participate in the Agreement. The 2003 version of ADR is currently in force. The carriage to which this Agreement applies is subject to national or international regulations concerning road traffic, international road transport or international trade in general. Customs Convention on the International Carriage of Goods with the Application of TIR Carnet (TIR Convention), 1975 implemented in Geneva on November 14, 1975 in English, Russian and French. The Convention is aimed at facilitating the international carriage of goods by road vehicles, simplifying and harmonizing administrative, in particular border, formalities in the field of international transport. The Convention concerns the carriage of goods carried out without intermediate transshipment, in road vehicles, trains of vehicles or containers, crossing one or more borders from the customs office of the place of departure of one state to the customs office of destination of another state or the same state, provided that a certain part TIR operations between start and end are carried out by road.

Currently, the following main types of permits are used to perform international road transport:

- permission for one flight (for a round trip);
- permission for multiple trips, which can be used the maximum number of times within the period of its validity;
- permission for a certain number of trips;
- permission for transit travel;
- a special permit for the carriage of goods to (from) third countries;
- permission to carry out irregular passenger traffic;
- multilateral permission.

In connection with the introduction with the introduction of compulsory controlled rest of drivers during 9:00 a day, «sea highways» allow to increase the efficiency of transport transportation. When lunch or dinner and breakfast with a night of rest for the drivers of heavy vehicles coincide with the stay on the sea ferry.

This scheme is especially effective when the ferry is in transit overnight. Example of a successful maritime highway: Belfast/Dublin – Scotland/Liverpool – Newcastle – Denmark – Sweden.

As a result, we can say that international transportation occupies an important place in the present, there are certainly many issues that need to be improved, in the future the relevance will only grow. This is due to the growth in the production of various types of products, more and more countries are opening borders for exports and imports, and the need for resources is increasing. Therefore, the relevance of transportation from year to year will gain new momentum, and the countries that will develop this structure will have an increasing economic effect every year. The main task for the development of the country in this direction should be: development of transport networks; an increase in the number of transport corridors; improvement of communication lines; reduction of downtime at customs; control at the state level; government support for innovations in transport and transport infrastructure.

ФОРМУВАННЯ ІЄРАРХІЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АТП

*Федотова І.В., д-р екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Оскільки система управління діяльністю АТП відноситься до складних систем, то, як і всі органи управління складними об'єктами і системами, має ієрархічну структуру. Принцип ієрархічності є системоутворюючим в управлінні, тобто є основою формування систем управління економічними об'єктами і процесами. Потрібно визначити основні рівні управління підприємством.

Наразі серед вчених [1-4] немає єдиної думки щодо кількості рівнів управління підприємством та їх змісту. Так, автори М.Х. Мескон [2, с. 48-51] та В.В. Мильнік [3, с. 34-35] пропонують виділяти три рівні структури управління: вищий, середній та нижчий. Дещо відрізняється точка зору про кількість і зміст рівнів управління Е. Прокушева [5, с. 8]. Автор пропонує в системі управління підприємством виділити чотири рівні управління: вищий рівень, середній рівень, первинний рівень та робітники. Відмінною рисою основних рівнів управління є виділення менеджменту первинного рівня та робітників. З огляду на те, що цей підхід відображає об'єктивно існуючу ієрархію, в системі управління підприємством пропонуються такі рівні управління: вищий, середній, первинний та виконавців (робітників).

Кібернетична схема ієрархічного трирівневого контуру управління запропонована авторами Б.А. Райзбергом і Р.А. Фатхутдіновим [6, с. 103]. В ній виділено кілька рівнів ієрархії. Об'єкт управління стосовно суб'єкта першого рівня в цій схемі є одночасно суб'єктом управління до нижчого, підпорядкованого йому об'єкту управління, що дає право називати його суб'єктом управління другого рівня. З огляду на специфіку автотранспортних послуг, та виділені

чотири рівні управління, запропонована спрощена схема ієрархічної структури системи управління АТП (рис. 1).

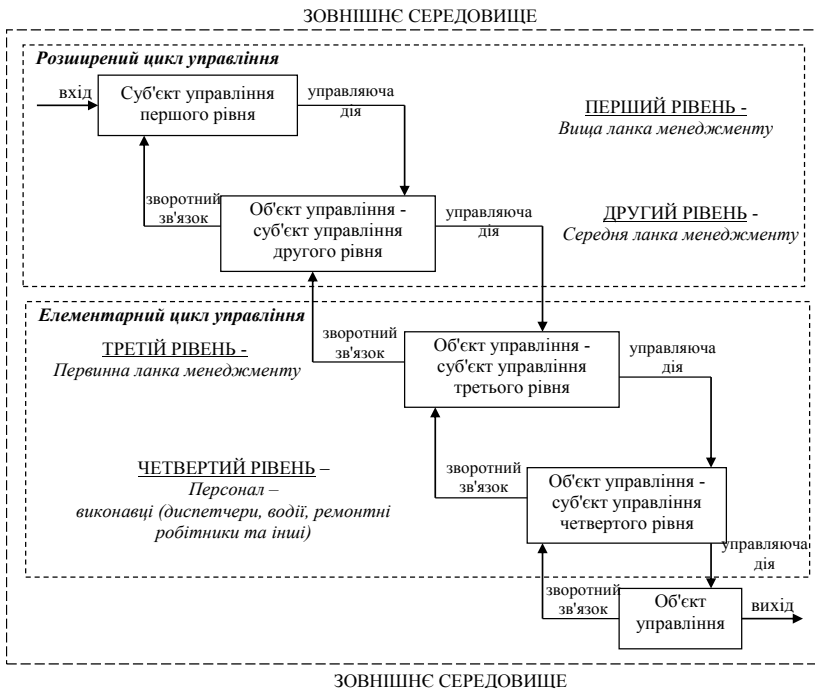

Рис. 1. Загальна схема чотирирівневої системи управління автотранспортним підприємством

На кожному рівні керуючий вплив формують керівники різних ланок управління. Об'єктом управління щоразу є процес певної діяльності, здійснюваний керівниками більш низького рівня, який у свою чергу є суб'єктом управління, що формує керуючі впливи на виконавців. Реакція об'єкту надходить у вигляді зворотного зв'язку. Керуюча підсистема являє собою ієрархічну структуру, яка відповідає організаційній структурі підприємства. З огляду на те, що існують різні горизонти управління (стратегічний,

тактичний та оперативний), керуючу підсистему можна представити у вигляді взаємозв'язку двох циклів: елементарного і розширеного.

По відношенню до керованої підсистеми, елементарний цикл управління визначає основні елементи оперативного горизонту управління. Стратегічному й тактичному горизонтам відповідає розширений цикл управління. Керівництво вищої та середньої ланок (директор і його заступники) виробляють рішення стратегічного і тактичного характеру, а керівники первинної ланки (начальники відділів, автоколон) розподіляють роботу між виконавцями.

На елементарному циклі управління виконує контактний персонал. Менеджери, які приймають і оформлюють замовлення на послуги у споживачів, диспетчери – розробляють індивідуальну послугу для споживача, а от безпосереднім виконавцем послуг є водії, від якості роботи яких і залежить задоволеність споживача кінцевою послугою. На останньому четвертому рівні управління виконавці (робітники) керують об'єктом управління – знаряддями та предметами праці. Розширений цикл відповідає управлінню життєздатністю підприємства в цілому, а елементарний цикл – управлінню певними процесами функціонування підприємства, що забезпечують життєздатність підприємства.

Для встановлення змісту і зв'язків функцій управлінського циклу необхідно ідентифікувати їх щодо контуру управління, де здійснюються два основних цикли: елементарний і розширений. Авторами Є.Т. Удовиченко, Ю.І. Койфманом та ін. [7, с.36] пропонується умовно виділити в системі управління три основних блоки (класи) функцій: вирішальний (D), перетворюючий (R) та інформаційно-контрольний (I). Таке уявлення відповідає вичленуванню процесів управління на елементи-носії його загальних (блок D), обмежувальних (блок I) і конкретних властивостей (блок R). Блок D на основі цільової функції і заданої системи обмежень,

перетвореного і упорядкованого сигналу зворотного зв'язку від блоку І приймає управлінське рішення. Це рішення (оптимальне, переважне або задовільне) надходить в блок R, що трансформує його в активну форму і передає виконавчому органу об'єкту управління. Блок J перетворює сигнали зворотного зв'язку від об'єкта управління у впорядковані сигнали неузгодженостей між заданими і реальними значеннями параметрів «входів», «внутрішніх» і сполучених параметрів керованої системи. Крім того, цікавим є представлення об'єкту управління виробничої системи у вигляді трьох взаємопов'язаних структур: виробничо-виконавчу структуру (виконавці), виробничо-технологічну структуру (знаряддя праці) та структуру предметів праці.

Таким чином, запропонована ієрархічна система управління АТП, яка зображена у вигляді цілеспрямованого контуру управління на основі використання кібернетичного підходу до моделювання систем.

Перелік посилань:

1. Малин А. С., Мухин В. И. Исследование систем управления: учеб. для вузов. Москва: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005. 400 с.
2. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: пер. с англ. Москва: Дело, 1999. 800 с.
3. Мыльник В. В., Титаренко Б. П., Волочиенко В. А. Исследования системы управления : учебное пособие для вузов. Москва: Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 352 с.
4. Овчиннікова В. О., Харламова І. М. Адаптивне управління залізничним транспортом України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 55–59.
5. Прокушев Е. Ф. Менеджмент первичного уровня. Москва : Доликов и К, 1999. 320 с.
6. Райзберг Б. А., Фатхутдинов Р. А. Управление экономикой : учебник. Москва : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1999. 784 с.
7. Удовиченко Е. Т., Койфман Ю. И., Банин Ю. А. Комплексне автоматизированные системы управления качеством: (Методы и средства проектирования). Москва: Издательство стандартов, 1989. 192 с.

ПРОЦЕС РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ВЗАЄМОВІДНОСИН АТП ЗІ СПОЖИВАЧАМИ

*Федотова І.В., д-р екон. наук, доцент
Асташов А.Р., здобувач вищої освіти*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Припинення бурхливого зростання багатьох ринків, а також пов'язане з цим загострення конкуренції на ринку вантажних автотранспортних перевезень, змушують АТП шукати більш ефективні підходи до розробки та просування своєї торгівельної пропозиції. Низька ціна, масова реклама і традиційний маркетинг не гарантує успішного продажу. Тому зовсім не випадково АТП переорієнтують свої зусилля і бюджети не на завоювання клієнта, а на його утримання. Досягти успіху в конкурентній боротьбі за кожного клієнта, підвищити ефективність роботи зі споживачами та їх лояльність дозволить реалізація стратегії взаємовідносин АТП зі споживачами.

Стратегія взаємовідносин АТП зі споживачами послуг є частиною загальної стратегії маркетингу АТП. В даний час є багато досліджень по розробці стратегій маркетингу для підприємств [1-3], проте більшість з них має загальний характер, не враховує специфіки АТП. Також при виборі стратегії акцент в аналізі робиться на стратегічні зони господарювання або одиниці бізнесу, окремі сегменти оточення підприємства, на які воно має або може отримати вихід. Проте, для побудови довгострокових взаємин з існуючими та потенційними споживачами найбільш перспективними є клієнто-орієнтовані стратегії або стратегії утримання споживачів, які розробляються індивідуально для кожного споживача послуг.

Вже протягом тривалого часу основним напрямком діяльності багатьох маркетологів стало управління взаємовідносинами з споживачами (Customer Relationship Management – CRM). Система CRM [4, 5] – це стратегія

управління відносинами з клієнтами. Вона включає в себе базу даних з детальною інформацією про клієнта і спектр надаваних йому послуг, а також інструменти аналізу і планування відносин з цим клієнтом. До переваг систем CRM можна віднести автоматизацію і координацію бізнес-процесів (БП) в маркетингу, індивідуалізацію відносин зі споживачами, особливий інтерес представляє побудова клієнто-орієнтованих стратегій на основі управління БП.

Стратегія взаємовідносин розробляється для дуальних відносин, які виникають між підприємством і споживачем в процесі взаємодії. Вона повинна враховувати інтереси АТП і інтереси споживача автотранспортних послуг, визначати взаємовигідні напрямки їх розвитку. Основні етапи розробки стратегії взаємовідносин АТП зі споживачами послуг є послідовне і узгоджене виконання ряду дослідницьких, аналітичних та розрахункових процедур, представлених на рис. 1.

Розроблена схема дозволить обґрунтувати вибір стратегії взаємовідносин для кожного споживача послуг індивідуально, виходячи зі сформованих зовнішніх і внутрішніх умов їх взаємодії на ринку автотранспортних послуг.

Базуючись на оцінці рівня цінності [6] і лояльності споживачів автотранспортних послуг до АТП [7], визначається рівень взаємовідносин АТП зі споживачами послуг, який характеризує вигоди (цінності), які кожен суб'єкт взаємодії отримує для себе в результаті спільної діяльності. Тому, для його оцінки необхідно порівняти цінність споживача для АТП із сприйняттям споживачем цінності для нього послуги даного АТП. Після цього виявляються тенденції до поліпшення або погіршення взаємин, визначаються перспективи цих відносин.

На основі матриці цінності споживача для підприємства обираються відповідні стратегії управління цінністю індивідуального споживача.

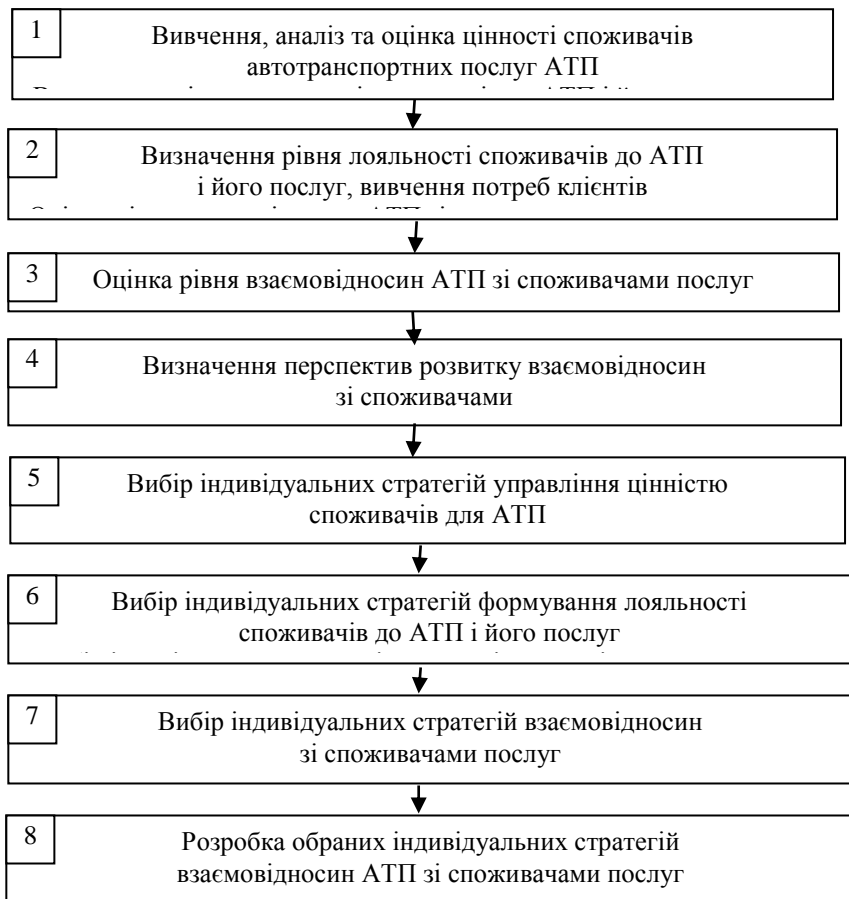

Рис. 1. Процес розробки стратегії взаємовідносин зі споживачами автотранспортних послуг

Для формування лояльності споживачів потрібно розробляти такі програми лояльності, які будуть в значній мірі впливати на фактори, від яких залежить її рівень. За результатами оцінки рівня лояльності споживача визначається, на які групи показників необхідно впливати АТП.

Після цього по кожному клієнту зіставляються обрані стратегії управління цінністю і формування лояльності споживача, виходячи з позиції, яку займає споживач за рівнем взаємин. На основі цього розробляються індивідуальні стратегії взаємовідносин АТП зі споживачами послуг. Оскільки ступінь лояльності споживача залежить від величини тієї цінності, яку він отримує в АТП, а придбана цінність є результатом бізнес-процесів, то для безперервного підвищення здатності створювати цінності підприємство повинно постійно покращувати свої процеси створення цінностей. Безперервне поліпшення процесів – необхідна стратегія бізнес-діяльності на конкурентному ринку.

Таким чином, запропонована схема розробки стратегії взаємовідносин АТП з індивідуальним споживачем, яка дозволяє враховувати інтереси як АТП, так і споживача послуг, а також покращувати процеси їх взаємодії.

Перелік посилань:

1. Дойль П., Штерн Ф. Маркетинг-менеджмент и стратеги. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 544 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 466 с.
3. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива. Санкт-Петербург : Наука, 1996. 589 с.
4. Голубкова Е. Н., Давтян Д. М. Внедрение концепции CRM на предприятии. *Маркетинг в России и за рубежом*. 2003. № 3. С. 123–131.
5. Верхоеф П. С., Лангерак Ф. Размышления по поводу CRM: стратегическое внедрение CRM. Зарубежный опыт CRM систем управления. URL: <http://www.bmicro.ru/articles/99/361> (дата обращения: 29.04.2021).
6. Федотова И. В. Выбор ключевых потребителей автотранспортных услуг. *Економіка транспортного комплексу*. 2005. Вип. 9. С. 101–108.
7. Федотова И. В. Особенности измерения лояльности потребителей автотранспортных услуг. *Вісник економіки транспорту і промисловості. Спеціальний випуск*. 2006. Вип. 14. С. 80–81.

ВИЗНАЧЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АУТСОРСИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Федотова І.В., д-р екон. наук, доцент

Масалов Є.І., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У теперішній час аутсорсинг широко застосовується в усьому діловому світі.

З виходом міжнародних стандартів ISO сімейства 9000 версії 2000 року [1], в яких були викладені вимоги і рекомендації, пов'язані з аутсорсингом, інтерес до нього різко зріс. Відповідно до вимог пункту 4.1 МС ISO 9001:2000 якщо підприємство приймає рішення, що будь-які процеси, які впливають на відповідність продукції пропонованим вимогам, можуть бути виконані зовнішніми організаціями, то підприємство повинно забезпечити управління такими бізнес-процесами (БП). Управління такими процесами в зовнішніх організаціях має бути ідентифіковано в рамках системи менеджменту якості підприємства.

На основі вищевикладеного матеріалу постає необхідність розгляду існуючих методик та підходів до визначення доцільності впровадження аутсорсингу в діяльність АТП. Виділяють розрахункові та графічні методики.

Група економічних (чисельних) методик заснована на розрахунку витрат при внутрішньому виконанні функції та їх зіставленні з витратами при аутсорсингу. Більш детально розглянемо їх у таблиці 1.

Основна перевага цих методик полягає в отриманні конкретних даних, що допускають об'єктивне порівняння різних варіантів і сценаріїв. Недоліком є те, що група економічних методик не враховує стратегічні моменти, якісні та суб'єктивні чинники.

Таблиця 1

Економічні методики оцінки доцільності впровадження аутсорсингу

Автор методики	Сутність методики
Б.А. Анікін, І.Л. Рудая [2]	Оцінка витрат на виробництво своїми силами в порівнянні з придбанням. Метод розрахунку за процесами
С.М. Казанцева [3]	Зіставлення власних витрат і витрат на аутсорсинг
С. Зацепа [4]	Порівняння витрат на власного співробітника і зовнішнього виконавця для разової роботи
С.В. Піменов [5]	Мінімізація витрат підприємства від реалізації повного набору бізнес-процесів в бізнес-ланцюжку діяльності організації
Р. МакІвор [6]	Розрахунок собівартості за видами діяльності для випадків внутрішнього і зовнішнього виконання для аутсорсингу стрижневих функцій

До групи графічних відносяться методики, що використовують графіки, матриці та дерева прийняття рішення. Графічні методики дозволяють оцінити суб'єктивні фактори і ризики, є досить наочними, але не дозволяють отримати конкретні результати і дати однозначну відповідь про доцільність аутсорсингу.

Визначення типу аутсорсингу або іншої стратегії підприємства щодо обраних БП, пропонується проводити на основі побудови матриці доцільності впровадження аутсорсингу в діяльність підприємства. На основі аналізу існуючих методик оцінки доцільності використанні аутсорсингу (таблиця 1), запропонований власний алгоритм прийняття рішення щодо передачі БП на аутсорсинг, який представлений на рисунку 1. Підприємство повинно обрати неосновні бізнес-процеси, які потрібно оцінити з точки зору можливостей підприємства виконувати їх самостійно, та за допомогою матриці доцільності аутсорсингу визначити, чи потрібно передавати БП на аутсорсинг. На автотранспортному підприємстві (АТП) можуть бути передані на аутсорсинг

такі бізнес-процеси, як ІТ-послуги, логістичні процеси, бухгалтерський облік та інші. Структура БП АТП більш детально представлена на рисунку 2.

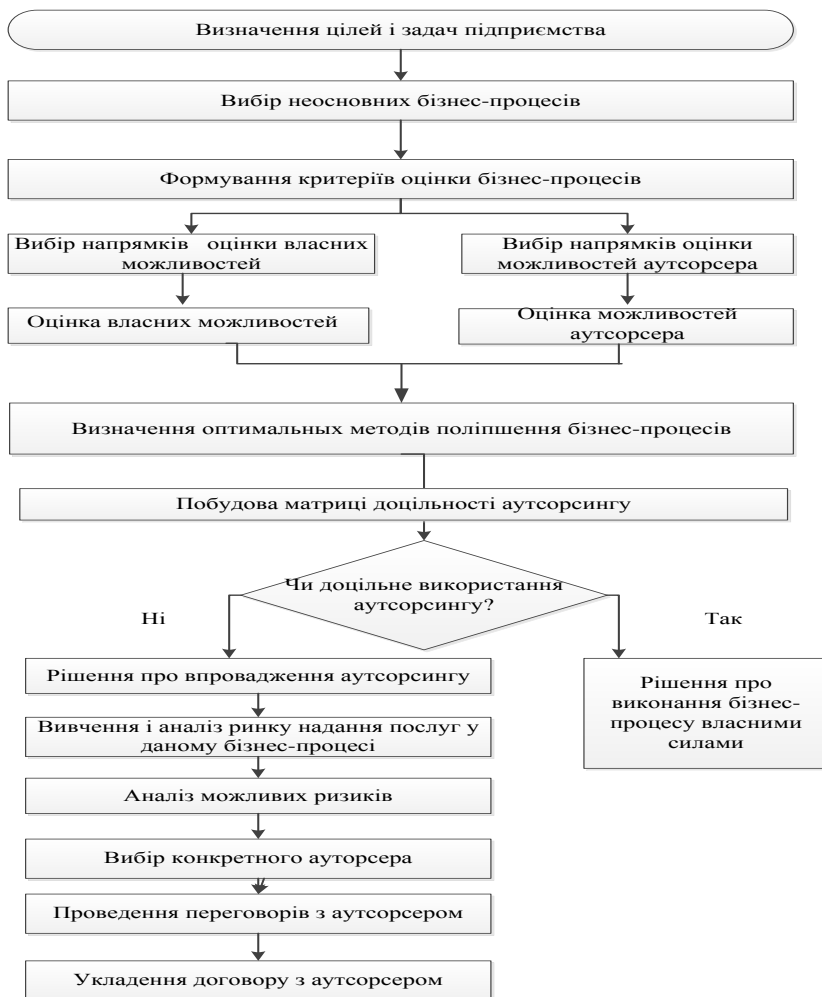

Рис. 1. Схема алгоритму визначення доцільності впровадження аутсорсингу на підприємстві

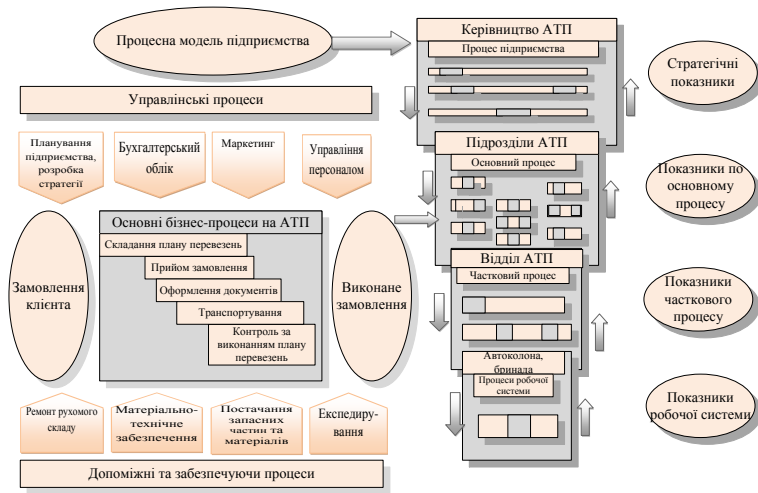

Рис. 2. Бізнес-процеси на АТП

При оцінці БП можливо прийняти рішення – зосередити власні ресурси на його поліпшенні або залучити сторонню організацію для виконання БП. Це дозволить підвищити ефективність БП, а також створити передумови для модернізації та зростання підприємства.

Перелік посилань:

1. ДСТУ ISO 9001-2001. Державний стандарт України. Системи управління якістю. Вимоги. Київ : Держстандарт України, 2001. 33 с.
2. Аникин Б. А. Аутсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентоспособных организаций. Москва : Инфра-М, 2003. 192 с.
3. Казанцева С. М. Проектирование организационных систем на основе аутсорсинга бизнес-процессов. Тюмень : ТГИМЭУП, 2003. 208 с.
4. Зацепя С. Рентабельность малого бизнеса и ИТ-аутсорсинг. *Управление компанией*. 2006. № 7. С. 56–58.
5. Пименов С. В. Инновационное обеспечение развития предприятий пищевой промышленности : автореф. дисс. на соиск. науч. степени д-ра экон. наук : 08.00.05. Санкт-Петербург, 2011. 36 с.
4. McIvor R., Wall A.P., Humphreys P.K., McKittrick A. A Study of Performance Measurement in the Outsourcing Decision. *CIMA Publishing. Research Executive Summaries Series*. 2009. Vol. 4, iss. 3. 120 p.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ

*Фісун К.А., д-р екон. наук, професор
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків*

Детальній розробці концепції ресторану, повинні передувати маркетингові дослідження.

Багато майбутні власники ресторанів не хочуть проводити серйозні маркетингові дослідження. Це справа не одного дня і досить дороге. Чи можна обійтися без них? В принципі, звичайно, можна. Існує два варіанти. По-перше, не проводити взагалі ніяких досліджень, а цілком і повністю покласти на свою інтуїцію і знання поточного ринку ресторанних послуг. В цьому випадку, автор проекту цілком і повністю несе відповідальність за його майбутній успіх, або неуспіх як перед собою, так і можливими зовнішніми інвесторами, які вклали в проект ресторану. По-друге, існує інший шлях – не проводити масштабних маркетингових досліджень, а обмежитися експертними оцінками консультантів ресторанного бізнесу. Вони, спираючись на свій попередній досвід і, добре орієнтуючись на ринку, допоможуть побачити всі плюси і мінуси існуючої ідеї ресторану. При цьому знову ж таки, треба віддавати собі звіт в тому, що такі оцінки хоч і є маркетинговим методом, але можуть не дати відповідей на всі питання. Їх швидше можна назвати експрес-діагностикою ресторанної ідеї, за результатами якої видається експертний висновок.

У центрі методології системного аналізу знаходиться операція кількісного порівняння альтернатив, яка виконується з метою вибору альтернативи, яка підлягає реалізації. Якщо вимога якісної порівнянності альтернатив виконано, можуть бути отримані кількісні оцінки. Але для того, щоб кількісні оцінки дозволяли вести порівняння альтернатив, вони повинні відображати властивості альтернатив (вихід-

ний результат, ефективність, вартість та інші), які беруть участь в порівнянні. Досягти цього можна, якщо враховані всі елементи альтернативи і дано правильні оцінки кожному елементу.

Так виникає ідея виділення «всіх елементів, пов'язаних з даною альтернативою», тобто ідея, яка на повсякденній мові виражається як «всебічне врахування всіх обставин». У системному аналізі, цілісність, що виділяється цим визначенням, називається повною системою або просто системою. Система, таким чином, є те, що вирішує проблему.

Як виділити цю цілісність, «систему», як встановити, входить даний елемент в дану альтернативу чи ні? Єдиним критерієм може бути участь даного елемента в процесі, що приводить до появи вихідного результату даної альтернативи. Якщо це так, то поняття процесу виявляється центральним поняттям системного аналізу.

Таким чином, те, що перш за все має бути виділено, якщо ми хочемо думати і діяти «системно», є процес. Не може бути системного мислення без ясного розуміння процесу.

Питання класифікації ресторану – одна зі складових позиціонування бізнесу. У вітчизняній літературі, присвяченій ресторанному бізнесу, зустрічається найрізноманітніша класифікація. Причому, як правило, бувають порушені самі принципи класифікації (наприклад, можна зустріти музичний ресторан, український ресторан, класичний ресторан).

Було б вірним, дотримуватися прийнятої в ряді країн системи присвоєння «зірковості» ресторанам. «Зірковість» можна розглядати як якийсь агрегований показник, що враховує такі характеристики ресторану, як його географічне розташування, якість обслуговування (знання етикету і кваліфікованість персоналу, сервірування столів, смакові якості страв, розмір порцій і ін.), оформлення інтер'єру, рівень цін, наявність стоянки для автотранспорту, наяв-

ність музичних програм, наявність додаткових послуг (для дітей – додаткових приміщень).

Відповідно, кожен ресторан може мати свої відмінні риси (конкурентна перевага), що допомагають йому позиціонуватися на ринку. Тому, при виробленні стратегії позиціонування необхідно добре уявляти собі спрямованість ресторану. Відмінні риси можуть бути закладені як спочатку в концепцію ресторану при його створенні, так і вноситися пізніше, в процесі роботи. Якщо їх немає, їх можна придумати. Самі звичайні на перший погляд речі можна перевести в конкурентну перевагу і зробити об'єктом позиціонування.

Починати слід з ревізії маркетингу, з перевірки маркетингового середовища, в якій діяла фірма. Перш за все, необхідно звернути увагу на те, які зміни відбулися в макросередовищі. З цією метою треба проаналізувати демографічні фактори, а саме: які траплялися демографічні події, які вплинули на попит на її продукцію і які у відповідь дії слід зробити фірмі.

Потім аналізуються економічні чинники, які несприятливо стали впливати на результати діяльності фірми, зокрема, можливо, відбулося різке збільшення орендної плати, цін і тарифів на воду, тепло, електроенергію.

Аналогічним чином досліджуються зміни і тенденції в розвитку інших факторів макросередовища, які обумовлюють зниження ефективності діяльності фірми.

Після цього аналізується мікросередовище, в якій діє фірма. Перш за все, оцінюються зміни ринку послуг, які надає фірма: а чи відбулося звуження ринку, нові сегменти, попит на продукцію фірми, склад покупців, чи не з'явилися нові конкуренти. Змінилися вимоги до якості, ціні продукції фірми, рівню обслуговування.

Далі, піддаються ревізії прийняті програми маркетингу. Корисно, наприклад, ще раз уточнити, чи чітко зорієн-

тована програма фірми на ринкову діяльність; цілком чи ясно визначені завдання самої фірми і її маркетингу у вигляді чітких цілей, які служили б керівництвом при плануванні маркетингу і оцінці досягнутого; чи відповідають маркетингові задачі реального конкурентного становища фірми, її ресурсів і можливостей.

Ясно, що найбільш рентабельні підрозділи і товари треба розширювати, менш рентабельні і/або збиткові – скорочувати або замінювати на перспективні. Це призводить до необхідності розробки стратегії зростання фірми.

Таким чином, аналіз існуючого господарського портфеля дозволяє прийняти рішення щодо подальшого розвитку фірми.

У виробничій діяльності і повсякденному житті часто виникають такі ситуації, коли з'являється необхідність в обслуговуванні вимог, або заявок, що надходять в систему. Іноді системи обслуговування мають обмеженими можливостями для задоволення попиту, і це призводить до утворення черг.

Завданнями теорії масового обслуговування є аналіз і дослідження явищ, що виникають в системах обслуговування. Одна з основних завдань теорії полягає у визначенні таких характеристик системи, які забезпечують задану якість функціонування, наприклад, мінімум часу очікування, мінімум середньої довжини черги тощо.

Спільною особливістю всіх завдань, пов'язаних з масовим обслуговуванням, є випадковий характер досліджуваних явищ. Кількість вимог на обслуговування, тимчасові інтервали між надходженням і тривалість обслуговування випадкові. Тому основним апаратом опису систем обслуговування виявляється апарат теорії випадкових процесів, зокрема марковських.

Всякій системі масового обслуговування характерна структура, яка визначається складом елементів і функціо-

нальними зв'язками. Основні елементи системи наступні: вхідний потік вимог, канали обслуговування, черга вимог і вихідний потік вимог.

Можливі системи з дуже складною структурою зв'язків, або більш прості. Вхідний потік являє сукупність вимог, які надходять в систему і потребують обслуговування. Прикладами вхідних потоків є: потік клієнтів в майстерні по ремонту, потік хворих, що надходять в лікарню, потік літаків, що прибувають в аеропорт. У ситуації, що розглядається – це замовлення на «обід в офісі». Кожній з систем масового обслуговування властива певна організація. По складу системи обслуговування бувають одноканальні і багатоканальні. Багатоканальні системи можуть складатися з операторів як однакової, так і різної продуктивності.

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

ВПЛИВ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ НА СТАН ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

*Артем'єва О.О., канд. екон. наук, доцент
Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь*

Небезпечний вірус та наслідки від його активності вже здійснили вплив на весь міжнародний простір і будуть здійснювати його надалі. Найбільш згубного впливу від пандемії COVID-19 нині зазнає економіка. На період жорстких карантинних заходів практично зупинилося міжнародне переміщення людей і товарів. Введення таких жорстких обмежувальних заходів має негативні наслідки: пригнічення економічної активності (з можливістю припинення діяльності), збільшення кількості безробітних, збідніння громадян, зростання злочинності, падіння доходів бюджету і, як наслідок, зменшення фінансування різних сфер.

Дана ситуація зумовлює зміни в обліку та поданні звітності. В першу чергу, це стосується принципу безперервності при поданні звітності. Згідно НП(С)БО 1 [1]: «безперервність діяльності передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі».

Згідно МСБО 1 [2], управлінський персонал повинен оцінювати здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Якщо управлінський персонал планує ліквідувати компанію чи припинити діяльність, або не має інших реальних альтернатив таким заходам, то звітність складається на основі припущення про не безперервність діяльності. Оцінюючи доречність при-

пущення про безперервність, управлінський персонал бере до уваги всю наявну інформацію щодо майбутнього – щонайменше на 12 місяців з кінця звітнього періоду.

Аудиторська компанія KPMG зазначає, що ключовим питанням повинно бути, чи матиме компанія достатню ліквідність, щоб продовжувати виконувати свої зобов'язання у встановлені строки. Наприклад, компанії слід проаналізувати:

- чи вона має достатні грошові кошти та невикористані кредитні лінії/позики для покриття короткострокових потреб;

- чи необхідні додаткові дії з боку управлінського персоналу, завдяки яким компанія зможе генерувати достатні грошові потоки для виконання своїх зобов'язань у встановлені строки;

- чи необхідно компанії домовлятися з кредиторами про реструктуризацію та/або збільшення обсягів позик;

- чи необхідно реструктурувати операції з метою зменшення операційних витрат;

- чи необхідно переносити капітальні витрати на майбутні періоди;

- чи слід звертатися за фінансовою підтримкою до акціонерів та/або державних програм, призначених для підтримки бізнесу [3].

МСФЗ 7 [4] передбачено, що розкриття інформації зосереджене на ризиках, які виникають унаслідок фінансових інструментів, та яким чином ними управляють. Ці ризики, як правило, включають кредитний ризик, ризик ліквідності та ринковий ризик, але не обмежуються ними. Вимагається розкриття інформації про невиконання зобов'язань та порушення умов позикових угод, визнані протягом та наприкінці звітнього періоду. Не маючи підстав про порушення принципу безперервності в звітності зазначається, що даний принцип дотриманий. Проте, якщо щодо

цього існують сумніви в звітності зазначається, що даний принцип не дотриманий і причини такого рішення.

Таким чином, основними факторами, які виникли у зв'язку з карантинними заходами та які суттєво вплинули на процес ведення обліку та формування звітності є погіршення загального економічного становища з постійною невизначеністю ситуації, що перешкоджало робити обґрунтовані прогнози щодо майбутньої діяльності. Основні зміни ведення обліку та їх відображення в звітності присутні в такому аспекті як наявність принципу безперервності діяльності.

Подальші дослідження в даній сфері повинні бути направлені на аналіз змін у веденні обліку та формуванні звітності підприємств в пост карантинних умовах 2021 року або в умовах нових карантинних заходів.

Перелік посилань:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. Наказом М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. Редакція від 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 26.03.2021).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 25.03.2021).

3. Які фактори, що стосуються безперервності діяльності, слід враховувати? *KPMG*. 2020. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/04/COVID-19-going-concern-3a.html> (дата звернення: 28.03.2021).

4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 05.04.2021).

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Бреус В.В., здобувач вищої освіти

Гулько В.Л., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К. П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Під правовим забезпеченням підприємницької діяльності можна розуміти сукупність юридичних норм, закріплених у Конституції України, законодавчих, нормативно-правових актах і актах індивідуального характеру, які демонструють правила поведінки суб'єктів підприємництва при провадженні ними господарської діяльності та висвітлюють міру відповідальності у випадку посягання на ці правила. Правове забезпечення, своєю чергою, захищає, з одного боку, суб'єктів підприємницької діяльності у зобов'язанні забезпечення їх законних прав та інтересів, з іншого боку, має право у разі порушення прав споживачів, антимонопольного, податкового чи екологічного законодавства тощо застосовувати відносно них заходи адміністративного примусу.

Правове забезпечення підприємництва полягає у чіткій, систематичній і недвозначній реалізації органами державної влади і місцевого самоврядування змісту прав суб'єктів господарювання, впорядкуванні правовідносин, які виникають у сфері здійснення конституційного права на підприємство та формуванні дієвого механізму державних гарантій щодо підтримки і сприяння підприємницькій діяльності. Правове забезпечення діяльності підприємців має стати правовою стратегією держави, органів публічної адміністрації і суб'єктів підприємництва, до нього входять правила, способи і система регулювання господарських відносин; закріплення в економіці господарського правопорядку; дотримання вказівок держави, положень договорів, на-

ціональних і регіональних платформ соціально-економічного розвитку.

Регулювання правового забезпечення підприємницької діяльності опосередковується двома напрямками:

– регулювання порядку реалізації права на підприємництво, запевняючи його непорушність та розкриваючи правовий статус суб'єктів господарювання.

– визначення мети, організаційно-правових методів, системи і засобів контролю держави на підготовку зв'язків щодо здійснення підприємницької діяльності.

Досліджуючи стан розвитку економічних відносин, можна стверджувати, що законодавство перестало бути фундаментом правового регулювання і не забезпечує виконання державних, галузевих чи регіональних програм соціально-економічного розвитку. Сучасні умови господарювання вимагають упорядкування і вдосконалення національної правової системи, зокрема, прийняття ефективних підприємницьких законів.

Підприємницьке законодавство в Україні складають контролюючі підприємство закони України та постанови Кабінету Міністрів, нормативні акти міністерств і відомств, органів місцевого самоврядування, включаючи державні органи, які виконують регулювання підприємництва, контроль і нагляд за ним. Загалом, у підприємницькому законодавстві України можна виділити три джерела нормативно-правових актів:

– Конституція України, відповідно до ст. 42 якої кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність, котра дозволена законом [1];

– блок спеціальних нормативних актів, котрі визначають тільки підприємницьку діяльність: Закони України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства та інші;

– нормативно-правові акти, які включають окремі правила чи їх сукупність, що регулюють підприємництво: Господарський Кодекс України, Цивільний Кодекс України, Податковий Кодекс України, Закони України «Про власність», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності та інші [2].

Розглядаючи вітчизняну законодавчу базу підприємництва, можна виділити те, що теперішні положення потребують розробки та впровадження дієвих механізмів державного регулювання, які б заохочували підприємницьку діяльність.

Головне завдання держави – всебічне стимулювання активності у сфері виробництва, формування сприятливих відносин для підприємництва, а також забезпечення зайнятості населення, тобто забезпечити своїм громадянам гідний рівень життя. Тому роль держави виявляється у розробленні системи нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання ринку, підприємницької діяльності, митних правил, банківської діяльності, цін і заробітної плати, соціального захисту населення.

Отже, можна сказати, що достатню роль у регулюванні підприємницької діяльності належить якраз правовому регулюванню, оскільки підприємництво є сферою взаємодії держави з ринком [3]. У загальному вигляді вдосконалення правового становлення підприємницької діяльності має здійснюватися за такими напрямками [2-6]:

– необхідність формування в суспільстві заходами агітації, заохочення, переконання суспільної думки, що процвітаючі підприємці це основа матеріального достатку усіх інших верст населення;

– забезпечення умов функціонування ринкової економіки за рахунок забезпечення правової бази та суспільної атмосфери, для успішного розвитку підприємницької діяльності та створення умови інтегрування підприємців у

загальний простір соціальної відповідальності й підтримки стабільності економічних реформ;

– реформування регуляторних зв'язків між державою та суб'єктами підприємництва з цілю подолання опору ходу регуляторної й адміністративної реформи та інертності зі сторони органів публічної адміністрації, що мають компетентність у сфері регуляторної політики [4, 7].

Таким чином, правове забезпечення підприємництва в Україні потребує подальших удосконалень, ось деякі з них:

– визначення змісту та ефективності адміністративно-господарсько-правової відповідальності;

– визначення правових основ адміністративної діяльності публічної адміністрації;

– визначення правових заходів щодо винищення корупції в господарській та публічній сферах.

Перелік посилань:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.04.2021).

2. Гой І. В., Смелянська Т. П. Підприємництво : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 368 с.

3. Гарагонич О. В., Бисяга Ю. М. Правове регулювання підприємницької діяльності в Чеській та Словацькій республіках. Ужгород, 2005. 176 с.

4. Щербіна В. С. Деякі проблеми удосконалення господарського і господарського процесуального законодавства. *Право України*. 2010. № 8. С. 13–18.

5. Добровольська В. Засоби державного регулювання підприємницької діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 2. С. 94–99.

6. Полешко А. Міжнародний семінар з питання законодавчого процесу в Україні. *Право України*. 2010. № 11. С. 322–329.

7. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика / З. С. Варналій та ін. Київ : Знання України, 2005. 380 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Гуцько В.Л., здобувач вищої освіти

Бреус В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із ключових завдань діяльності будь-якої країни в сфері регулювання підприємницької діяльності є пошук і встановлення розумного співвідношення між державним регулюванням і ринковим саморегулюванням.

Правове регулювання підприємницької діяльності можливе завдяки існуванню об'ємного масиву правових норм.

Так, перші закони щодо регулювання підприємницької діяльності на території України були прийняті російським урядом у 1863-1865-х роках. Вони надавали права членам купецьких гільдій, міської аристократії і помісному дворянству, селянам і колоністам в містах їхнього поселення на свободу підприємства і отримали свідоцтва на заняття виробничої і комерційної діяльності. Ці міри призвели до бурного розвитку господарської діяльності в країні.

Проте, якщо в Росії були проблеми з накопиченням капіталу необхідного задля розвитку підприємництва, то в Сполучених Штатах Америки уже наприкінці ХІХ століття постала проблема щодо обмеження діяльності компаній, які почали монополізувати свої галузі, наприклад, Standard Oil. Це призвело до створення антитрестовського законодавства, включаючи закони Шермана і Клейтона у 1890 і 1914 роках відповідно.

Наразі в усіх розвинутих країнах державне регулювання тією чи іншою мірою є важливим елементом економічної діяльності. При цьому форми впливу відрізняються залежно від історичних і культурних традицій країн, факторів розвитку економіки й інших національних особливостей.

Перед Україною на початку 90-х років, як і в інших пострадянських країнах, постала проблема необхідності скасування існуючих у законодавстві обмежень щодо ведення підприємницької діяльності та створення відповідного правового поля, яке б стимулювало розвиток підприємництва і його підтримку.

Так, 7 лютого 1991 року Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про підприємництво». У цьому законі визначались основні правові, економічні і соціальні засади підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території України, встановлювались гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки (з 01.01.2004 р. утратив чинність, окрім ст. 4 щодо обмежень у здійсненні підприємницької діяльності). Також підприємницьку діяльність в Україні регламентували Закони України «Про власність» (1991 р.; утратив чинність), «Про підприємства в Україні» (1991 р.; утратив чинність), «Про господарські товариства» (1991 р.; частково утратив чинність), «Про селянське (фермерське) господарство» (1991 р.; утратив чинність), «Про захист економічної конкуренції» (2001 р.) та інші менш значні документи.

Указом Президента України 30 жовтня 1997 року було створено спеціальний уповноважений орган виконавчої влади – Державний комітет України з питань розвитку підприємництва, який брав безпосередню участь у формуванні і реалізації державної політики у сфері розвитку і підтримки підприємництва, здійснював керівництво дорученою йому сферою управління, ніс відповідальність за її стан і розвиток [1]. У грудні 1999 року він був перейменований на Державний Комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва.

На теперішній час правове регулювання підприємницької діяльності регулюється нормативно-правовими актами як загального, так і спеціального характеру. Проте уповільнення темпів зростання суб'єктів підприємницької дія-

льності і зменшення кількості зайнятих на них може свідчити про недосконалість нормативно-правової бази.

Наразі в розвинутих країнах малі і середні підприємства складають найбільш важливий сектор національної економіки. Якщо великі підприємства й організації визначають рівень науково-технічного розвитку і виробничого потенціалу країн, то малі і середні підприємства, будучи найбільш масовою діловою формою життя, забезпечують соціально-економічну стабільність розвитку економіки.

Сектор малого і середнього підприємства відрізняється високим рівнем динамічності, гнучкості, інноваційної активності, здатністю до швидкого створення нових виробництв і нових робочих місць. Так, за дослідженням проведеним у США в 1995 році, за останнє десятиліття XX століття приблизно 55 % усіх інновацій і близько 75 % нових робочих місць були створені цими секторами підприємства. При цьому ефективність капіталовкладень приблизно у 9 разів вища, ніж у сфері великого бізнесу [2].

Про вплив малих і середніх підприємств (МСП) на економіку різних країн можна судити за даними, наданими в таблиці 1.

Таблиця 1
Частка малих і середніх підприємств у структурі ВВП
різних країн у 2010-2019 роках [3]

Країна	Частка МСП у структурі ВВП, %
США	50-52
Великобританія	53-56
Німеччина	55-57
ЕС	65-68
Італія	58-60
Китай	58-60
Україна	54-55
Франція	55-57
Японія	52-55

За даними, наданими в першому національному бізнес-форумі Industry4Ukraine, вклад малого і середнього бізнесу становить 55 % ВВП. У той же час, було зауважено, що кількість підприємств в Україні значно вища, ніж в Європі, але їхня ефективність при цьому менша майже у 10 разів.

Таким чином, у роботі було коротко розглянуто заходи державного регулювання підприємництва, здійснені Україною на початку свого існування. Аналіз нормативно-правової бази щодо регулювання підприємницької діяльності свідчить, що існуюча законодавча база не задовольняє сучасні умови, значною мірою гальмує розвиток підприємництва.

Перелік посилань:

1. Положення про Державний комітет України з питань розвитку підприємництва : затв. Указом Президента України від 30 жовт. 1997 р. № 1206/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206/97#Text> (дата звернення: 30.04.2021).

2. The Millenium: Small Business and Enterpreneurship in the 21-st Century. Washington, 1995.

3. U.S. Small Business Administration : web-site. URL: <http://www.sba.gov/> (Last accessed: 30.04.2021).

РОЯЛТІ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

***Ковальова Т.В.**, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

***Бурденко І.М.**, канд. екон. наук, доцент
Сумський державний університет*

Ринок роялті, який необхідно сформувати в нашій країні, його прозорість, можливий тільки при досконалій нормативно-правовій базі. Саме законодавчі акти дають можливість розкрити певні рекомендації щодо функціону-

вання ринку роялті, встановити обов'язки чи надати права певним суб'єктам господарювання.

Роялті має пряме відношення до прав інтелектуальної власності, оскільки, він є платежем за користуванням цим правом. Права інтелектуальної власності закріплені низкою нормативно-законодавчих актів, серед яких: Конституція України, Цивільний кодекс (четверта книга), спеціальні закони про інтелектуальну власність та біля сотні відомчих нормативних актів.

Регламентація обліку роялті представлена нормативними документами, які стимулюють ринок інтелектуальної власності та полегшують роботу бухгалтерської служби. Законодавча база з обліку роялті представлена, перш за все, П(С)БО 15 «Дохід», який був прийнятий у 1999 році, у якому крім визначення поняття «роялті», передбачені умови визнання доходу, який виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами, визнається у вигляді процентів, роялті та дивідендів, якщо: імовірно надходження економічних вигід, пов'язаних з такою операцією; дохід може бути достовірно оцінений. Такий дохід від роялті визнається за принципом нарахування згідно з економічним змістом відповідної угоди [1]. Крім П(С)БО 15, роялті згадується у таких обліково-нормативних документах, як Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Крім того, бухгалтерські служби вітчизняних підприємств можуть брати до уваги МСБО 18 «Дохід», однак, слід зазначити, що інформація щодо визнання роялті, викладена у цьому стандарті майже ідентична П(С)БО 15 «Дохід».

Підприємства, які виплачують роялті, повинні використовувати П(С)БО 16 «Витрати» [3]. Згідно з п. 7 П(С)БО 16 витрати визнаються витратами певного періоду

одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Тобто якщо роялті прямо пов'язано з виготовленням продукції, сума роялті включається до виробничої собівартості продукції. При продажу цієї продукції визнається дохід від продажу і, відповідно, витрати (в тому числі сума роялті), здійснені для отримання доходу. Витрати – в розмірі собівартості продукції. Роялті за користування відповідними правами, використане для адміністративних потреб, відображається у складі адміністративних витрат (рахунок 92), для витрат на збут – на рахунку 93 тощо [4].

Важливу роль в операціях з роялті відіграє Податковий кодекс. У цьому документі крім визначення «роялті», чітко вказано, що належить до роялті, а що ні: платежі за ліцензійними договорами є «роялті», а платежі за договорами про передачу прав інтелектуальної власності «роялті» не вважаються [5].

З набуттям чинності Податкового кодексу України режим оподаткування роялті зазнав певних змін, зокрема дещо змінилось власне визначення роялті. Водночас платежі роялті у грошовій формі не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість та не є базою для нарахування єдиного соціального внеску. Ураховуючи те, що для багатьох підприємств України виплати роялті сягають значних сум, ціна помилки у питаннях віднесення чи не віднесення відповідних сум до роялті стає досить високою. Адже в разі, якщо податкові органи визнають, що платіж роялті між юридичними особами насправді не є роялті, то отримувачу такого платежу (якщо він є платником ПДВ) нараховують ПДВ та штрафні санкції. Навпаки, якщо буде визнано, що платіж, з якого було сплачено ПДВ, все-таки є роялті, то податковий орган вважатиме, що платник роялті не-

обґрунтовано відніс до податкового кредиту ПДВ з такого платежу, що також спричиняє нарахування ПДВ та штрафні санкції. У разі визнання виплати за ліцензійним договором на користь фізичної особи не роялті – на такий платіж буде нараховано ЄСВ [6].

Важливим для бухгалтера є також розмір роялті. При цьому йому слід звертатись до низки нормативних актів, це пов'язано із значною кількістю об'єктів інтелектуальної власності. Мінімальні розміри роялті затверджено: за використання авторських і суміжних прав (порядок і умови їх виплати встановлено постановою № 71) [7]; автору за створення сорту рослин, що виплачується роботодавцем у випадку, передбаченому п. 3 ст. 17 Закону «Про охорону прав на сорти рослин» [8]; авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер (постанова № 520). Для інших об'єктів інтелектуальної власності мінімальний розмір роялті нормативно не встановлюється. У кожному конкретному випадку сторони погоджують розмір у договорі [4].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що хоча законодавча база щодо роялті хоча і сформована, але не є сталою, вона змінюється, оскільки це вимагається реаліями сьогодення. Міністерство економіки України говорить про прозорість ринку роялті, а це означає подальші зміни у законодавстві.

Перелік посилань:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом М-ва фінансів України від 29 лист. 1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 26.10.2020).

2. Зимовець В., Зубик С. Роялті на вашу голову. URL: <https://dtkt.com.ua/debet/ukr/2001/43/43pr15.html> (дата звернення 21.10.2020).

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом М-ва фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 18.10.2020).

4. Золотухін О. Бухгалтерський та податковий облік за ліцензійними договорами (роялті). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3517>. (дата звернення: 23.09.2020).

5. Остапчук В. Оподаткування роялті: відповіді на питання. URL: [https://synergy.ua/ru/opodatkuvannya-royalti-vidpovidi-na-pytannya-ru/#:~:text=%D0%9F%D0%9A%D0%A3%20\(%D0%9F%D0%BE%D0%B4](https://synergy.ua/ru/opodatkuvannya-royalti-vidpovidi-na-pytannya-ru/#:~:text=%D0%9F%D0%9A%D0%A3%20(%D0%9F%D0%BE%D0%B4) (дата звернення: 19.10.2020).

6. Остапчук В. Роялті чи не роялті: ось в чому питання?! URL: <https://synergy.ua/ru/royalti-chy-ne-royalti-os-v-chomu-pytannya-ru/> (дата звернення: 07.10.2020).

7. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконаць : постанова Кабінету міністрів від 18 січ 2003 р. № 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-p#Text>. (дата звернення: 11.11.2020).

8. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21 квіт. 1993 р. № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення: 29.11.2020).

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF ENTREPRENEURSHIP AND ITS DISADVANTAGES

*Lubenska A.V., student
Scientific adviser: Boldovska K.P., Cand. Sc. (Economics),
Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University*

For the effective development of competitive entrepreneurship, which will be able to achieve the goals, it is necessary to have a holistic, clear and understandable legal basis.

A set of laws, regulations and guidance documents that determine the procedure for establishing enterprises, registration of individuals – entrepreneurs, their legal and organizational forms, the organization of production, providing it with the

necessary resources, sales, taxation, relations between state and entrepreneurs, business entities activities among themselves, as well as giving entrepreneurs certain legal guarantees are called the legal basis of entrepreneurial activity. The formation of the legal framework of entrepreneurship is the most important prerequisite for its formation and development. Legislation in the field of entrepreneurship should be a single system both in terms of mutual consistency of norms and the integrity of the regulatory and legal regulation of entrepreneurial activity. World experience shows that for the successful development of entrepreneurship it is necessary to create a legal basis for its functioning, to ensure proper legal consolidation of rights and permanent legal support by the state, which guarantees the protection of the lawful functioning of entrepreneurship, promotes its development [1].

International business practice proves that an enterprise cannot exist without clear and effective legislation. Therefore, the formation of favorable conditions for doing business is impossible without the adoption and actual operation of such laws that would clearly define the conditions for doing business. In developed countries with market economies, there are no special laws on entrepreneurship [2].

Freedom of entrepreneurial activity is enshrined in the constitution, civil law and other regulations governing economic activity. In Ukraine, the need to adopt a special law on business development was due to two reasons: first, the need to abolish the existing restrictions in the legislation (until 1991, private business was prohibited, it was considered a criminal offense); secondly, the need to form a legal framework that would stimulate the development of entrepreneurship and its support. Today the main legislative act regulating business activity is the Commercial Code of Ukraine. It determines the basic legal, economic and social principles of entrepreneurial activity (entrepreneurship) by citizens and legal entities on the

territory of Ukraine, establishes guarantees of freedom of enterprise and its state support. Entrepreneurial activity is also regulated by the Laws of Ukraine «On Property», «On Enterprises in Ukraine», «On Business Associations», «On Peasant (Farming) Economy», «On Restriction of Monopoly and Prevention of Unfair Competition in Entrepreneurial Activity», «On Licensing of Certain types of economic activity», «On state support of small business», etc.

According to the Constitution of Ukraine, «Everyone has the right to entrepreneurial activity, which is not prohibited by law» [3]. The adoption and enactment of the Constitution of Ukraine – the Basic Law of our state – is a truly significant event. Ukraine and its people have received a long-term legal foundation for dynamic civilized development. The Basic Law is a guarantee not only of independence, but also of a truly reformist development of the state, in particular of market transformation of the economy. An appropriate base is being created for the development of competition and the restriction of monopoly. Along with the existing legislative acts, the Verkhovna Rada of Ukraine in 1996 adopted the Laws of Ukraine «On Protection against Unfair Competition» and «On Advertising», in May 2000 the Law of Ukraine «On Natural Monopolies» was adopted, and in January 2001 – Law of Ukraine «On Protection of Economic Competition», etc.

The main disadvantages of legal support for entrepreneurship in Ukraine are:

- lack of a unified legislative strategy for the development of entrepreneurship, insufficient legal guarantees of all forms of ownership and protection of private property as the main condition for the development of entrepreneurial activity;
- ambiguity, instability and inconsistency of the current regulatory framework for business development. The growing flow of regulations at various levels, especially departmental, often distorts the basic legislation;

– practically non-functioning character of many legal acts, very low executive discipline concerning normative-legal documents. Many of the provisions of the Constitution of Ukraine cannot be implemented and remain only a declaration until the laws defining a specific mechanism, procedure and procedures for their implementation have been enacted. The helplessness of the state system of law enforcement is increasingly compensated by the activity of underground mafia structures, which begin to judge and resolve economic disputes and conflicts outside any legal norms;

– the presence in the legislation of many vague norms, which, if desired, can be subjected to any interpretation. It was they who made it possible to form financial «pyramids» that deprived many of our compatriots of their savings;

– unfoundedness of legislative restrictions and requirements contained in certain regulations. This is one of the consequences of the lack of practice of involving representatives of public associations of entrepreneurs in the discussion of draft legal acts;

– the presence of legal nihilism as the antithesis of legal culture. The essence of legal nihilism is ignoring the law, legal norms and generally accepted legal values, contempt for legal principles and traditions. The imperfection of legal education and simple ignorance of the law play an important role in the emergence of such a negative social and legal phenomenon [4].

Thus, the legal regulation of entrepreneurship is a defining problem of current and future socio-economic life of the country, and the analysis of business practices in Ukraine shows the need for regulation, improvement and purposeful development of independent legal support of entrepreneurship.

References:

1. Мачуський В. В. Правове забезпечення підприємницької діяльності. Київ, КНЕУ, 2002. 348 с

2. Онищук Я. В. Фінансова підтримка малого та середнього бізнесу. *Фінанси України*. 2005. №7. С. 51–59.

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.04.2021).

4. Голубченко О. Проблеми підприємництва в Україні. *Діловий вісник*. 2005. №1. С. 11–13.

АДАПТАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Мошківський В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасний світ зіткнувся з епідеміологічною нестабільністю, викликаною коронавірусною інфекцією COVID-19. Криза, з якою зустрівся світ сьогодні, завдає істотної шкоди економіці як на національному, так і на світовому рівні. Вона не схожа на жодну з попередніх. Прихід вірусу спричинив за собою настання нової економічної реальності, до якої необхідно адаптуватися кожному суб'єкту економіки, незалежно від масштабу: в рамках регіону, країни або цілого світу.

Проблема полягає у відсутності ресурсів, необхідних для життєзабезпечення і розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в умовах економічної нестабільності. Подібні обмеження дрібних компаній пов'язані, першою чергою, з порівняно невеликими розмірами капіталу, не придатного для підтримки тривалого автономного стану в період пандемії.

Підприємці та їх фінанси знаходяться в тяжких умовах. Перед підприємцями постає складний моральний вибір: намагатися вижити на останні гроші, запаси яких незабаром дійдуть кінця, або порушувати закон, наражаючи на небезпеку не лише себе, а й суспільство в цілому. Інші підприє-

мці перебувають у пошуках обхідних шляхів законодавства, які дозволяють їм працювати при введених обмеженнях.

В умовах пандемії COVID-19 грамотна діяльність держави здатна значно полегшити складну економічну ситуацію. Так, урядом України було виділено 10 млрд. грн. для матеріальної допомоги населенню. Також, близько 120 тис. юридичних осіб отримали компенсацію витрат на сплату єдиного соціального внеску, а це становить майже 1,5 млрд. грн. Крім того, було передбачено продовження дії ліцензій компаніям на продаж алкоголю на період карантину та 3 місяці після його закінчення. Однією з важливих проблем є плата за оренду під час карантину. Законодавство України передбачило суттєву підтримку – звільнення від нарахування плати за оренду державного і комунального майна підприємствам, що постраждали від карантину. Безумовно, подібних заходів недостатньо для комфортного функціонування інституту малого і середнього підприємництва в цілому, однак ці дії надають позитивний ефект, тимчасово не допускаючи банкрутства деяких фірм [1].

Суспільство, як і держава, зацікавлене в збереженні робочих місць за співробітниками. Вищенаведені заходи не зможуть зупинити зростання рівня безробіття, так чи інакше, цей показник буде рости, але вони можуть допомогти скоротити той приріст безробітних, який міг наздогнати Україну при не введенні заходів підтримки МСП. На прикладі зайнятості населення в секторі МСП видно, що державна підтримка в непростих умовах необхідна, адже МСП – це найважливіший сектор національної економіки [2].

Хоча вірус і завдає удар по світовій економіці в цілому, деякі її суб'єкти постраждали більше, ніж інші. Найбільших фінансових втрат зазнали сфери: туризму, ресторанного бізнесу, роздрібною торгівлі (не продукти харчування), імпортна логістика, рекреаційні майданчики (кінотеатри, театри, цирку, зоопарки). Безумовно, не всі підприємці цих

сфер зможуть пережити кризу, однак ті, хто адаптується до сучасних умов, зможуть зберегти бізнес. Нижче будуть визначені шляхи розвитку найбільш постраждалих сфер в умовах коронавірусу.

Як подолання кризової ситуації в сфері туристичного бізнесу на час пандемії можна використовувати формат «онлайн подорожей», за допомогою яких людина може потрапити в будь-яку точку світу, використовуючи лише свій комп'ютер чи смартфон.

Наступна галузь, яка визнана найбільш постражданою в період пандемії, це ресторанний бізнес. Для покращення свого стану багато ресторанів перейшли на використання сервісів «безконтактної» доставки.

Наступна сфера діяльності – це роздрібна торгівля (не продукти харчування). Підприємцям потрібно якимось виходити з ситуації, тому деякі з них уже запустили системи «онлайн примірки», що допоможуть визначити розмір, який найбільш точно підійде покупцеві.

Імпортна логістика – це компонент зовнішньоекономічної діяльності, метою якого є оптимізація забезпечення споживача товарами відповідної кількості й якості. В умовах пандемії коронавірусу цій сфері діяльності потрібно «перечекати», має пройти час, щоб були повною мірою відкриті кордони на міжнародному рівні. Але час перечікування можна використовувати з користю. Наприклад, такі компанії можуть спробувати використовувати новітні ІТ-технології. На даному етапі розвитку суспільства цифровізація логістичного ланцюжка затребувана, людям зручно отримувати спектр послуг за допомогою доступу зі свого пристрою. Покупець вибирає в своєму смартфоні потрібне замовлення і отримує його, не виходячи з будинку. Використання вдосконаленої системи дозволить після повного зняття обмежувальних заходів набагато швидше розвивати і вдосконалювати функціонування логістичних компаній.

Рекреаційні майданчики також визнані сферою діяльності, яка зазнала величезних збитків у зв'язку з пандемією коронавірусу. Під час пандемії кінотеатри можуть транслювати на цифрових майданчиках певні фільми за запитами глядачів. Театри, дотримуючись заходів, можуть організувати онлайн-вистави чи уроки з акторської майстерності. Цирки і зоопарки переживають ці непрості умови ще більш болісно. На їх відповідальності не лише працівники, а й тварини, які так само потребують харчування і догляду. Тому збереження робочого персоналу – необхідність для підприємця. Як варіант, можна влаштовувати онлайн трансляції з тваринами або будь-які блоги. Любителі тварин обов'язково відгукнуться на таке спілкування, адже тварини часто роблять кумедні речі, за перегляд яких люди спрямовують кошти, як пожертвування, для жителів зоопарку або цирку, на знак підтримки в такі непрості часи [3].

Таким чином, аналізуючи вище сказане, можна стверджувати, що було представлено шляхи розвитку малого і середнього підприємництва в кризових умовах, викликаних складною епідеміологічною ситуацією в Україні і світі.

Крім того, виділено специфічні галузеві підходи до розвитку малого і середнього підприємництва як суб'єкта економічної діяльності в умовах нової, напруженої для світу епідеміологічної ситуації.

Перелік посилань:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 17 бер. 2020 р. № 533-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text> (дата звернення: 15.03.2021).

2. Дослідження стану та перспектив українського бізнесу. *Хвиля* : веб-сайт. URL: <https://hvylya.net/> (дата звернення : 13.03.2021).

3. COVID-19: Наслідки для бізнесу та дії за умов кризи. *EY: building a better working world* : веб-сайт. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ (дата звернення : 14.03.2021).

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

*Мошківський В.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Хорошилова І.О., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно- дорожній університет*

Хоча багато компаній страждають під час пандемії коронавірусу, деякі малі підприємства помітно збільшили свої прибутки та клієнтську базу.

Оскільки бізнес-ландшафт кардинально змінився за період карантинних заходів в усіх країнах світу, все більше підприємств закриваються, втрачають доходи та звільняють робітників. Однак деякі малі підприємства виявились унікальними для кризи COVID-19 і зазнали різкого попиту.

Всі види бізнесу творчо навчаються адаптуватися до коронавірусу, не слід дивуватися тому, що деякі традиційні компанії також бачать успіх у цьому новому ландшафті. Основними прикладами є підприємства, які допомагають людям соціально дистанціюватися від інших, роздрібні торговці, що дозволяють людям їсти та пити вдома, а також надавати медичні послуги.

З розповсюдженням по всій країні страхів щодо коронавірусу, не дивно, що професійні послуги з прибирання, які проводять санітарну обробку офісів, ресторанів та будинків, користуються великим попитом. Клінінгові компанії, заявили, що попит на прибирання комерційних будівель та медичних установ значно зріс у світлі COVID-19.

У той час як багато споживачів бояться залишати свої домівки або уряди країн застерігають людей від відвідування місць великого скупчення людей, професійні служби

доставки їжі та інших необхідних речей активізуються, щоб забезпечити доставку товарів додому та на підприємства.

Позаяк широка громадськість практикує «соціальне дистанціювання», а багато їдальнь ресторанів закриваються, все більше сімей запасуються товарами і їдять вдома. Це призвело до того, що як великі, так і малі продовольчі товари побачили різкий попит споживачів. Малі продукто-ві магазини відіграли унікальну роль у цей важкий період, адже допомогли більшим мережам задовольнити попит під час локдаунів.

Через те, що багато барів та пабів закриваються, місцеві алкогольні та винні магазини різко збільшили продажі. Протягом перших місяців пандемії було важко встигати за попитом серед людей, які бажають запастися алкоголем вдома. Люди купують алкоголь в великій кількості, адже бояться, що через погіршення епідеміологічної ситуації вони можуть надовго залишитися вдома на самоізоляції.

Завдяки коронавірусу, який змушує багатьох людей сидіти вдома, а не виходити на вулицю, малий бізнес, який створює настільні ігри та головоломки, популярний, оскільки допомагає розважати сім'ї. Крім того, невеликі виробники відеоігор, які працюють над творчими програмами для дітей, спостерігають підвищений попит, оскільки багато школярів не можуть відвідувати школу.

Оскільки пандемія змусила людей до соціальних дистанцій та уникнення громадського транспорту, також різко збільшився попит на послуги таксі, які пропонують безпечні місця подалі від сторонніх людей.

Позаяк багато тренажерних залів закриті, багато людей звернулися до домашніх тренажерних залів, щоб залишатися у формі під час кризи коронавірусу. Хоча килимки для йоги, ймовірно, є покупкою номер один для багатьох спортивних занять вдома, інші фітнес – товари також успішно продаються. Невеликі, але зростаючі технологічні

стартапи, які пропонують підключене до Інтернету фітнес-обладнання, процвітають. Ці послуги дозволяють користувачам отримувати в режимі реального часу вказівки від експертів та спортивних тренерів.

Оскільки більше людей, ніж будь-коли, застрягли вдома через страх перед коронавірусом, власники будинків мають набагато більше часу, щоб доглядати свої газони та сади. Таким чином, компанії, що займаються благоустроєм та загальним доглядом за двором, бачать надзвичайно хороший дохід для їх бізнесу.

Пандемія коронавірусу змусила більшу кількість людей проводити час вдома, готуючи та випікаючи, роблячи всілякі страви за новими рецептами. Однією з частин цієї нової тенденції є випікання хліба, яке допомагає людям зменшити стрес та активізувати свою творчість. У свою чергу, компанії, які випікають хліб та виробники борошна та дріжджів, різко збільшили свій попит. Оскільки багато споживачів не можуть придбати каву особисто тому, що магазини закриті або вони вагаються залишати свої домівки, кавові компанії, які пропонують доставку додому, спостерігають підвищений попит. До цих постачальників належать ті, хто постачає, насамперед свіжообсмажені кавові зерна.

Оскільки вдома стільки людей, а погода починає теплішати, домашнє садівництво набуває нової популярності. Люди вирощують власні фрукти, овочі та рослини, тому що ходити до продуктового магазину може бути трохи страшно, пропозиція обмежена в магазинах, і є просто більше часу, щоб спробувати свої сили у вирощування власних продуктів харчування. Звичайно, садівничі компанії, включаючи постачальників насіння переживають справжній бум продажів в такий період.

Незважаючи на те, що виготовлення масок не було дуже затребуваним на початку 2020 року, лише через кілька місяців воно стало популярним напрямком для нових

підприємців. Люди по всіх країнах хочуть отримати якісні (а в деяких випадках і креативні) маски для захисту себе та оточуючих. Наприклад, деякі компанії з виготовлення одягу, повністю або частково перейшли на виробництво захисних медичних масок.

В епоху COVID-19 багато людей не хочуть залишати свої будинки, якщо це не є абсолютно необхідним, і особливо вони не хочуть відвідувати медичні кабінети, де вони можуть бути піддані дії нового коронавірусу. Таким чином, телемедичні компанії, які дозволяють пацієнтам відвідувати лікарів або терапевтів через їхні комп'ютери чи телефони, стали більш популярними.

Коронавірус спричиняє багато видів життєвих негараздів, таких як втрата роботи та соціальна ізоляція, випадки тривоги та депресії серед населення також зросли. Щоб допомогти вирішити цю проблему, постачальники послуг з надання психотерапевтичної допомоги активізувалися в Інтернеті. Також великою популярністю користуються віртуальні додатки компаній, що спеціалізуються на психологічній допомозі.

Все більше населення проводять час вдома, як ніколи раніше, продажі компаній з виготовлення меблів зросли. Адже знаходячись довгий період вдома, найкращою ідеєю є зміна інтер'єру. Попит на постачальників медичних послуг на дому вже збільшувався до COVID-19, але пандемія підштовхнула більше людей скористатися цим, оскільки вони уникають відвідувань лікарні та лікарів, які не є екстреними. Підтримка здоров'я вдома з допомогою таких медичних компаній все більше розглядається як альтернатива лікарняних стаціонарів.

ASPECTS OF DEVELOPMENT AND ACCOUNTING FOR THE OPERATION OF INTERNATIONAL TRANSPORT CORRIDORS

Popova A., Cand. Sc. (Technology), Associate Professor
Sklyar Ya., student
Kharkiv National Automobile and Highway University

Modern legislation, taxation is adjusted to new technological possibilities, new modes of transport and changes in transport infrastructure. A natural process, in this case, is a change in the parameters of accounting and analysis of the activities of economic entities of the international transport infrastructure.

In Europe, the most significant organizations in this area are the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) and the European Conference of Ministers of Transport (ECMT).

An example of international activity to create an international commercial and legal basis for the functioning of cross-border transport infrastructure can be documents of joint decisions of the UNECE and ECMT adopted at the 9th Crete Conference on the formation of European international transport corridors, as well as documents in their development. The International Transport Corridor (ITC) is a high-tech transport system that concentrates on general areas of public transport (rail, road, sea, pipeline) and telecommunications.

ITC functions most effectively under conditions of preferential treatment, including a single customs or economic space. The concentration of material, financial and information flows in combination with the high quality of forwarding services ensure the acceleration of capital turnover and the synchronization of the passage of goods and payment and other documents.

The most widely developed European transport corridors. Another example of organizing a single technological and commercial legal space is the organization of the International Motorways of the Seas. This is a transport project of the Euro-

pean Union for the development of maritime transport, envisages a combination of roads and ferry crossings. Enhances communications between Scandinavia, the Baltics, Ireland, Great Britain, the Iberian Peninsula, Italy, Malta and Cyprus with the main part of continental Europe. Cargoes are sent bypassing the main part of continental Europe, where, for example, in Germany there are restrictions on the transit of heavy vehicles.

The implementation of the project allows to reduce the load on highways, the number of traffic jams, improve the ecological state of the natural environment, and in many cases increase the efficiency of transportation. There are four potential sea areas (Baltic, North, Mediterranean and Irish Seas).

In the direction of the relationship between the subjects of the international transport market and the organization of cross-border transportation, the activities of the UN specialized agencies are of great importance: the International Maritime Organization (IMO) The International Civil Aviation Organization (ICAO), as well as other international organizations of the Inland Transport Committee of the UNECE, the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), the International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA). Unified commercial and legal approaches based on international conventions and agreements make it possible to find a balanced combination of various ITC in the interests of all participants in the transport market. The unity of such approaches is ensured by the legal regulation of international transport.

A number of international organizations operate in international transport systems.

International organizations fall into two categories: inter-governmental organizations (IGOs) and international non-governmental organizations (INGOs), which can act as associations, federations, unions or other associations representing business, industry, professional and other interests.

National government and commercial transport organizations are actively involved in international transport systems. This participation consists in the entry of these organizations into government delegations or international associations, unions and federations. Intergovernmental Organizations (IGOs) – eng. international intergovernmental organizations – as defined in the resolution of the UN Economic and Social Council of February 1950 «these are organizations created by agreement between states, of which the states themselves are members». The signs of an international intergovernmental organization are the international legal basis of activity (charter or international treaty), special standing governing bodies, personnel, availability of financial resources, the existence of state obligations to implement decisions. Such organizations have the status of a subject of international law, allowing them to independently conclude transactions, acquire property, act as parties to transactions, including international treaties. International intergovernmental organizations are usually classified on the basis of two criteria, one according to the territorial principle, the other according to the field of activity.

On a territorial basis, they differ into:

- regional, for example, the European Union;
- interregional, for example, the Union of Independent States;
- subregional, for example, Benelux.

According to the second criterion, there are a number of areas, within the framework of this manual are of interest: organizations whose sphere of interest covers trade, for example, the World Trade Organization (WTO) organizations operating in certain sectors of the world economy, for example, the International Atomic Energy Agency (IAEA) universal organizations, for example, the United Nations, (UN). This classification, one of the available, is undoubtedly conditional. International non-governmental organizations – (eng. Non-governmental organizations) – a type of international organizations, in the for-

mation of which there is no official participation of states (governments). Consequently, for the implementation of international transport separately, the country is trying to create the necessary conditions to ensure a continuous traffic flow through its territory. Also, international associations are being created for international commercial and legal support.

Road transport plays an important role in international transport systems. Among other modes of transport, road transport is largely distinguished by a longer length of roads. When delivering goods «from door to door», road transport can participate as the only mode of transport, but it can also be involved in combined (multimodal) transportation.

Motor vehicle insurance is carried out by concluding an agreement with a domestic insurance organization licensed to insure motor vehicles, on the terms of the relevant Rules, developed and applied by the insurer itself.

The present sets new tasks for companies engaged in international transportation, which are formed under the auspices of rapid technological and technical development, new environmental standards. Addressing these issues is a priority in the strategic planning of the activities of international transport institutions.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Савченко Д.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Нормативне регулювання будь-якого об'єкту бухгалтерського обліку є принциповим питанням для досягнення достовірності облікових даних та задоволення інформаційних потреб користувачів.

Порядок ведення бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів на підприємстві регулює ряд нормативно-правових документів, покликаних забезпечити:

- дотримання суб'єктами господарювання єдиних правил ведення бухгалтерського обліку, які носять обов'язковий характер, гарантують та захищають інтереси користувачів облікової інформації;

- достовірність та повноту необхідних даних для задоволення інформаційних потреб користувачів;

- захищеність споживачів продукції спиртової промисловості шляхом здійснення контролю та встановлення відповідальності тощо [1].

Порядок бухгалтерського обліку виробничих запасів визначається різними суб'єктами в межах їх повноважень та представлений трьома рівнями (міжнародний, державний і рівень підприємства), що будують систему нормативного регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів (рис. 1).

Так, основою бухгалтерського обліку виробничих запасів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 р. № 996, який визначає правові засади регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, в т.ч. щодо виробничих запасів, порядок оформлення первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, обов'язки підприємств у проведенні інвентаризації, зокрема в частині відображення залишків виробничих запасів на дату складання балансу.

Питання методологічного наповнення бухгалтерського обліку виробничих запасів підприємства регулюють Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 і Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 2 «Запаси».

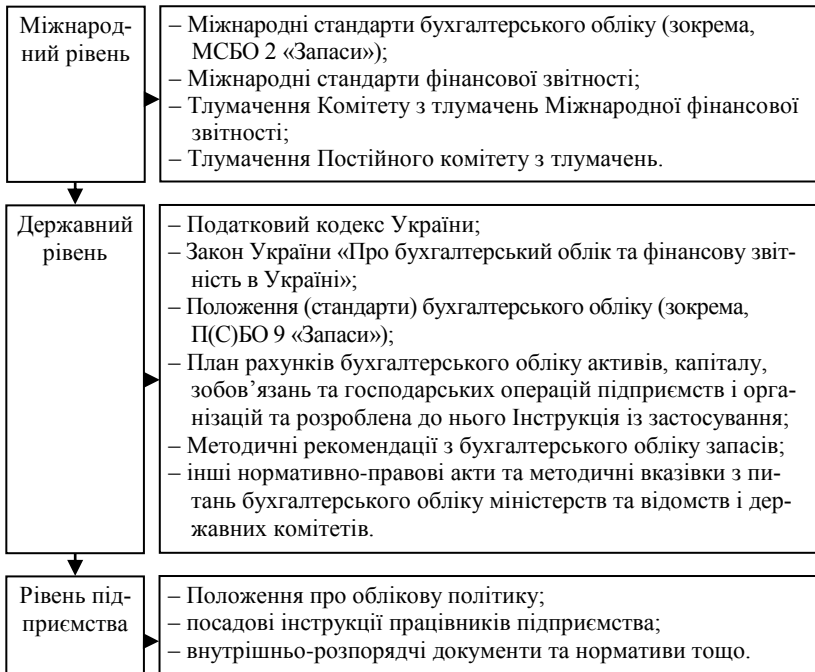

Рис. 1. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів в Україні

Так, МСБО 2 встановлює особливості визнання й оцінки виробничих запасів при їх надходженні і використанні для підприємств України, які використовують міжнародні стандарти для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

П(С)БО 9 визначає методологічні засади формування в обліку інформації про виробничі запаси, регулює їх порядок оцінки і обліку на підприємстві та розкриття інформації в фінансовій звітності, регулює порядок здійснення операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів.

Оскільки національні стандарти з обліку були розроблені на основі міжнародних з урахуванням національних

особливостей економіки України, тому П(С)БО 9 має ряд спільних моментів з МСБО 2, зокрема, щодо умов визнання запасів і основних понять, пов'язаних з ними; рекомендації щодо використання методів оцінки запасів; розкриття інформації про запаси у формах фінансової звітності [2].

Окрім П(С)БО 9 «Запаси», порядок формування в обліку та фінансовій звітності інформації про виробничі запаси тією чи іншою мірою визначають:

– НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73, де окреслено мету, склад і принципи формування фінансової звітності, а також та вимоги до визнання і розкриття її елементів, у т.ч. при формуванні інформації про виробничі запаси;

– П(С)БО 16 «Витрати», Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, де визначено методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства (у т.ч. і витрати виробничих запасів) та її розкриття в фінансовій звітності. Зокрема, П(С)БО 16 визначається, що до складу прямих матеріальних витрат (як складової виробничої собівартості продукції) включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

Необхідно відзначити, що крім П(С)БО 9 «Запаси» в Україні існують інші нормативні документи, безпосередньо спрямовані на регулювання обліку виробничих запасів, серед яких необхідно виділити Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2. Цей документ, зокрема, більш широко розкриває сукупний склад запасів для цілей бухгалтерського обліку. Також в

цьому документі розкривається документальне оформлення руху запасів, їх визнання та оцінка, порядок формування первісної вартості запасів, методи оцінки запасів при їх вибутті, бухгалтерський облік запасів тощо.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, визначають основні рахунки та субрахунки для систематизації інформації про виробничі запаси, а також регулюють порядок їх використання при здійсненні операцій з ними. Так, Планом рахунків передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси» (має дев'ять субрахунків), який призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів: сировини і матеріалів, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, матеріалів, переданих в переробку, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, інших матеріалів.

Так, провівши огляд таких нормативних документів як П(С)БО 9 і План рахунків, робимо висновок, що на відміну від П(С)БО 9, який не пропонує чіткого й однозначного тлумачення терміну «виробничі запаси» для цілей бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій конкретно вказує на їх склад та перелік матеріальних цінностей, що мають обліковуватися як виробничі запаси підприємства.

Одночасно з цим, такі рахунки, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 25 «Напівфабрикати» відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій не включається до складу виробничих запасів, а обліковуються окремо. У П(С)БО 9 підкреслюється участь виробничих запасів у всіх видах діяльності,

що також характеризує «виробничі запаси» як важливий об'єкт управління на усіх стадіях господарської діяльності, що знайшло віддзеркалення і в економічній літературі.

Отже, для цілей ефективного інформаційного забезпечення керівництва підприємства інформацією про склад, структуру, вартість та рух саме виробничих запасів до їх складу доречно віднести ті запаси, перелік яких запропоновано в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. На нашу думку, такий підхід якнайповніше відповідає функціональному призначенню виробничих запасів.

Серед інших нормативно-правових актів, що регулюють облік виробничих запасів на підприємстві, можна зазначити:

- Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 (визначає порядок проведення інвентаризації активів (у т.ч. виробничих запасів) і зобов'язань та оформлення її результатів);

- Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 (визначає порядок формування облікової політики підприємства, у т.ч. і щодо виробничих запасів);

- Типові форми первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів, затверджені Наказом Міністерства статистики України від 21.06.1996 р. № 193 (визначає перелік і форми типових первинних документів, які можуть використовуватися підприємствами при обліку виробничих запасів, а також зазначає порядок їх заповнення з урахуванням обов'язкових реквізитів, що висуваються до документів);

- Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей,

затверджений Постановою Кабінету міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 (визначає механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, у т.ч. виробничих запасів);

– Порядок проведення дооцінки залишків товарно-матеріальних цінностей від 31.05.1993 р. № 37-20/248/07-104 (регулює порядок проведення дооцінки залишків матеріальних цінностей, у т.ч. виробничих запасів).

Таким чином, бухгалтерський облік виробничих запасів підприємства є складною системою, що має безліч нюансів та особливостей. Саме тому в нормативно-правовій базі виділено значну кількість документів, що регламентують порядок ведення їх обліку та відображення інформації про них у звітності.

Перелік посилань:

1. Ловска І. Д. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів спиртової промисловості. *Вісник ЖДТУ*. 2013. № 1 (63). С. 124–128.

2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. *Все про бухгалтерський облік* : веб-сайт. URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogo-obliku> (дата звернення: 02.04.2021).

DOCUMENTING INTERNATIONAL TRANSPORT: EXPERIENCE AND POSSIBLE MISTAKES

Sklyar Ya., student
Scientific adviser: Popova A., Cand. Sc. (Technology),
Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University

Documents and permits for international transportation have a legally enshrined list, in addition, the requirements for the carrier, his work experience and vehicles are indicated, howev-

er, in modern conditions there are also changes that constantly improve the process of accounting and analysis of transport.

To carry out international transportation, you must have certain documents that meet the requirements of the listed organizations and conventions.

When carrying out international road transport, all necessary documents can be conditionally divided into three categories: personal documents, documents for a vehicle; documents for the cargo.

Personal documents include:

- passport with the right to travel abroad (with open visas);
- medical insurance;
- driving license in accordance with the Convention on

Road Traffic;

- certificate ADR (transportation of dangerous goods);
- certificate;
- personal medical record (when transporting food products in the CIS);

- registration sheets (tachograms, completed and unfilled).

- certificate of training (retraining);

- document for customs clearance of personal belongings.

Vehicle documents include:

- certificate of registration and lease if owner and carrier do not match;

- certificate of passing technical inspections and certificate (coupon) of technical inspection;

- certificate of approval of a road vehicle for the carriage of goods under customs seals and seals (with attached photos);

- certificate of approval for the carriage of dangerous goods under the European ADR Agreement;

- registration card for the carriage of dangerous goods;

- certificate (plate) of admission to the carriage of perishable foodstuffs (for the CIS countries – a sanitary passport);

- certificates of environmental and other safety;
- civil liability insurance of the vehicle owner (green, blue, orange card or for the required period for a specific state);
  - vehicle insurance (voluntary). Permits: bilateral (for entry-exit), transit, to (from) third states, universal (for some states instead of bilateral, transit and to (from) third countries), for regular and irregular bus transportation, as well as special (oversized, heavy, dangerous goods);
    - license card;
    - waybill;
    - DKV, UTA, ESSO, SHELL cards (receipts, etc.) for refueling and maintenance or a guarantee of payment for the provision of technical and other assistance;
    - documents confirming payment for roads, staying in the territory, fees, etc.;
    - document for customs clearance of the vehicle.
- Cargo documents include:
  - consignment note (TTN) on the terms of the CMR Convention, completed (during transportation) with the attached documents:
    - a. shipping specification (for example, TN-2 form);
    - b. invoice;
    - c. certificates and approvals (veterinary; phytosanitary; medical and sanitary; quality; compliance with technical standards; origin, etc.);
      - the act of loading the car, the passport of the transaction (before the 1st internal customs);
        - supply contract;
        - carnet TIR or cargo customs declaration (CCD);
        - thermograms or cargo temperature control sheet;
        - emergency card for transportation on ADR terms;
        - cargo insurance;
        - blank copy (or two copies) of the TTN;
        - blank TIR carnet;

– accounting documents (not needed until the end of the flight):

a. refueling receipts (invoices) and currency exchange certificates;

b. registration sheets (tachograms);

c. documents for the transported cargo;

d. others have finalized documents.

The question of creating a separate transport document for multimodal transport, which would suit either side of the multimodal transport of goods, first arose with the development of containerization. Using the example of the transportation of containers transported by any mode of transport, it was most simple to determine the right to dispose of the cargo and the responsibility of the parties during transportation, transfer of containers from one mode of transport to another along the entire route from the consignor to the consignee. Simultaneously with the need to create and implement a multimodal transport document into international trade practice, the problem arose of unifying the international commercial practice of organizing and implementing them; it was necessary to develop an international convention and other rules to summarize the experience of various countries in the field of multimodal transport of goods.

Currently, there is a variety of practices in the application of various documents for multimodal transport of goods, various conventions and rules.

The main task for the development of the country in this direction should be:

– development of transport networks in accordance with international standards;

– an increase in the number of transport corridors;

– improvement of the transport infrastructure of communication lines;

- reduction of idle time at customs and the possibility of using special applications for mobile devices in order to facilitate the work of customs and drivers when crossing borders;
- control at the state level of the implementation of the assigned tasks;
- government support for innovations in transport itself and transport infrastructure.

Creation of a single unified system allows to simplify the work of Ukrainian carriers and reduce artificial barriers for Ukrainian goods to enter the European market.

The creation of a single unified document that meets the requirements of the legislation of the participating countries of transportation, international legislation, as well as taxation and accounting of all participating countries is a complex and time-consuming process. However, despite the multitasking and complexity, it is feasible, and the revived efficiency of this document makes this research relevant.

6. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

РОЛЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За умов глобальної соціально-економічної кризи, коли загострюються внутрішні суперечності між основними цілями господарської діяльності – одержанням прибутку і підвищенням рівня соціальної відповідальності, – посилюється роль бухгалтерського обліку як інструменту пізнання, організації й об'єктивного відображення господарського життя.

Сучасна парадигма соціально-економічного розвитку передбачає формування інституційного середовища, спрямованого на стимулювання, з одного боку, підприємницької активності, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, утвердження сучасної соціальної інфраструктури, механізмів соціально-ринкової економіки тощо, а з іншого – подолання нагромадження суперечностей між економікою та суспільством за рахунок формування і реалізації послідовної політики глибокої демократизації економічних процесів, утвердження повноцінних інститутів ринкової економіки та громадянського суспільства. Відтак, саме сучасному етапу розвитку суспільства притаманна активізація процесів трансформації понять і принципів економічної науки загалом та бухгалтерського обліку зокрема як прикладної науки, яка через притаманну йому методологію здатна впорядковувати інформацію що-

до процесів господарювання, і тим самим скеровувати дії (рішення) людини.

Головна мета бухгалтерського обліку полягає у формуванні та наданні якісної та корисної у прийнятті стратегічно важливих управлінських рішень інформації, яка цілком та повністю задовольнить інформаційні потреби потенційних стейкхолдерів. Саме це сприятиме розвитку економічного середовища суб'єкта господарювання та країни в цілому і суттєво мінімізує ризики прийняття помилкових, неправильних рішень на основі неправдивої інформації, що генерується системою бухгалтерського обліку з кінцевою метою формування і подання фінансової звітності, що є базисом у прийнятті важливих бізнес-рішень щодо подальших стратегічних планів розвитку того чи іншого суб'єкта господарювання.

Значення бухгалтерського обліку зростає зі зростанням обсягу знань, прогресом технологій та розумінням необхідності врахування в системі господарювання не лише економічних, а й соціальних факторів. Уже з початку свого існування людство намагається внести порядок до свого життя, але й досі це є невирішеним актуальним завданням, розв'язок якого знаходиться на шляху впорядкування знань, розвитку науки та, зокрема, достовірного відображення інформації про події, що відбуваються, в системі бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік, як інформаційна система управління, що покликана забезпечувати порозуміння та керуваність у соціально-економічному середовищі, має розвиватися, продукуючи методологічні рішення на запити практики. Якщо цієї залежності не має, то виникає розрив між теорією і практикою. Розрив може настільки поглиблюватися, що, зрештою, апробовані тривалою практикою положення обліку змінюють усталену теорію, тобто саме вони, а не нові запити користувачів соціально-економічного середовища, стають чинником зміни облікової методології.

Отже, методологія бухгалтерського обліку є інструментом впорядкування господарства як складової частини

суспільства, і від того, як буде використовуватись цей інструмент, залежить, яким чином буде організоване господарське життя в подальшому його розвитку (система буде впорядкованою чи хаотичною). Відсутність обліку або його неналежна організація призводить до невпорядкованості господарської системи, наслідком якої є соціальні диспропорції, розорення підприємств; політичного хаосу, що виявляється в економічній анархії держави, що, зрештою, призводить до культурної та суспільної деградації. Разом з тим, існуюча методологія та підходи до організації бухгалтерського обліку не можуть повною мірою задовольняти вимоги управління соціально відповідальною діяльністю як на мікро-, так і на макрорівні.

Необхідною основою для забезпечення господарського і державного, соціального і культурного порядку є порядок обліковий, першочерговим завданням якого є повне усунення можливості появи асиметричної інформації через недостовірне ведення рахунків та складання звітності. Оскільки існуючі методики дозволяють зловживати інформацією з метою введення в оману власника (якщо недобросовісний бухгалтер), або ж третіх осіб (якщо власник і бухгалтер не є соціально відповідальними), або ж самого бухгалтера (якщо власник надає недостовірну інформацію про оцінку окремих об'єктів свого майна).

Відтак, ефективне функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта потребує забезпечення управлінського персоналу, який приймає рішення, достовірною й об'єктивною інформацією про майно, фінансовий стан, результати господарської діяльності, а також про процеси їх формування. Саме таку інформацію надає система бухгалтерського обліку через свої функції.

Отримана з бухгалтерського обліку інформація аналізується для прийняття управлінських (оперативних, тактичних і стратегічних) рішень з метою здійснення господарської

діяльності в ринкових умовах господарювання, які, в більшості випадків, ототожнюються з невизначеними умовами.

Економічні перетворення, що відбуваються в Україні, тісно пов'язані з пошуком нових методів управління виробництвом. Ці перетворення в країні ставлять нові вимоги до впровадження новітніх технологій та сучасних підходів у сфері інформаційного забезпечення системи менеджменту. Цим зумовлена необхідність усвідомлення важливості та перспективності освоєння організаційно-методологічного забезпечення інтегрованого бухгалтерського обліку діяльності господарюючих суб'єктів. Останній має забезпечити розкриття інформації про економічну і соціальну діяльність підприємства, оскільки сталий розвиток – це збалансований розвиток усіх складових діяльності підприємства. Лише тісний зв'язок усіх видів обліку з плануванням, аналізом і контролем дозволить розглядати їх як близькі за своїми змістом, цілями, завданнями і функціями прикладного менеджменту.

На сьогодні розвиток бухгалтерського обліку, першою чергою, пов'язаний з удосконаленням процесу складання і подання фінансової звітності суб'єктами господарювання, а також підвищенням достовірності даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, як невід'ємної складової сучасної економічної системи.

Таким чином, невід'ємною умовою ефективного функціонування кожного господарюючого суб'єкта є якісно побудована цілісна система бухгалтерського обліку, яка передбачає формування та прийняття на тривалу перспективу чіткої облікової політики, як специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності. Своєю чергою, ефективна організація бухгалтерського обліку передбачає створення гнучкої, багатофункціональної системи, орієнтованої на забезпечення вихідною обліковою інформацією користувачів з метою прийняття виважених управлінських рішень.

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Вербицька В.І., канд. екон. наук, доцент

Іваха С.Я., здобувач вищої освіти

Колісник В.В., здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Криза, яка спричинена пандемією, на наш погляд, є ідеальним моментом для прискорення процесів digital-трансформації, і особливо це стосується процесів в управлінських системах бухгалтерського обліку. При цьому початкові процеси для зміни не потребують занадто значних, великих ресурсів. Зрозуміло, багато підприємств не бажають витратити додаткові кошти в нинішніх умовах невідомості. Незважаючи на те, що впровадження інформаційних систем та технологій часто розглядають як величезну попередню інвестицію в довгострокову перспективу, успішні процеси трансформації починаються з недорогих пілотних проектів та обмежених ресурсів, які масштабуються після того, як будуть розроблені моделі впровадження та доведено результати. Перевагою правильно побудованих процесів цифрової трансформації є те, що на кожному етапі впровадження нових засобів, методів та процесів відчувається реальний ефект, в результаті одразу можна коректувати майбутні зміни і аналізувати ступінь готовності для переходу на новий рівень.

Контроль витрат за рахунок підвищення операційної ефективності - завдання, для якого цілком підходять цифрові рішення і більш ефективні у підтримці бізнесу за рахунок фінансової турбулентності, ніж лише традиційні заходи скорочення витрат. Найкращий інструмент підвищення ефективності – це автоматизація. Завдяки проектам автоматизації рентабельність інвестицій реалізується майже миттєво, компенсуючи початкові інвестиції. Автомати-

зація робототехнічних процесів дозволяє підприємствам автоматизувати певні типи робочих процесів, щоб скоротити час, витрачений на дорогі ручні завдання, та перерозподілити ресурси деінде.

Економіка автоматизації проста: одна і та ж робота виконується швидше і з меншою кількістю помилок, тоді як ресурси людського капіталу можуть бути перерозподілені на більш цінні завдання або заповнити критичні прогалини. Використання програмного забезпечення дозволяє бухгалтеру отримати оперативну інформацію, зменшити кількість помилок при внесенні та обробці даних, що допускаються людським фактором.

Переважає більшість держав розробляють спеціальні стратегії впровадження цифрових технологій та програми підтримки цих процесів. Причому, всі дії подібної спрямованості мають міждержавний характер.

В 2020 році Українським інститутом майбутнього розроблено стратегію розвитку цифрової економіки “Україна-2030Е”. Стратегією передбачено декілька сценаріїв розвитку та визначено алгоритм дій щодо досягнення поставлених цілей.

Ключовими КРІ до 2030 року є:

- 65 % – частка цифрової економіки в загальному ВВП України в 2030Е;

- 99,9% українських домоволодінь мають широкосмуговий доступ до мережі Інтернет;

- 100 % покриття території України 4G-5G;

- 99 % усіх автомобільних і залізничних магістралей та 95% сільської місцевості покрито технологіями мобільного Інтернету;

- 99,9 % громадян мають цифрову ідентифікацію (citizen-card, Mobile ID) та технічні можливості користуватися довірчими послугами тощо.

Варто зазначити, що Україна в 2020 році на національному рівні також розпочала проект «Дія City» для створення сприятливих умов для розвитку інноваційного і технологічного бізнесу. IT-компанії отримують спеціальну модель оподаткування, гнучкі умови працевлаштування та окремий порядок взаємодії з державними контролюючими органами. Зазначається, що проект охоплює такі сфери як AgroTech, Fintech та Blockchain, AI та технології хмарних обчислень, медичні нейромережі та біотехнології, IoT, Publishing та торговельні майданчики, авіаційні та космічні технології, безпілотники, реклама, маркетинг і просування, анімація, графіка та аудіо, кіберспорт та аутсорсинг бізнес-процесів [1].

Коронавірус постійно змінює спосіб нашого життя та роботи. Деякі способи поведінки, вироблені в умовах кризи, зокрема, широкомасштабна цифровізація процесів залишиться навіть після скасування обмежень на діяльність. Щоб залишатися конкурентоспроможними, підприємства повинні реагувати на ці поведінкові зміни та задовольняти нові потреби клієнтів.

Щоб мінімізувати ризики та ефективно вирішувати наслідки кризи, підприємствам важливо переключити увагу на існуючі цифрові можливості для ведення бізнесу та вдосконалювати інформаційні системи як в комунікаційних процесах, так і в системі управління та виробництва.

Перелік посилань:

1. Проект Дія.Сіті. Спеціальний правовий режим для IT-індустрії.
URL: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення 24.04.2021).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Кириленко Н.О., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Нежива М.О., канд. екон. наук, доцент
Київський національний торговельно-економічний університет*

Визначальним трендом світового розвитку є перехід до нової основи розвитку соціальних і економічних процесів – застосування цифрових технологій у всіх напрямках суспільного життя. Цифрова економіка є результатом трансформаційних ефектів новітніх технологій загального призначення в галузі інформації та комунікації. Таке перетворення пришвидшує економічні та соціальні процеси, робить їх більш якісними [1].

Цифровізація в обліку – модернізація облікових процесів електронно-цифровими пристроями, засобами, системами; налагодження електронно-комунікаційного обміну інформацією між ними; побудова інтегральної взаємодії віртуального та реального середовища відображення бізнес-процесів [2].

Розвиток бухгалтерського обліку у зв'язку з оцифруванням соціально-економічних відносин пов'язаний, насамперед, із впровадженням ІТ-засобів та технологій, що прагнуть подолати недоліки існуючої системи бухгалтерського аналізу та контролю. Зусилля щодо підвищення чіткості, узагальненості та актуальності управлінської інформації стають рушійною силою для створення ефективної бухгалтерської одиниці, яка розуміє стратегію та цілі управління, і кожне завдання виконується завдяки перспективі подолання довгих або необов'язкових складних процедур з помилковими чи непотрібними результатами [3].

Як основні напрямки у розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифровізації можна виділити такі:

– зміна структури бухгалтерських, фінансових, аналітичних та контрольних підрозділів і їх зв'язків в системі управління в умовах, які передбачає цифрова економіка;

– застосування хмарних технологій в бухгалтерському обліку і конкретизація вимог до програмних продуктів, які можуть бути використані при здійсненні обліково-контрольних і аналітичних процесів в умовах розвитку стратегічного управління, формування ефективного контрольного середовища і ефективного моніторингу діяльності економічних суб'єктів;

– розширення меж управлінського обліку, з метою забезпечення прозорості звітності, всебічного і вчасного виявлення ризиків, які дозволять переконливо обґрунтувати прийняті управлінські рішення;

– підвищення кваліфікації та підготовки бухгалтерів, аналітиків, контролерів в умовах цифрової економіки.

Формування ефективної системи бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки передбачає виконання ряду завдань:

– встановлення ефективного контролю за діяльністю організації, з супутнім забезпеченням інформаційним середовищем для прийняття управлінських рішень;

– проведення заходів щодо вдосконалення бухгалтерського обліку і підвищення ефективності проведення аналізу фінансово-господарської діяльності;

– пошук нових напрямків розвитку організацій і підприємств.

Як основний напрямок розглядається повна автоматизація облікових процесів.

Багато організацій та підприємств почали вести бухгалтерський облік, використовуючи спеціальні програми, які дозволяють оптимізувати процес обліку, роблячи його більш зручним у зберіганні, створення і аналізі інформації. Зараз дані програми стали більш поширені, адже вони до-

звояють бухгалтерії вести взаємопов'язані ділянки обліку, а керівництву – завжди мати доступ до актуальної інформації. Одними з найбільш популярних технологій в умовах цифровізації стають хмарні технології, які забезпечують надання комп'ютерних та інформаційних ресурсів, таких як пам'ять або обчислювальні потужності, бази даних в якості Інтернет-сервісу. Особливістю використання цих технологій є те, що організація може не купувати дорогу техніку, наймати фахівців для її обслуговування або встановлювати спеціалізоване програмне забезпечення. Для використання хмарних сервісів досить мати доступ в Інтернет. Найпростішим прикладом хмарних технологій є віртуальна пам'ять, наприклад, Google-drive, Яндекс-Диск, Drop-Box. За допомогою хмарних технологій можна реалізувати всі традиційні завдання бухгалтерського обліку: формувати первинну облікову документацію, вести фінансовий, управлінський, податковий облік і складати звітність, здійснювати розрахунки податків і страхових внесків.

Таким чином, напрями розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки мають багатосторонній характер. Велику роль в цьому відіграє наявність багатofункціональних інформаційних систем, які забезпечують надійність і точність ведення сучасного бухгалтерського обліку.

Перелік посилань:

1. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1-2. С. 83–96.
2. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/3/EV20193_146-159.pdf (дата звернення: 20.04.2021).
3. Шендригоренко М., Лядська В. Проблеми та перспективи розвитку обліку в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-47> (дата звернення: 20.04.2021).

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

*Костенко Ю.О., канд. техн. наук, доцент
Маліков В.В., д-р наук з держ. упр., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

З кожним роком цифровізація стає важливим елементом розвитку економіки. За даними, представленими у спільній Доповіді Huawei Technologies Co та Oxford Economics Ltd, визначається, що серед 50 оцінених цифрових економік різних країн світу масштаб цифрової економіки коливається в межах від 10 до 35 % ВВП у розвинених, і від 2 до 19 % ВВП – у країнах, що розвиваються. Очікується, що цифрова економіка становитиме близько 24,3 % світового ВВП до 2025 р. В Україні, за оцінками вітчизняних фахівців, питома вага цифровізації становить від 3 до 4 %, а до 2025 року – може подвоїтися. Такі оцінки свідчать, що за питомою вагою цифровізації у ВВП Україна значно відстає від провідних країн світу [1].

Згідно з доповіддю експертної групи Європейської комісії з оподаткування цифрової економіки [2], «цифрова економіка – це економіка, залежна від цифрових технологій». Для суб'єктів господарювання цифрової економіки характерні [2]:

- інновації через нові джерела фінансування;
- висока вартість нематеріальних активів;
- нові бізнес-моделі, засновані на мережевому ефекті;
- транскордонна електронна торгівля.

Число зайнятих у секторі інформаційно-комунікаційних технологій в світі виросло з 34 млн. осіб в 2010 році до 39 млн. осіб в 2015 році, при цьому найбільший відсоток зайнятих (38 %) працює в сфері комп'ютерних послуг. Це становить відповідно 1,8 і 2 % загальної зайнятості. Деякі експерти називають цифру залучення в цифрову економіку 3 % світового ринку праці.

В Україні за станом на 01.01.2020 року користуються Інтернетом 28,8 млн. користувачів, це абоненти дротових і

бездротових підключень. У порівнянні з тією ж датою 2019 року приріст становить 10,7 %.

Потік інформаційних даних в Інтернет (Інтернет-трафік) виріс з, приблизно, 100 гігабайт (ГБ) за день у 1992 році і 2000 ГБ за секунду в 2007 році, до більш ніж 45 000 ГБ за секунду у 2017 році. Згідно з прогнозами, до 2022 року обсяг глобального IP-трафіку досягне 150700 ГБ за секунду в результаті появи все більшого числа нових користувачів в Інтернет-мережі та розширення Інтернету речей.

Термін «цифрова економіка» («digital economy») був визначений у 1995 році американським інформатиком Н. Негропonte, на його думку, порівняно з традиційним ринком до переваг цифровізації доцільно віднести такі [3]:

- віртуальний характер господарських зв'язків;
- відсутність фізичної ваги продукції, еквівалентом якої стане інформаційний обсяг;
- низький рівень витрат на виробництво електронних товарів та менша площа, яку займатимуть електронні засоби та носії;
- миттєвий глобальний обмін даними через Інтернет;
- поява нових цифрових валют.

Розкриття сутності економічної дефініції «цифрова економіка» є предметом постійного обговорення фахівців у сфері економіки, у таблиці 1 наведені основні визначення цього поняття.

Роб Клинг і Роберта Лемб [4] у своїй роботі, заснованій на публікації Лінн Маргхеріо [5], виділили чотири основні складові цифрової економіки:

- цифрові продукти і послуги (продукти, що поставляються за допомогою цифрових технологій, а також послуг, в основному поставляються в цифровому вигляді: інформаційні сервіси в режимі онлайн, продаж програмного забезпечення, електронна освіта та ін.);
- змішані цифрові продукти і послуги (роздрібний продаж реальних товарів, наприклад, книг, продуктів харчування, квитків, номерів у готелях, а також супутні продажі і маркетинг);

Таблиця 1

Визначення економічної дефініції «цифрова економіка»
різними науковцями

Автори	Сутність економічної дефініції «цифрова економіка»
1	2
Веретюк, С.М., Пілінський В.В. [6]	трансформація всіх сфер економіки завдяки перенесенню інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу з метою їх подальшого використання
Далман С. [7]	поєднання технологій загального застосування і ряду видів економічної і суспільної діяльності, що здійснюються користувачами Інтернету за допомогою відповідних технологій
Данніков О.В., Січкаренко К.О. [8]	нова парадигма розвитку країни, економіки і суспільства у цілому; сучасні соціально-економічні трансформації, пов'язані з інформатизацією суспільств
Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. [9]	економічна діяльність, яка виникає через мільярди повсякденних онлайн-зв'язків між людьми, підприємствами, пристроями, даними та процесами
Добрынин А.П., Черных К.Ю., Куприяновский В.П., Куприяновский П.В., Синягов С.А. [10]	економіка, що заснована на домінуючому застосуванні цифрових технологій
Карчева Г.М., Огородня Д.В., Опенько В.А. [11]	інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення
Коляденко С.В. [12]	економіка, що базується на виробництві електронних товарів та сервісів високотехнологічними бізнес-структурами та дистрибуції цієї продукції за допомогою електронної комерції
Лейн Н. [13]	конвергенція комп'ютерних і комунікаційних технологій в мережі Інтернет, які стимулюють розвиток електронної торгівлі та масштабні зміни в організаційній структурі

1	2
Маніш Б. [14]	частина загального обсягу виробництва, створювана різними «цифровими» ресурсами. Ці ресурси включають цифрові навички, цифрове обладнання (комплектуючі, програмне забезпечення і засоби зв'язку) і проміжні цифрові товари та послуги, що використовуються у виробництві
Семячков К.А. [15]	сучасний тип господарювання, який характеризується переважаючою роллю даних і методів управління ними як визначального ресурсу у сфері виробництва, розподілу, обміну і споживання
Тапскотт Д. [16]	економіка, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях, яку іноді називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб-економікою

– послуги або виробництво товарів, що залежать від ІТ. Послуги, надання яких знаходиться в критичній залежності від інформаційних технологій, наприклад, бухгалтерські послуги, складні технічні проекти, виробництво реальних товарів, в процесі якого вирішальне значення має застосування ІТ-технологій;

– напрям ІТ-індустрії, яке обслуговує три зазначені вище сегмента цифрової економіки. Продукти та послуги ІТ-сектора, які в основному призначені для обслуговування трьох вищезгаданих компонентів цифрової економіки. Це виробники мережевого обладнання і ПК, компанії, що займаються ІТ-консалтингом.

Таким чином, на нашу думку, під цифровою економікою слід розуміти такі соціально-економічні процеси, які значною мірою засновані на передачі даних та які завдяки можливості їх генерування, аналізу і подальшого прийняття рішень трансформуються у вагомий ресурс.

Перелік посилань:

1. Хаустов В. Цифрова економіка: як тобі служиться? *Дзеркало тижня*. 2019. 19-25 жовт. (№ 39). URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/cifrova-ekonomika-yak-tobi-sluzhitsya-326706_.html (дата звернення: 29.04.2021).

2. European Commission, 2013: Expert Group on Taxation of the Digital Economy. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-

tax/tax-good-governance/expert-group-taxation-digital-economy_en (Last accessed: 10.10.2020).

5. Negroponte N. Being Digital. NY: Knopf, 1995. 256 p.

3. Kling R., Lamb R. IT and Organizational Change in Digital Economies. Understanding the Digital Economy / E. Brynjolfsson, B. Kahin (eds). Cambridge: MIT Press, 2000. P. 295–324.

4. The Emerging Digital Economy / Margherio L. et al. Washington, DC: Department of Commerce. 1999. URL: https://www.commerce.gov/sites/default/files/migrated/reports/emergingdig_0.pdf (дата звернення: 01.06.2020).

6. Веретюк С. М., Пілінський В. В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51–58.

7. Dahlman C., Mealy S., Wermelinger M. Harnessing the Digital Economy for Developing Countries. *OECD*. Paris, 2016. URL https://www.oecd-ilibrary.org/development/harnessing-the-digital-economy-for-developing-countries_4adffb24-en (Last accessed: 11.10.2020).

8. Данніков О. В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 73–79.

9. Деева Н. Е., Делейчук В. В. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки. Київ: Молодий вчений, 2018. 670 с.

10. Добрынин А. П., Черных К. Ю., Куприяновский В. П., Куприяновский П. В., Сиягов С. А. Цифровая экономика – различные пути к эффективному применению технологий. *International Journal of Open Information Technologies*. 2016. № 4. С. 4–11.

11. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. № 3 (27). 2017. С. 13–21.

12. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С.106–107.

13. Lane N. Advancing the Digital Economy into the 21st Century. *Information Systems Frontiers*. 1999. № 1:3. P. 317–320.

14. The Future of Businesses and Jobs in Asia Pacific's Digital Economy. URL: <https://www.cognizant.com/whitepapers/the-work-ahead-the-future-of-business-and-jobs-in-asia-pacifics-digital-economy-codex2255.pdf> (Last accessed: 01.09.2020).

15. Семячков К. А. Цифровая экономика и ее роль в управлении современными социально-экономическими отношениями. *Современные технологии управления*. 2017. № 8 (80). URL: <http://sovman.ru/article/8001/> (дата звернення: 12.09.2020).

16. Tapscott, D. The digital Economy: promise and peril in the age of networked intelligence. New York: McGraw-Hill. 1997. 265 p.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Костенко Ю.О., канд. техн. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Менеджмент українських підприємств розуміє, що без втілення цифрових технологій неможливо успішно конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках. Водночас, розвиток цифрової економіки викриває існуючі проблеми та виявляє нові.

Відповідно до рейтингових показників щодо ефективного впровадження та розвитку в Україні методів цифрової економіки наша країна займає не передові місця (таблиця 1).

Таблиця 1
Динаміка глобальних індексів розвитку
цифрової економіки в Україні*

Назва індексу	Значення по роках		
	2017	2018	2019
Global Innovation Index (INSEAD, WIPO)	50	43	47
ICT Development Index (ITU)	79	-	-
Global Competitiveness Index (WEF)	81	83	85

* Джерело: сформовано авторами за даними [1-3].

Global Innovation Index (INSEAD, WIPO) оцінює ефективність передових технологій у близько 130 країнах світу на основі понад 80 показників. До 2018 р. Україна постійно піднімалась в рейтингу на 6-7 сходинок щорічно, однак, у 2019 р. погіршила свою позицію [1]. ICT Development Index (ITU) використовується для моніторингу та порівняння розвитку ІКТ за країнами та часом. Дані за 2018-2019 рр. відсутні. У 2016 -2017 рр. Україна опустилася з 78

на 79 місце [30]. Global Competitiveness Index (WEF) оцінює здатність країн забезпечити високий рівень життя та ефективно вживання ресурсів. Україна з кожним роком втрачає декілька позицій у рейтингу (81 місце у 2017 р. і вже 85 місце у 2019 р.) [3].

Розвиток цифрової економіки безпосередньо пов'язаний з можливістю доступу до мережі Інтернет. За даними Дослідницького холдингу Factum Group Ukraine (замовник дослідження Інтернет Асоціація України), проаналізовано динаміку проникнення мережі за типами населених пунктів (таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка проникнення Інтернету в Україні
за типами населених пунктів

Типи населених пунктів	Значення за роками, %							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Міста з населенням більше 100 тис.	56	60	67	67	71	77	71	74
Міста з населенням менше 100 тис.	43	52	57	62	66	67	63	70
Села	25	36	39	45	54	53	53	59

* Джерело: сформовано авторами за даними [4].

За даними наведеними у таблиці 2 кількість користувачів Інтернету серед населення України щорічно збільшується як в містах з населенням більше та менше ніж 100 тис. осіб, так і в селах. Однак, можна побачити, що існує проблема цифрового розриву між великими містами та селами, що складає близько 16 %. Однією з причин є наявність технічних бар'єрів: можливість підключення до широкопasmового Інтернету у деяких сільських районах України відсутня, 33-35 % сільського населення не має доступу до широкопasmового Інтернету. Варто сказати, що в Україні з вимірюванням широкопasmового доступу до мережі

Інтернет існують проблеми, адже в законодавстві офіційне визначення цього терміну відсутнє. Частка проникнення широкосмугового Інтернету у поточний час складає 11,8 абонента (в Угорщині кількість абонентів 27, а Білорусі – 31). За даними [5], станом на лютий 2020 р. Україна займає 59 місце за якістю широкосмугового та 94 – за якістю мобільного Інтернету, що є дуже низькими показниками. У той же час мобільний Інтернет в Україні є найдешевшим в Європі та займає друге місце за доступністю серед 230 країн світу [6]. Треба відзначити, що в Україні має місце незначна частка інновацій у цифрову економіку (тільки 17 % українських виробництв використовують інновації, тоді як у ЄС такий показник сягає 49 % [7]);

Автори доповіді Українського інституту майбутнього «Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою» виділяють чотири групи проблем пов'язаних з цифровізацією економіки України (таблиця 3).

Таблиця 3

Основні проблеми які перешкоджають трансформації української економіки у цифрову

Інституційні проблеми	Інфраструктурні проблеми	Екосистемні проблеми	Урядові проблеми
1	2	3	4
– низька включеність державних установ щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства (Цифрова адженда України); – невідповідність профільного законодавства глобальним викликам та можливостям;	– низький рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами; – відсутність окремих цифрових інфраструктур (наприклад, інфраструктури Інтернету речей, електронної ідентифікації та довіри тощо);	– слабка державна політика щодо стимулів і заохочень розвитку інноваційної економіки; – незрілий ринок інвестиційного капіталу; – застаріла система освіти, методик викладання,	– низький рівень автоматизації та цифровізації державних послуг.

1	2	3	4
– невідповідність національних, регіональних, галузевих стратегій та програм розвитку цифровим можливостям.	– нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви).	відсутність фокусу на STEM-освіту, soft skills та підприємницькі навички, недосконалі моделі трансферу технологій та закріплення знань та вмінь; – дефіцит висококваліфікованих кадрів.	

*Джерело: сформовано авторами за даними [8].

Перелік посилань:

1. Global Innovation Index 2019. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019/ua.pdf (Last accessed: 27.04.2021).

2. Measuring the Information Society Report 2017. International Telecommunication Union. 2017. URL: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2017/MISR2017_Volume1.pdf (Last accessed: 27.04.2021).

3. The Global Competitiveness Report. *World Economic Forum*. 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (Last accessed: 27.04.2021).

4. Проникнення інтернету в Україні. *Factum Group Ukraine* : веб-сайт. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/1910/dani_ustanovchyh_doslidzhen_iii_kvartal_2019_ro_ku.pdf (дата звернення: 27.04.2021).

5. Speedtest Global Index. URL: <https://www.speedtest.net/global-index> (Last accessed: 27.04.2021).

6. Worldwide mobile data pricing: The cost of 1GB of mobile data in 230 countries. URL: <https://www.cable.co.uk/mobiles/worldwide-data-pricing/>. (Last accessed: 27.04.2021).

7. Кіреєв Д.Б. Розвиток цифрової економіки як елемент стратегії суспільного розвитку в Україні. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Сер.: Державне управління*. 2019. Том 30(69). № 1. С. 38–44.

8. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього : веб-сайт. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 29.04.2021).

THE NECESSITY TO DIGITALIZE THE ACCOUNTING SPHERE

Lubenska A.V., student

Scientific adviser: Boldovska K.P., Cand. Sc. (Economics),

Associate Professor

Kharkiv National automobile and highway university

Theory and practice of accounting, the profession of accountant every day are evolving and changing in modern conditions of integration with IT technologies. Accounting professionals need modern and fast-paced tools and competencies to be competitive in the digital socio-economic environment. Financial services, including accounting, will evolve and become more dependent on IT-technologies, as evidenced by the rapid development of modern technologies.

Ensuring electronic interaction of state information resources and the development of interoperability is the main challenge for the development of e-government in Ukraine. Information is becoming the main source of competitiveness at the local and global levels. Collection, description, storage and processing of data allows you to obtain valuable information for use in economic processes. But the use of digital thinking is not focused solely on new technologies. Of greater value is the ability of the specialist to evaluate, synthesize analytical conclusions and strategic proposals. Therefore, a combination of technological innovations (blockchain, artificial intelligence, BigData) and accounting competencies can be effective.

The development of accounting in the context of digitalization of socioeconomic relations is mainly associated with the introduction of IT-tools and technologies aimed at overcoming the shortcomings of the existing control-analytical and accounting system. Efforts to increase the clarity, conciseness, and relevance of management information become a driving force in creating an effective accounting unit that understands

management strategies and goals, and each task is performed through the prospect of overcoming excessively lengthy or optional complex procedures with erroneous or useless results.

Actualization of digital transformation accounting in the future only will grow, because the use of IT-innovations allows to solve new problems, modernize the concepts of information processing and transmission, promotes efficiency accounting processes. To the usual functions of accounting and reporting is added the need to consolidate management processes and IT-services. As a result, the quality of information support of individual departments and users will increase, united by a single digital platform. It is not just a conversion data from paper to digital as wellsearch, processing, synthesis of the reporting, control of errors and comparability is provided, visualization of processes and their results, backup using IT- tools [1].

Thus, IT-modernization of accounting in accordance with the requirements of the information economy should consist of software, information, organizational and methodological components. These components become the main information systems that are integrated around the web system and with each other.

Qualitative development of digital services in accounting aims not only to minimize the human factor in decision-making, but also to obtain timely quality information about processes. At the same time, digitalization is a tool for creating, implementing and using the benefits of an accounting system that is enhanced by IT-technologies. A well-established centralized IT process management system is able to ensure a high level of productive activity of the facility.

Some state-owned enterprises are actively implementing comprehensive business process automation solutions using modern ERP systems. These enterprises are an example of a new stage in the modernization of internal IT-infrastructure: the transition from automation to integrated management systems. The profound consequences of digitalization of account-

ing are possible provided the synergy of new concepts of processing and transmission of information:

- real-time business accounting (RTA);
- electronic data exchange – from primary to reporting (EDI);
- advanced language of financial, management, tax reporting of various business areas (XBRL);
- »cloud technologies« of computing, accounting operations based on clouds;
- artificial intelligence (AI) – modernization of mathematical modeling by modern technological innovations (assessment of stocks in warehouses with the help of software-controlled drones);
- BigData – use in calculations to increase efficiency, accuracy and speed;
- blockchain – systematization and effective control;
- soft digital infrastructures (identification and trust infrastructure, interoperability, etc.) [2].

The synergetic potential of social, mobile, cloud technologies, data analysis technologies, the Internet of Things together can lead to transformational changes in accounting, increase its efficiency, value for management processes.

World leaders in the «digital» market (Cisco, IBM, Intel, Oracle, Deloitte, SAP, Ericsson, MasterCard, Vodafone, Kyivstar, Lifecell, International Data Corporation), domestic consultants and experts supported by the Ministry of Economic Development and Trade and the NGO HighTech Office «, Developed the» Digital Agenda of Ukraine 2020 «- a document that defines the key policies, priorities, initiatives and projects of» digitalization «of Ukraine for the next 3 years [3].

IT-modernization project is a set of interconnected measures that are coordinated in time, use of certain logistical, informational, human, financial and other resources and aim to create information systems, means of informatization and digit-

ization of information resources that meet certain technical conditions. and quality indicators. However, unfortunately, this bill has not yet been adopted by the state authorities of Ukraine.

In the period of digital transformation of socio-economic relations conservatism of accounting no should stand in the way of innovative, formalized, dynamic, focused information needs of the user to change theoretical and practical nature. The digital transformation of accounting is becoming mandatory and important step for efficient operation organizations subject to financial investments, cultural and professional competence changes. Digitalization in accounting it is modernization of accounting processes by electronic-digital devices, means, systems; establishment of electronic communication of information between them; building an integrated interaction of virtual and real environment of business processes. Information and communication and digital technologies provide an opportunity to intensify control and accounting and management processes.

Thus, high-quality IT-modernization accounting will not only create a single information space, but will also improve the quality of governance at all levels. At the same time, the emphasis will be shifted to issues that will require their own judgment accountant: complex atypical operations, effective internal control mechanisms, analytics and forecasting, evaluation.

References:

1. Kantsedal N. Accounting in the Digital Age: Expansion of Terminological Boundaries. *Accounting and Finance*. 2019. 1(83) P. 28–34.
2. Попович М. С. Застосування NFC технологій в бухгалтерському обліку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла». 2017. Вип. 1(49). Т. 1. С. 351–355.
3. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 25.04.2021).

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Матковська Д.А., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Нежива М.О., канд. екон. наук, доцент
Київський національний торговельно-економічний університет*

Сучасні світові тенденції розвитку цифрової економіки знайшли пряме відображення в низці законодавчих документів України, згідно з якими визначені цілі, завдання та заходи щодо реалізації вітчизняної політики в сфері застосування інформаційних і комунікаційних технологій, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства; визначено напрями робіт, що забезпечують створення необхідних умов для розвитку цифрової економіки з метою забезпечення її національних інтересів і реалізації стратегічних пріоритетів [1].

В ході реалізації поставлених в документах завдань у всіх сферах економіки ключовим фактором підвищення виробництва повинні стати дані в цифровій формі. Цей фактор повинен забезпечити підвищення конкурентоспроможності країни, якості життя громадян, економічного зростання та національного суверенітету.

Завдяки колосальним технічним і технологічним проривам в області комп'ютерної техніки і засобів комунікації, а також інформатизації в цілому, значно збільшилися можливості обміну оперативною інформацією, використовуваної при підготовці звітності. це – використання локальних комп'ютерних мереж для обміну інформацією всередині організації, отримання та передача інформації через Інтернет з використанням сайтів і хмарних технологій, обмін інформацією по електронній пошті, використання соціальних мереж тощо. Перераховані можливості призводять до підвищення швидкості обробки інформації і забезпечення організацій великою кількістю необхідних даних. Отримання

більшого обсягу інформації дозволяє організації досягти більшої деталізації інформації, що подається у фінансовій звітності, хоча, при безсумнівних позитивних аспектах, збільшення потоку інформації загострює саму проблему її якісної обробки. Рішенням проблеми може стати розробка нових програмних засобів для роботи з інформаційними масивами. Разом з тим актуальною стає ув'язка різних програмних засобів, застосовуваних у різних сферах діяльності організацій.

Розвиток цифрової економіки створив умови для цифрової обробки вхідної бухгалтерської інформації та застосування програмних засобів для ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності. Поряд з цим, актуальним є безперервне оновлення і вдосконалення таких програмних засобів з урахуванням реформування самого бухгалтерського обліку, а також змін економічних умов, в яких функціонують організації. Слід звернути увагу на те, що, починаючи з входження України в ринкову економіку, система стандартів бухгалтерського обліку та звітності безперервно реформується і вдосконалюється. Причиною цього є як зміна економічних умов, так і той факт, що українська бухгалтерська система цілеспрямовано зближується з регламентаціями міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

При цьому слід врахувати, що сама система МСФЗ також безперервно змінюється і це призводить до необхідності постійної адаптації вітчизняної системи бухгалтерських стандартів до нових міжнародних регламентацій. У таких умовах застосування програмних продуктів для ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності ставить за мету забезпечення взаємодії між фахівцями з програмування та фахівцями з бухгалтерського обліку при розробці програмних продуктів.

У таблиці 1 визначено основні аспекти формування і використання фінансової звітності та результат їхнього впливу.

Таблиця 1

Вплив цифровізації економіки на сучасний стан
фінансової звітності організацій

Аспект формування і використання фінансової звітності	Результат впливу
Оперативна інформація, яка використовується при роботі з фінансовою звітністю	Використання локальних комп'ютерних мереж для обміну інформацією всередині організації. Використання Інтернету для обміну інформацією по звітності всередині організації. Використання Інтернету для обміну інформацією з юридичними або фізичними особами, з якими взаємодіє організація.
Вхідна інформація, необхідна для формування форм фінансової звітності	Автоматизація введення вхідної інформації при використанні програмних засобів ведення обліку
Процес складання фінансової звітності	Застосування комп'ютерних програм для обробки інформації, необхідної для складання фінансової звітності
Показники фінансової звітності	Можливість появи нових видів показників звітності в зв'язку з появою нових видів об'єктів обліку під впливом цифрової економіки (наприклад, криптовалюта). Підвищення значущості показників, пов'язаних з використанням електронних баз даних (наприклад, істотне розширення клієнтських баз, електронних довідників тощо)
Вихідна інформація, що містить звітні форми	Отримання в електронному вигляді форм бухгалтерської (фінансової) звітності: а) електронна версія друкованого аналога; б) опублікована фінансова звітність, розміщена на сайтах організацій в) модифікована електронна інформація (наприклад, XBRL звітність)
Процес аналізу і перевірки звітної інформації	Застосування комп'ютерних програм для обробки інформації, яка міститься в звітності.

Джерело: розроблено автором на підставі [2-4].

Вплив розвитку цифрової економіки на процес формування та використання фінансової звітності важко переоцінити. І безперечно цифрова економіка позитивно впливає на якість інформації, що формується у фінансовій звітності. При цьому виникають і проблеми, пов'язані з конкретними аспектами впливу цифрової економіки на якість звітності. Ці проблеми поступово вирішуються в процесі розвитку обліку і звітності в умовах цифрової економіки. Процес розширення сфер цифрової економіки відкриває великі можливості для підвищення якості звітності та її споживчих властивостей, які так необхідні всім користувачам звітності в сучасних умовах.

Перелік посилань:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018> (дата звернення: 08.05.2020).

2. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації* : міжнар. наук. журн. 2019. Вип. 1-2. С. 83–96.

3. Хорунжак Н., Лукановська І. Облік в умовах цифрової економіки: проблеми і перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 45. С. 175–179.

4. Шишкова Н. Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/3/EV20193_146-159.pdf (дата звернення: 10.04.2021).

ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Мошківський В.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Ковальова Т.В., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов задля досягнення успіху у веденні бізнесу, необхідним є створення власного програмного забезпечення для бухгалтерії. Це може стати одним із ключових рішень, яке врешті – решт забезпечить будь – якій компанії кращі фінансові показники, вдосконалисть оснащення вашого персоналу та просто змусить їх насолоджуватися роботою на вас. Більшість компаній не охоче вкладають гроші в проекти бухгалтерського програмного забезпечення. Попри це, такі інвестиції будуть однаково плідними, як і навчання ваших співробітників, для збільшення їх рівня ефективності та продуктивності під час виконання своїх обов'язків. Перш ніж почати рухатися в сторону автоматизації фінансових операцій, спершу потрібно зрозуміти, як саме створити програму для бухгалтерського обліку.

Проблеми пов'язані з процесом впровадження на підприємствах різних типів і направлення бухгалтерського програмного забезпечення були предметом дослідження таких учених, як Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, В.П. Завгородній та ін. Проте, дані питання навіть зараз залишаються таким ж актуальними і мають потребу у подальшому дослідженні і поданні рекомендацій щодо їх процесу вирішення.

Вищезгадані вчені висунули ряд пропозиції, які в більшості випадків стосуються окремо взятих підприємств та конкретних програм для бухгалтерії. Необхідно провести комплексне дослідження процесу створення бухгалтерського програмного забезпечення.

Метою цієї роботи є вдосконалення процесу створення програмного забезпечення для бухгалтерії з поетапним розкриттям кожного кроку розробки.

Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку часто описується як інструмент, який використовується для відстеження продажів, прибутку, руху грошових коштів, резервів готівки, розподілу кредитів та інформації про платежі.

Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку розроблено, щоб забезпечити фізичним особам та організаціям можливість відстежувати інформацію про стан грошових коштів, майна чи запасів. Хоча існують різні способи обчислення цих значень, більшість програм бухгалтерського обліку мають базу даних цих активів. Ці бази даних надзвичайно корисні для фахівців з фінансового управління.

Існують різні можливості пошуку або створення бухгалтерського програмного забезпечення, яке підтримуватиме ділові операції на підприємстві. Ці фінансові операції включають: відстеження грошових потоків; автоматизація журналу аналізу; управління транзакціями; моніторинг даних клієнтів; підготовка фінансової звітності та інше [1].

Вирішивши придбати власне програмне забезпечення для бухгалтерського обліку, насамперед, потрібно розглянути різні варіанти цього. Важливо вибрати правильне рішення, яке відповідатиме всім вашим вимогам і діловим характеристикам. Таким чином, можна вибрати готову програму бухгалтерського обліку бізнесу або створити її власними силами.

Готова система обліку – це завершений продукт, який постачається із заздалегідь налаштованими функціями. Це рішення ідеально підходить для компаній, які не хочуть витрачати свої внутрішні ресурси на створення програмного забезпечення з нуля. Переваги та недоліки такого придбання наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки придбання готової програми
для бухгалтерії

Переваги	Недоліки
1. Не витрачаються ресурси на розробку програми	1. Відсутність контролю щодо набору функцій
2. Постачальник сам обслуговує сервери	2. Відсутність можливості приймати рішення, коли потрібне оновлення
3. Необхідні функції вже включені постачальником	3. Відсутність гнучкості, щоб мати змогу наздогнати ринкові тенденції
4. Безкоштовні оновлення	4. Набір функцій однаковий для кожного підприємства

Якщо вищезазначені плюси і мінуси дещо суперечать придбанню готового рішення, то найкращим рішенням буде розпочати власний процес розробки програмного забезпечення для бухгалтерії. Сам процес створення бухгалтерського програмного забезпечення відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Етапи створення програмного забезпечення

Етап	Характеристика
1. Дослідження	Збір базової інформації про клієнта та його потреби
2. Прототип	Створення моделі майбутнього продукту
3. Розвиток	Створення дизайн
4. Випуск і підтримка	Передача програми в користування клієнту та її підтримка

Різні види компаній можуть отримати багато переваг від використання бухгалтерського програмного забезпечення. Наступні переваги використання та управління веб – бухгалтерськими рішеннями характеризують те, як вони можуть покращити звітність різного характеру, управління

запасами активів та оптимізацію фінансових операцій: полегшення процесу пошуку інформації; швидший час відгуку та автоматизація; усунення помилок з боку людини; зниження витрат підприємства [2].

Таким чином, проаналізувавши весь процес впровадження програм для бухгалтерії на підприємстві ми дійшли до висновку, що спеціальне програмне забезпечення для бухгалтерського обліку, безсумнівно, може стати додатковою частиною набору інструментів компанії, за допомогою якої автоматизуються та оптимізуються робочі процеси на підприємстві.

Перелік посилань:

1. Павелчак-Данилюк О. Б. Обґрунтування програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. *Вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2014. № 1. С. 209–218.

2. Петренко Я. В. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті : навч. посіб. / за ред. Я. В. Петренко. Краматорськ : ДГМА, 2014. 320 с.

СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Хорошилов М.С., здобувач вищої освіти

Христенко Я.О., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Хорошилова І.О., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно- дорожній університет*

Нажаль, ми спостерігаємо в Україні процес системної соціально-економічної кризи. Шлях виходу з неї – це підвищення ефективності управління економікою як на державному рівні, так і на рівні окремого підприємства. У цій площині ефективність регулювання та організації бухгал-

терського обліку, як важливої функції управління, набувають стратегічного значення.

Створення сприятливих умов з боку держави для виконання системою бухгалтерського обліку підприємства поставлених завдань є визначальними для запровадження нових підходів до організації бухгалтерського обліку, які відповідають цілям забезпечення сталого розвитку України та сучасним тенденціям світового досвіду у цій сфері. На тлі широкомасштабних перетворень та особливо складних політичних процесів в Україні необхідність обґрунтування напрямів удосконалення регулювання та організації бухгалтерського обліку підприємств визначає пошук альтернативних теорій, що враховують вплив різноманітних факторів і процесів. Зазначене стало викликом та поштовхом до збагачення методології організації бухгалтерського обліку та її впровадження з урахуванням положень інституціональної теорії.

Актуальність питання альтернативності системних продуктів які б використовувалися так же всебічно та доступно як програмне забезпечення 1С: постало з моменту введення санкцій стосовно російської компанії-розробника. Самі по собі програми лінійки 1С: Підприємство та 1С: Бухгалтерія мають широкі функціональні можливості. Понад 80 % українських підприємців використовують даний продукт для ведення бізнесу, понад 90 % бухгалтерів освоїли та працюють на цій платформі, що в значній мірі полегшує їх роботу. Поки що мова йде про те що, не буде можливості придбання нових ліцензійних продуктів, але оновлення та підтримку існуючим клієнтам будуть забезпечувати. Як довго триватиме цей стан не відомо, і чи дійсно підприємці, користувачі 1С: можуть спокійно працювати й надалі це питання яке не має чіткої відповіді. З огляду на рекомендації СБУ не використовувати програмний продукт активно потрібно вести пошук альтернативних варіантів та запроваджувати їх в ведення обліку госпо-

дарської діяльності. На їх освоєння та впровадження окрім значних фінансових вкладень потрібно також значно часу на підготовку фахівців які будуть з ними працювати.

Багато бухгалтерів та аудиторів кажуть, що на даний момент системного продукту здатного в повній мірі замінити 1С: не існує. Розглянемо що ж існує в нас зараз. Перший потужний блок на який роблять ставки це німецька SAP та американські Oracle и Microsoft Dynamics, це системи класу ERP (системи планування ресурсів підприємства). Такі програми дозволяють не тільки вести бухгалтерський облік, але й планувати закупки, виробництво, загрузку потужностей, продажі, управляють документообігом та персоналом. Значно рідше підприємці працюють з такими західними ERP-системами як шведська IFS, британська Epicor и американська Infor.

Не можна сказати, що на нашому ринку не має відчизняних ERP-розробок, наприклад, такі як: програмне забезпечення IT-Enterprise, «Універсал», BSI, Megapolis. Щоб задовільнити малий та середній бізнес, ми маємо облікові системи української розробки, такі як: M.E.Doc, Клас365, «Дебет Плюс», «Акцент», «АБ-Офіс», «Інфополис», Тгіа и іFin. Такі рішення значно дешевше, ніж ERP-системи, але й мають обмежену функціональність.

Наприклад, система Клас365 може використовуватися для автоматизації торговельної діяльності підприємства, частіше її застосовують для роздробу, для інтернет-магазинів, а також для надання послуг. Але значним недоліком, на наш погляд є складність розуміння інтерфейсу, для роботи з програмою може знадобитись певне навчання. Стосовно системи «Дебет Плюс» – прикладне рішення підходить для автоматизації обліку малого і середнього бізнесу. Дозволяє управляти складом, регулювати взаємовідносини з клієнтами, реалізований модуль CRM-системи. Доступно ведення управлінського обліку, відстеження фі-

нансових операцій, управління персоналом і розрахунків заробітної плати. Що стосується ВС «Бухгалтерія», розроблено для невеликих компаній. За допомогою забезпечення проводиться облік бухгалтерського характеру. Не має значення система оподаткування. Це може бути як спрощена, так і загальна. Програмне забезпечення «Діловод», це умовно аналог 1С:Підприємство. Сервіс призначений для ведення бухгалтерії онлайн. Використовувати можна на невеликих компаніях або індивідуальними підприємцями. Та інші системи.

Розробники ERP-систем, які працюють з українським крупним бізнесом, також намагаються відвоювати частинку середнього та малого сегменту. Вони запускають так називаємі SaaS-рішення (Software as a service). Це готові об'єктивні рішення, які не потрібно впроваджувати на протязі місяця, а можна легко запустити в браузері.

Як варіант вирішення питання з використанням 1С, – передати бухгалтерський облік на аутсорс.

Таким чином, розглянувши програмні продукти можна зробити висновок, що є системи, які допоможуть малим підприємствам вести свій бізнес. Середнім і великим організаціям працювати з зазначеними рішеннями може бути проблематично. Програми 1С: Підприємство зараз є оптимальними інструментами автоматизації діяльності компанії.

Стосовно ж функціональності можливості аналогів, вони не такі широкі і не дозволяють повністю охопити діяльність підприємства. А нам для розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі, важливо якісне забезпечення та підтримка користувачів, швидка та ефективна. Тому на часі актуальність даного питання, і її вирішення, на жаль, не має часу на роздуми, потрібно вирішення – якісний продукт, який би задовольнив потреби підприємців, та був зручним та доступним.

Вимушені констатувати, що, провівши певний аналіз, на жаль, на даний момент у 1С 8 немає достойних аналогів у співвідношенні ціна-якість-масштабність-налаштованість. У вітчизняних альтернативних варіантах 1С, як правило, неможливо вносити зміни, а зарубіжні досить дорого коштують як за для можливостей основного споживчого сектору (підприємств малого та середнього бізнесу). До того ж в зарубіжних аналогах 1С потрібно постійно додатково вносити зміни в налаштування, в зв'язку з змінами вітчизняного законодавства.

Але безперечно, нашій економіці потрібен свій, вітчизняний, якісний системний продукт для організації ведення бухгалтерського обліку на підприємствах.

7. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

*Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із основних завдань фінансово-господарської діяльності підприємства є одержання прибутку, який залишається в його розпорядженні після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Тому основна увага менеджменту підприємства має бути спрямована на збільшення доходів, зменшення витрат та на оптимізацію податкових платежів.

Формування вітчизняними підприємствами сучасних систем менеджменту основних видів економічної діяльності вимагає не лише узагальнення і вдосконалення власних здобутків, а й залучення прогресивних світових управлінських технологій. В умовах сьогодення акцент у процесі управління підприємством робиться на податкове планування, яке представляє собою інтеграційний процес раціоналізації господарської діяльності з позиції відповідності діючому податковому законодавству та стратегії життєздатності даних підприємств [1].

Для вітчизняних підприємств податкове планування виступає необхідним засобом адаптації до мінливості зовнішнього середовища. Складання прогнозу податкових платежів, виявлення й аналіз факторів, які впливають на рівень оподаткування, оцінка економічної діяльності вкладання коштів у бізнес за існуючого рівня податкового навантаження створюють підґрунтя для обрання підприємствам оптимального варіанту здійснення фінансово-господарської діяльності в умовах чинної податкової системи України. По-

даткове планування дозволяє підприємству уникнути багатьох складних ситуацій, частково усуває негативний ефект невизначеності середовища функціонування, поліпшує координацію дій, сприяє більш раціональному використанню фінансових ресурсів, дозволяє керівництву приймати більш обґрунтовані управлінські рішення [2].

Від сумарної величини податків, які сплачує підприємство за певний календарний період, залежить, по-перше, чистий прибуток підприємства і, по-друге, його потреба в обігових коштах для обслуговування процесу виробництва та реалізації. Тому кожне підприємство має шукати законні можливості мінімізації податкових платежів. Несплата податків – це злочин проти держави. Невикористання всіх законних можливостей для зменшення оподаткування – це злочин проти власного підприємства. Право платника податку на захист своїх фінансових інтересів і своєї власності впливає з основних юридичних принципів (зокрема з таких, як недоторканність приватної власності) і підтримується більшістю цивілізованих держав світу.

Для ефективної роботи менеджменту підприємствам щодо оптимізації податкових платежів необхідно використовувати системний підхід з організації податкового планування, який є основою концепції податкового планування.

Концепція податкового планування – це система поглядів платників податків щодо максимального використання можливостей чинного законодавства з метою зменшення податкових платежів чи зміни терміну їх сплати і, відповідно, – збільшення доходів і прибутків суб'єктів господарювання [3].

Ця концепція базується на відповідних принципах, а реалізують її, використовуючи методи, інструменти і моделі оптимізації податкових платежів, що дає змогу контролювати виконання податкових зобов'язань, підвищувати ефективність планування податків, змінювати термін їх сплати чи мінімізувати податкові платежі. Взаємозв'язок

складових реалізації концепції податкового планування на підприємстві наведено на рис. 1.

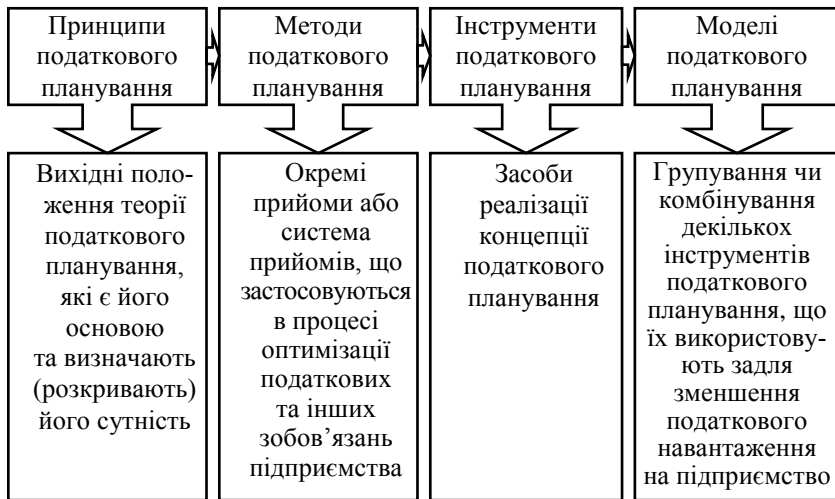

Рис. 1. Взаємозв'язок складових реалізації концепції податкового планування на підприємстві [3]

Під методами податкового планування суб'єктів господарювання розуміють окремі прийоми або систему прийомів, що застосовують у процесі оптимізації податкових та інших зобов'язань підприємства перед бюджетами різних рівнів і позабюджетними фондами.

У податковому плануванні виділяють дві групи методів: загальні і спеціальні [2-6].

Так, до загальних методів податкового планування відносять методи, які мають широку сферу застосування, і можуть бути використанні як загалом для бюджетування і планування фінансово-господарської діяльності підприємства, так і для податкового планування: нормативний, розрахунково-аналітичний, графоаналітичних залежностей, мікробалансів, матрично-балансовий, статистичні, економіко-математичного моделювання тощо.

До спеціальних методів податкового планування науковці відносять методи, які використовують у податковому плануванні підприємства з метою пошуку та застосування альтернативних варіантів оподаткування: методи, що базуються на податкових пільгах; методи, в основі яких лежать можливості альтернативних податкових та інших рішень, а також методи, можливість використання яких зумовлена прогалинами податкового законодавства

Вибір спеціальних методів податкового планування здійснюють залежно від особливостей організації та діяльності підприємства (організаційно-правової форми, виду діяльності, податкового поля підприємства тощо) та реалізують їх через використання інструментів та моделі податкового планування.

Таким чином, серед іншого податкове планування передбачає можливість вибору між альтернативними рішеннями щодо використання тих чи інших схем оподаткування. Такі рішення можуть прийматися як на етапі створення підприємства, так і в процесі його діяльності.

Перелік посилань:

1. Мартиненко В. П. Структура процесу податкового планування суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Економічні науки* : зб. наук. праць. 2012. Вип.177 (2). С. 254–259.

2. Корецька С. О. Удосконалення методів податкового планування на підприємстві. *Агросвіт*, 2011. № 19. С. 31–36.

3. Оліховський В. Я. Методи та інструменти податкового планування в системі менеджменту підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 270 с.

4. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. Податкове планування як складова податкового менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 22. С. 48–50.

5. Прокопенко Н. С., Швабу Ю. Податкове планування в Україні. Львів: Ліга-Прес, 2013. 185 с.

6. Фединин Н. І. Методи податкового планування суб'єктів господарювання. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури*: тези допов. міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 19-21 трав. 2011 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 392-394.

ОБЛІК ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кириленко Н.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Кузьменко О.П.

Київський національний торговельно-економічний університет

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з основних податків в Україні.

Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ) ПДВ належить до загальнодержавних податків.

Податок на додану вартість являє собою певну форму вилучення в державний бюджет відповідної суми грошових коштів, яка визначається податковою ставкою. Ця сума є нічим іншим, як частиною додаткової вартості товарів або послуг. З цієї причини ПДВ є непрямим податком, а значить, тягар по його сплаті несуть саме кінцеві споживачі.

Основними нормативно-правовими джерелами, що регулюють податок на додану вартість, є:

– ПКУ (ст.ст.180-197, п. 198.5);

– Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість (затверджене Наказом МФУ від 14.11.2014 р. № 1130, редакція від 28.12.2020).

25 лютого 2021 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до ПКУ щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції» №1115-ІХ. Вказаний закон застосовується до податкових періодів, починаючи з 01 березня 2021 року.

Отже, тепер в статті 193 ПКУ зазначено такі ставки ПДВ [1]:

– 20 %;

– 0 %;

– 7 %;

– 14 %.

Нова ставка – 14 % буде застосовуватись для операцій з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції, що класифікується за такими кодами згідно з УКТ ЗЕД: 0102, 0103, 0104 10, 0401 (в частині молока незбираного), 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1201, 1204 00, 1205, 1206 00, 1207, 1212 91, крім операцій з ввезення на митну територію України товарів, визначених у пункті 197.18 статті 197 ПКУ [2].

Що стосується безпосередньо бухгалтерського обліку ПДВ, порядок ведення всіх господарських операцій, пов'язаних з податком, регламентується обліковою політикою організації. В свою чергу розробка облікової політики, робочих інструкцій, розпоряджень керівництва повинна здійснюватись в обов'язковому порядку на основі законодавства з бухгалтерського та податкового обліку.

Для бухгалтерського обліку ПДВ Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну від 30.11.1999 р. № 291, передбачає чотири синтетичних субрахунки (див. таблицю 1) [3].

Таблиця 1

Субрахунки для обліку ПДВ

Субрахунок	Назва
315	Спеціальні рахунки в національній валюті
641	Розрахунки за податками та платежами
643	Податкові зобов'язання
644	Податковий кредит

Перехід на загальновизнані у світі принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності зумовлює потребу в інформації не лише про стан розрахунків за податком на додану вартість, а й про знову створену вартість.

Окремі статті діючого балансу та інших форм фінансової звітності, відображені відповідно до вимог діючих стандартів, через недосконалість методики їх формування та жорстке обмеження дій суб'єктів господарювання щодо нарахування ПДВ та відображення розрахунків з бюджетом за цим податком в бухгалтерському обліку можуть не відповідати якісним характеристикам та принципам підготовки фінансової звітності, а також визначенню та критеріям визнання елементів фінансової звітності [4].

Отже, для підвищення якості інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємств можна запропонувати один із шляхів вдосконалення розкриття інформації у фінансовій звітності: відображення в фінансовій звітності розрахунків з бюджетом з ПДВ і суми доданої вартості підприємства та її розподілу.

Перелік посилань:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 30.04.2021).

2. З 01 березня 2021 року діє нова ставка ПДВ. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-455330.html> (дата звернення: 30.04.2021).

3. Булгакова О. Організація бухгалтерського обліку ПДВ. *Інтерактивна бухгалтерія* 2019. № 39. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/127707> (дата звернення: 30.04.2021).

4. Романова О. В. Теоретичні аспекти обліку податку на додану вартість. *Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем*: матер. VI міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : ДНУ ім. О. Гончара, 2018. URL: <http://ruda.vk.vntu.edu.ua/file/fc1bad58a7e86a972664ec6037e373ea.pdf#page=110> (дата звернення: 30.04.2021).

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КОНТРАГЕНТАМИ

Матковська Д.А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Кузьменко О.П.

Київський національний торговельно-економічний університет

У ході своєї господарської діяльності всі комерційні організації вступають в економічні відносини з іншими фізичними та юридичними особами. Процес бухгалтерського обліку розрахунків з контрагентами дуже важливий для відображення результатів поточної діяльності комерційного підприємства, при цьому він постійно еволюціонує, що пов'язано з трансформацією та глобалізацією економічних відносин в розрізі міжнародних зв'язків.

Документальне оформлення розрахунків з дебіторами і кредиторами займає важливе місце в робочому процесі організації. Трапляються ситуації коли деякі документи, такі як транспортна накладна чи заявка на перевезення, оформлені неналежним чином, не повністю заповнені реквізитами організації або інформація про вантаж. Крім цього, рахунки на оплату за певний період часу зберігаються в бухгалтерії в невірній хронологічній послідовності. Керівництву або головному бухгалтеру необхідно приділити увагу цьому питанню. Це не є грубим порушенням, але для зручності рекомендується розібрати документи по датах, а також повністю заповнити відсутні відомості в деяких примірниках документів.

Практичний досвід діяльності вітчизняних підприємств свідчить про те, що більшість керівників, а найчастіше малих підприємств, не звертають увагу на створення спеціальних служб внутрішнього контролю адже вони не вважають, що це є заходом саме для підтримання фінансової стійкості підприємства [1].

На багатьох підприємствах недостатньо врегульована процедура повернення. Необхідно відстежувати повернення документів, підписаних з боку дебіторів. До числа таких документів належать договори про надання послуг, акти наданих послуг та акти звірок. Відсутність даних документів може призвести до небажаних наслідків, наприклад, можуть виникнути труднощі при стягненні дебіторської заборгованості через виконавче провадження.

У даній ситуації можна порекомендувати створити реєстр контрагентів, де бухгалтер відзначатиме повернення підписаних документів. Таким чином легше відстежити замовника, який не повернув підписані документи і вжити заходів щодо їх повернення.

Робота з дебіторською заборгованістю вимагає ретельної уваги і контролю, так як борги дебіторів є джерелом погашення кредиторської заборгованості організації.

Також підприємству, для забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю, слід звернути увагу на розробку власної політики та системи заходів, закріпивши її у документі, наприклад, це може бути «Положення про управління дебіторською заборгованістю» на підприємстві. Варто звернути увагу на те, що дебіторська заборгованість є досить нормальним явищем на підприємстві доти, доки вона є контрольованою та своєчасно погашається, а не коли ситуація з боргом стає безнадійною [2].

Крім того, слід запропонувати організаціям сканувати документи, що знаходяться на паперовому носії. Наприклад, для початку систематизувати інформацію по конкретному контрагенту, потім за назвою документа (заявка на перевезення, договір про надання послуг, рахунок на оплату тощо) і в хронологічній послідовності, ця процедура корисна, так як в організацію періодично можуть приходити запити документів з податкової служби або банку. Для

швидкого реагування на такі запити раціональніше зберігати документи і в електронному вигляді.

Рекомендується проводити інвентаризацію не один раз на рік, перед складанням річної фінансової звітності, а організувати даний захід частіше, наприклад, один раз в квартал.

Інвентаризаційна комісія, створена відповідно до наказу директора організації, в ході своєї роботи повинна встановити правильність розрахунків з податковими органами, бюджетом та іншими організаціями, а також правильність і обґрунтованість сум дебіторської і кредиторської заборгованостей (а також депонентської заборгованості, якщо така є).

Підприємствам слід частіше запитувати акти звірки у ключових контрагентів з метою якнайшвидшого виявлення помилок в бухгалтерському обліку і негайного їх виправлення.

Для вирішення наявних проблем із обліком дебіторської заборгованості та з метою його поліпшення, необхідно:

- приділити увагу вдосконаленню нормативного забезпечення обліку дебіторської заборгованості;
- гармонізувати бухгалтерський і податковий облік у частині формування резерву сумнівних боргів, обліку сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості;
- створити відділ внутрішнього контролю за сумнівною та безнадійною заборгованістю;
- забезпечити своєчасний контроль співвідношення заборгованостей.

Підводячи підсумки з питання вдосконалення організації розрахунків з контрагентами, підкреслимо, що правильний і якісний облік вкрай важливий для керівництва організації.

Необхідно частіше контролювати облік за допомогою проведення внутрішніх контрольних заходів, що включають перевірку документів і правильності відображення го-

сподарських операцій, щоб не допускати навіть найменших недоліків в організації бухгалтерського обліку розрахунків з контрагентами.

Перелік посилань:

1. Дроздова О. Г., Пашенко І. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні та шляхи їх вирішення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. № 5. С. 94–98.

2. Воротнюк І. М. Особливості управління дебіторською заборгованістю малого підприємства. 2019. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/27453> (дата звернення: 13.04.2021)

3. Мордань Є. Ю., Соломаха А. О. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Вісник СумДУ. Сер. Економіка*. 2019. № 2. С. 70–79.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Савченко Д.В., здобувач вищої освіти

Разгоняєв Г.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Аналіз наукової літератури дає змогу констатувати, що в науковому соціумі відсутній єдиний концептуальний підхід щодо методики аудиту виробничих запасів. Комплексний аналіз нормативно-правового регулювання аудиторської перевірки організації бухгалтерського обліку та наукових праць [1-12] дає змогу виокремити такі ключові організаційно-методичні особливості аудиту виробничих запасів.

Під методикою аудиту виробничих запасів слід розуміти сукупність способів і прийомів вивчення і перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності, що стосуються виробничих запасів суб'єкта господарювання, з метою висловлення незалежної думки аудитора

про їх достовірність в усіх суттєвих аспектах та про відповідність вимогам нормативно-правових актів України [4].

При здійсненні аудиту виробничих запасів можуть використовуватись такі спеціальні методи і прийоми: арифметична перевірка, документальна перевірка, аналітичні процедури, тестування, анкетування, опитування тощо.

Організація проведення аудиторських перевірок включає такі стадії:

- планування і складання програми аудиту;
- збір аудиторських доказів шляхом проведення відповідних процедур аудиту;
- формулювання висновків і складання аудиторського звіту.

Загалом, методика проведення аудиту виробничих запасів обирається аудитором на етапі ознайомлення з підприємством, коли формується розуміння концептуальної основи його фінансової звітності, на власний розсуд залежно від цілей аудиторського дослідження, передбачених договором завдань і власних можливостей [9-12].

Так, визначення процедур, які аудитор використовуватиме під час перевірки, ґрунтується на попередньому вивченні й оцінці ефективності функціонування системи бухгалтерського обліку виробничих запасів і внутрішнього контролю, зокрема, шляхом проведення тестування, за результатами якого визначають слабкі і сильні сторони об'єкта дослідження та складається програма аудиту. При цьому кількість аудиторських процедур зворотно пропорційна до оцінки системи внутрішнього контролю: чим ця оцінка вища, тим менше аудиторських процедур може планувати аудитор. Також результати тестування дають можливість вибрати спосіб організації аудиту: суцільний, вибірковий чи комбінований. Як правило, проводиться вибіркова перевірка виробничих запасів, яка є більш ефективною порівняно з суцільною через потребу останньою значних матеріальних і трудових затрат [4, 8, 9, 11].

На підставі вивчення й узагальнення існуючих рекомендацій [4, 10, 12] для ефективної організації управління аудиторським процесом і власне проведення аудиту виробничих запасів та операцій з ними на підприємстві пропонується така послідовність етапів проведення аудиторської перевірки:

- перевірка положень облікової політики в частині виробничих запасів;
- перевірка наявності виробничих запасів, їх класифікації;
- перевірка організації складського господарства і складського обліку;
- перевірка правильності оцінки (переоцінки) виробничих запасів;
- аудит операцій з надходження (оприбуткування) виробничих запасів;
- аудит операцій із вибуття (списання) виробничих запасів;
- перевірка відповідності даних обліку і звітності виробничих запасів;
- узагальнення результатів аудиту виробничих запасів.

Як зазначалось вище, проведенню аудиторської перевірки виробничих запасів має передувати планування аудиту, метою якого є концентрація уваги аудитора на найважливіших напрямках аудиту, виявлення проблем в обліку виробничих запасів, які варто перевірити найретельніше, а також отримання обґрунтованої впевненості у тому, що інформація про виробничі запаси у фінансовій звітності не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства та помилок і відповідає вимогам нормативно-правових актів, застосованої концептуальної основи фінансового звітування.

Процес планування аудиту можна умовно поділити на два великі етапи: попереднє планування і розробка загального плану та програми аудиту [6].

Попереднє планування здійснюється на початковій стадії аудиту і має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей господарювання підприємства, а також ознайомленні аудитора з процесами закупівлі, зберігання запасів і відпуску їх у виробництво, переліком основних поставальників тощо.

План аудиту – це документ, який за своїм змістом є більш деталізованим, ніж загальна стратегія аудиту. Зокрема, він розкриває характер, час та обсяг аудиторських процедур, які мають виконуватися працівниками аудиторської фірми для отримання достатніх і відповідних аудиторських доказів з метою зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня. Складений план аудиту підлягає обов'язковому документуванню. Формат та обсяг документування залежать від таких аспектів, як розмір і складність підприємства, що перевіряється, суттєвість, обсяг іншого документування та обставини конкретного завдання з аудиту. Документування плану аудиту має бути достатнім для відображення запланованого характеру, часу та обсягу процедур оцінки ризиків і подальших аудиторських процедур на рівні тверджень для кожного суттєвого класу операцій, залишків на рахунках та розкритті у відповідь на оцінені ризики. План аудиту затверджується до початку виконання процедур отримання аудиторських доказів, проте він може переглядатися залежно від зміни обставин, що виникають у процесі аудиту. Тобто, план аудиту не має раз і назавжди сформованого змісту, його зміст знаходиться в процесі постійного розвитку [11].

На підставі плану аудиту виробничих запасів аудитор складає програму перевірки, де встановлює перелік аудиторських процедур, які б дали можливість:

– установити достовірність первинних даних бухгалтерського обліку щодо фактичної наявності і руху виробничих запасів;

– перевірити повноту і своєчасність відображення первинних даних з обліку виробничих запасів у зведених документах та реєстрах;

– перевірити правильність ведення обліку виробничих запасів відповідно до чинних законодавчих і нормативних актів, облікової політики підприємства;

– перевірити стан збереження виробничих запасів у суб'єкта господарювання;

– підтвердити або спростувати показники фінансової звітності підприємства, які залежать від достовірності, повноти і своєчасності відображення господарських операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів [4, 7, 9-11].

Програма аудиту виробничих запасів, як і інші документи, що формуються в процесі перевірки, є важливим інструментом, який дозволяє забезпечити якісне надання професійних аудиторських послуг, а також зменшити ризик не виявлення суттєвих помилок. Виконання визначеного комплексу процедур залежить від обраного аудиторського підходу. По-перше, процедури отримання аудиторських доказів можна побудувати щодо інформації, яка систематизується на рахунках бухгалтерського обліку й потім слугує підставою для формування відповідного показника фінансової звітності. По-друге, процедури отримання аудиторських доказів можна побудувати для перевірки інформації про господарські операції в розрізі господарських циклів, що відбуваються на підприємстві, і пов'язаних з ними рахунків бухгалтерського обліку. З кожного розділу програми формуються документально підтвержені висновки, які є основою для формування та висловлення думки аудитора в аудиторському звіті та висновку. Програму аудиту виробничих запасів, як і загальний план, варто переглядати в ході перевірки (якщо це необхідно). Причини всіх змін мають бути задокументовані [7, 11].

Отже, на підставі загального плану аудиту виробничих запасів аудитор розробляє та документально оформлює програму аудиту, яка деталізує та розкриває пункти плану аудиту. У ході проведення перевірки аудитор може внести відповідні коригування до плану проведення перевірки. Аудитор також має проаналізувати і виявити зміни, що мали місце після проведення останнього аудиту.

Таким чином, застосування в практичному аспекті наведених рекомендацій щодо організації і методики проведення аудиторського дослідження виробничих запасів дасть змогу не лише уникнути обмеженості незалежної перевірки, але й насамперед підвищити контури ідентифікації можливих ризиків, проблем, випадків шахрайств, реалізувати методику гнучкого комплексного аналізу діяльності підприємства, що в цілому посилить якість аудиту, підвищить достовірність аудиторського звіту.

Перелік посилань:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 28.04.2021).

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 р. / Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. Київ, 2018. Ч.1. 1142 с.

3. Аудит виробничих запасів. URL: https://auditoru.com.ua/articles/object_694/ (дата звернення: 27.04.2021).

4. Аудит: методика і організація : навч. посіб. / Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Мізік Ю. І., Конопліна О. О. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с.

5. Бойцова М., Маханько О., Клиженко Я. Усе про облік запасів. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Фактор, 2014. 160 с.

6. Кіртока Р. Г. Особливості проведення аудиту виробничих запасів в сучасних умовах на підприємствах харчовій промисловості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 869–872.

7. Кузик Н. Методичні аспекти аудиту запасів. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2015. Вип. 4. С. 106–113.

8. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту : підручник. Київ : Каравела, 2012. 544 с.
9. Назаренко І. М., Місюров О. В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1312–1318.
10. Сиротюк Г., Сиротюк К. Методичні особливості аудиту виробничих запасів. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер. Економіка АПК*. 2015. № 22 (1). С. 92–97.
11. Скрипник М. І., Григоревська О. О., Радіонова Н. Й. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. Вип. 2-3 (35). С. 378–398.
12. Фабіянська В. Ю., Пацар О. Г. Аудит виробничих запасів: організаційні та методичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5546> (дата звернення: 27.04.2021).

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Слісаренко О.О., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Хорошилова І.О., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно- дорожній університет*

При веденні бухгалтерського обліку будь-яка установа чи підприємство керуються Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XI [1].

Одним із елементів методу бухгалтерського обліку і контролю являється інвентаризація, за допомогою якою здійснюється перевірка стану активів і зобов'язань, а також виступає як доповнення в обов'язковому порядку до поточної документації при веденні фінансово-господарських операцій.

Багато випадків зустрічається в господарській діяльності підприємства, коли єдиним методом, при якому мо-

жна визначити наявність активів фактично та здійснити оцінку необоротних та оборотних активів являється проведення інвентаризацій.

Своєю чергою, проведення інвентаризації згідно чинного законодавства являється обов'язковим в таких випадках як:

- здійснення передачі в оренду всього або певного майна підприємства;

- коли відбулося стихійне лихо, пожежа або аварії техногенного характеру, чи відбулася певна інша надзвичайна ситуація, яка в свою чергу викликана певними екстремальними умовами, або здійснення інвентаризації відбувається за наказом судово-слідчих органів;

- здійснення інвентаризації здійснюється в тих випадках, коли змінюється матеріально відповідальна особа;

- здійснення інвентаризації здійснюється в тих випадках, коли встановлено факти псування певних цінностей, крадіжки або зловживання своїм становищем;

- здійснення інвентаризації здійснюється перед складанням річного бухгалтерського звіту [2].

Під інвентаризацією розуміють перевірку щодо наявності по факту об'єкту контролю та його стану, яка здійснюється за допомогою таких методів як вимірювання, спостереження, реєстрації та порівняння даних, які отримані з даними, які відображені у бухгалтерського обліку. Тобто сутністю інвентаризації являється перевірка фактичної наявності та стану об'єктів стосовно яких здійснюється така перевірка.

До основних завдань щодо проведення інвентаризації являються такі як:

- виявлення фактичної наявності у касах та на рахунках грошових коштів, матеріальних цінностей, основних засобів та інших активів, що обліковуються на підприємстві;

– встановлення нестачі чи лишку матеріальних цінностей, які в подальшому потрібно врегулювати та відобразити в обліку;

– здійснення виявлення певних товарно-матеріальних цінностей, які первісну якість свою втратили, або ж певні товарно-матеріальних цінностей застаріли і в господарській діяльності не використовуються;

– здійснення перевірки щодо дотримання відповідних умов зберігання грошових коштів та матеріальних цінностей, а також щодо правильного експлуатації та утримання матеріальних цінностей;

– здійснення перевірки щодо реальності вартості активів, які поставлено на баланс підприємства чи установи [3].

Також потрібно відмітити, що інвентаризаційній комісії під час проведення інвентаризації можуть і застарілі активи виявити, які в свою чергу потрібно буде ліквідувати та списати.

Тому, виходячи із поставлених завдань перед інвентаризацією, можна сказати, що вона виконує контрольну функцію, тобто здійснюється постійно перевірка стану і збереження коштів або товарно-матеріальних цінностей, які закріплені за певною матеріально-відповідальною особою.

Класифікація інвентаризації здійснюється за способом, при якому здійснюється перевірка об'єктів, за обсягом, яким охоплюються об'єкти, за частотою, з якою проводиться інвентаризація, за поставленою метою здійснення та за характером, за допомогою якого буде здійснюватися проведення інвентаризації [4].

Також інвентаризації поділяють на відомчі та позавідомчі в залежності від контролюючих органів. Тобто відомчими організаціями проводяться відомчі інвентаризації, а позавідомчими організаціями проводяться позавідомчі. На законодавчому рівні встановлено коли проведення

інвентаризації потрібно здійснювати обов'язково. До таких випадків відносять:

- здійснення передачі майна в оренду або продаж;
- перед тим, як скласти річну бухгалтерську звітність;
- при зміні матеріально відповідальної особи;
- пари виявленні фактів щодо псування майна, зловживання або розкрадання матеріальних цінностей;
- здійснення інвентаризації після стихійного лиха, пожежі чи іншої надзвичайної події;
- при здійсненні реорганізації або ліквідації підприємства чи установи [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що основною метою проведення інвентаризації являється встановлення реальної картини та відповідності даних в обліку з фактичною наявністю засобів, якими користується підприємство. За наслідками проведеної інвентаризації керівник підприємства видає наказ, у якому вказується прийняте рішення по виявлених розбіжностях. З фактичними уточнюються облікові дані. Якщо матеріально-відповідальна особа з недостачею не погоджується, то докази, які нею надані, вивчаються обов'язково. Саме в такому випадку потрібно повторну інвентаризацію провести.

Перелік посилань:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Кузьмін Д. Л. Інвентаризація як економічна категорія: визначення, значення. *Вісник ЖДТУ. Сер. Економічні науки*. 2008. № 3(45). С. 120–132.
3. Сук Л. К., Сук П. Л. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 471 с.
4. Кузьмін Д. Л. Класифікація інвентаризацій для цілей обліку і контролю. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/4078/1/68.pdf> (дата звернення: 21.04.2021).
5. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2013. 444 с.

СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Султанова А.В., здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: Хорошилова І.О., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно- дорожній університет*

Баланс (НП(С)БО 1) – це звіт про фінансовий стан підприємства, що відображає його активи, зобов'язання та власний капітал [1].

Для ведення господарської діяльності підприємства використовують необоротні активи. До необоротних активів відносять: основні засоби, нематеріальні активи та інші необоротні матеріальні активи. А господарська діяльність поділяється на: операційну, інвестиційну та фінансову. В їх розрізі складається фінансова звітність підприємства [2].

Для зарахування на баланс основних засобів використовують акт приймання-передачі основних засобів.

Основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка, в свою чергу, складається з:

- суми, які сплачуються постачальниками і підрядниками за устаткування, інструменти, інвентар та інші необоротні активи, також за виконані проектні і будівельно-монтажні роботи (без непрямих податків);

- реєстраційні збори, державне мито та подібні платежі, здійснені у зв'язку з придбанням чи отриманням прав на об'єкт;

- сума мита;

- сума непрямих податків при придбанні чи будівництві основних засобів (в випадку, якщо вони не будуть відшкодовуватися підприємству);

- страхування ризиків доставки основних засобів;

- налагодження і пуск основних засобів [3].

Первісна вартість об'єкта основних засобів збільшується на попередньо оцінену суму витрат на демонтаж, переміщення об'єкта та відновлення території, на якій він

розташований, у випадках та порядку, визначеному законодавством, зокрема на суму оцінених витрат на рекультивуацію порушених земельних ділянок шляхом створення забезпечення [2];

– інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Фінансові витрати не можуть включатися до первісної вартості основних засобів, якщо вони придбані чи створені повністю або частково за рахунок запозичень (винятком є фінансові витрати, що включаються до собівартості активів відповідно до П(с)БО 31 «Фінансові витрати»)

Звіт про фінансові результати (НП(С)БО 1) – звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства та сукупний дохід [4].

Звіт про прибутки і збитки є однією з основних форм бухгалтерської звітності (форма № 2). Вона характеризує фінансові результати діяльності організації за звітний період і містить дані про витрати та доходи, фінансові результати в підсумку з початку року до звітної дати [5].

Зробимо висновок у вигляді таблиці, в якій відображається в обліку і звітності операції з необоротними активами в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності (таблиця 1).

Існують наступні вимоги щодо відображення необоротних активів в фінансовій звітності:

– якщо необоротні активи утримані від продажу, то вони відображаються окремо від інших активів;

– необоротні активи, група вибуття подаються відповідно до П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами» у випадку якщо необоротні активи визнаються утримуваними від продажу;

– основні групи активів та зобов'язань, визнаних як утримувані для продажу, подаються окремо без згортання [6].

Таблиця 1

Відображення в обліку і звітності окремих операцій
з необоротними активами в розрізі видів діяльності

Операційна діяльність	Інвестиційна діяльність	Фінансова діяльність
Реалізація необоротних активів відповідно до: П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід).	Реалізація необоротних активів відповідно до: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – у Звіті про рух грошових коштів.	Надходження необоротних активів шляхом: – безоплатного одержання; – внесення в статутний капітал.
Нарахування амортизації необоротних активів за безоплатно одержаними необоротними активами.	Надходження необоротних активів шляхом купівлі за грошові кошти.	Нарахування амортизації необоротних активів за безоплатно одержаними необоротними активами.

Отже, дійсно роль Балансу в діяльності підприємства важно переоцінити, тому що він відображає реальний стан підприємства, завдяки якому можна зробити висновок про діяльність цього підприємства.

Перелік посилань:

1. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ, 2003. 692 с.
2. Бухгалтерський облік в Україні / за ред. Хом'яка Р. Л., Лемішовського В. І. Львів : Інтеллект-Захід, 2005. 728 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : ПП «ЖІТІ». 2006. 868 с.
4. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2006. 556 с.

5. Бухгалтерський фінансовий облік / за ред. Н. В. Чабанова, Ю. А. Василенко. Київ : Академія, 2004. 671 с.

6. Бухгалтерський облік в Україні. Теорія и практика/ під ред. А. Н. Коваленко. Дніпропетровськ : Баланс-Клуб, 2003. 528 с.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІКО-
ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ
СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ: МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції,
28 травня 2021 р.

Збірник наукових праць

Відповідальний за випуск

В.В. Маліков

Авторська редакція

Підп. до друку _____ Формат _____
Папір офсетний. Друк RISO.
Ум.-друк. арк. 9,1 Обл.-вид. арк. 9,6
Тираж 100 прим. Зам. № _____

ВИДАВНИЦТВО

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

**Видавництво ХНАДУ, 61002, Харків-МСП, вул. Ярослава Мудрого, 25.
Тел. /факс: (057) 700-38-64; 707-37-03, e-mail: rio@khadi.kharkov.ua**

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції, серія ДК № 897 від 17.04 2002 р.